

FRANKLIN-TÁRSULAT MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

A t. cz. részvényesek a folyó évi szeptember 25-én délután 6 órakor a társulat helyiségeiben (Budapest, egyetem-utca 4. szám, I-ső emelet) tartandó

TIZENNYOLCZADIK RENDES ÉVI KÖZGYÜLÉSRE

hivatkozással az alapszabályoknak lent idézett 12. §-ára*) meghívatnak.

A közgyűlés tárgyai:

1. Az igazgatóság jelentése a lefolyt év üzleti eredményeiről.
 2. A felügyelőbizottság jelentése és annak alapján az előterjesztett évi számadás és a nyereség felosztása felett határozat.
 3. Az igazgatóság, az irodalmi tanács és a felügyelőbizottság felmentése.
 4. Az igazgatóság és az irodalmi tanács megválasztása.
 5. Felügyelőbizottság választása a jövő üzletére, tiszteletdíjának megállapítása.
- A részvények az alapszabályok 12. §-a értelmében a társaság pénztárán kívül a magyar általános hitelbank (Budapest, Nádor-utca 12. szám) pénztáránál is letéteményezhetők. A Franklin-Társulat 1890—91-ik évi mérlege a felügyelőbizottságnak a közgyűlés elé terjesztendő jelentésével együtt a társulat helyiségeiben mátfól fogva kapható és megtekinthető. — Budapest, 1891. szeptember hó 14-én.

Az igazgatóság.

*) 12. §. Minden részvényes, ki a közgyűlésen személyesen vagy meghatalmazott részvényes által képviselve megjelen, tíz darab részvénye után egy szavazattal bír, ha részvényeit legalább három nappal a közgyűlés előtt a társasági pénztárnál vagy az összehívásban megjelölt más pénztárnál e célra letéteményezte. Részvényesek, kik a törvény szerint képviseltetésre utalvák, jogaikat törvényes képviselőjük által gyakorolhatják.

Mérlegszámla. Vagyoni: Nyomdai épület 180,900 frt, nyomdai berendezések: gépek 92,941 frt 41 kr. faszervizények 7,285 frt 02 kr., betűk 165,000 frt — kr., összesen 265,226 frt 43 kr.; betű- és tömöntőde 7,778 frt 02 kr. bútorok 2,500 frt, metszvények 20,870 frt 54 kr., papíroskészet 33,088 frt 04 kr., értékpapírok, mint óvadék 19,832 frt 50 kr., pénztári készlet 6,436 frt 57 kr., betűöntőde készlet 6,427 frt 47 kr., munkában levő művek értéke 23,491 frt 57 kr., előre fizetett biztosítási díj 503 frt 26 kr., saját hírlapjainak 9,000 frt, adósságok 174,963 frt 36 kr., könyvkiadó-üzlet 447,835 frt 30 kr., összesen 1,198,653 frt 06 kr. — **Tőke:** Részvénytőke (4000 db részvény 150 fttal) 600,000 frt., tartaléktőke 104,207 frt 25 kr., tartalék az összes üzleti felszerelések elhasználása által okozott értékesítések pótlására 221,961 frt 87 kr., Franklin-Társulat összes személyzetének segélyező-alapja 2,405 frt 27 kr., Heckenast-féle könyvnyomda személyzetének betegsegélyező házipénztára 1,933 frt 01 kr., hírlapi előfizetők le nem járt időre eső részlet 12,664 frt 90 kr., elfogadványok 25,410 frt 91 kr., hitelezők 156,386 frt 64 kr., fel nem vett osztalék 135 frt; nyereség, egyenlegül 73,548 frt 21 kr. összesen: 1,198,653 frt 06 kr.

Üzleteredmény-számla. **Terhek:** Központi üzletköltségek és tisztí fizetések 20,845 frt 84 kr., leírás a ház után 1,830 frt — kr., veszteség követeléseknél 1,466 frt 76 kr., értékesítések: a nyomdai berendezéseknél 28,392 frt 98 kr., a betű- és tömöntődnél 308 frt 38 kr., a metszvényeknél 2,514 frt 87 kr., összesen 31,216 frt 23 kr., kamatok 11,847 frt 42 kr., adó 14,330 frt 56 kr., nyereség egyenlegül 73,548 frt 21 kr., összesen 155,085 frt 02 kr. — **Jövedelmek:** Áthozat a múlt évről 1,775 frt 51 kr., hírlapijövdelem 3,520 frt 67 kr., nyomda jövedelme 92,425 frt 18 kr., betűöntőde jövedelme 1,079 frt 34 kr., könyvkiadó-üzlet jövedelme 54,455 frt 72 kr., kétes követelések után befolyt 934 frt 60 kr., értékpapírok jövedelme: adómentes kamatok 894 frt, összesen 155,085 frt 02 kr.

Képes ábrák ingyen és bérmentve.

Stenberg & Co. Testv.
Hangszer-Ipar
Budapest, kerépesi-út 36

Ruzitska Ármán, Budapest.
Könyvkiadás és költ.-intézet
Könyvkiadás és költ.-intézet
Erzsébet-körút 41. szám.

Legjobb és Leghíresebb
Pipere Holgyor
La VELOUTINE
Különleges Rizser
BISMUTAL VEGYET
CH. FAY, ILLATSZERÉSZ,
PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

Hirdetések elfogadatat-
nak a kiadó-hivatal-
ban, Budapest, IV.,
egyetem-utca 4. sz. a.

A "Franklin-Társulat" kiadásában Budapestben megjelent s minden könyvtárban kapható:

SOPHOKLES TRAGOEDIÁI.

Fordította és magyarázó jegyzetekkel ellátta
CSIKY GERGELY

Kiadja a Kisfaludy-Társaság.

Ára füzve 4 frt. — Félbórdiskötésben 5 frt. — Elzevir-kiadás (hollandi merített papíron) füzve 8 frt.

TARTALOM:

Sophokles. Eletrajzi vázlat. Csiky Gergelytől. — Oedipus király. — Oedipus Kolonoban. — Antigona. — Elektra. — Ajas. — Philoktetes. — A trachisi nők.

HÖLGYEK FIGYELMÉBE!!

A legújabb és legkínzóbb, Dr. Haebrón-féle arczisztító kenőcs és bőrszépítő szappan ára nagy tégely 60 kr., kicsi 35 kr. szappan 35 kr. Kapható Budapesten Török József gyógyszer. és az ország jobb híru gyógyszeráraitban.

VÉGHLESI

VERA FORRÁS

Hazánk legtisztább, legolcsóbb és legjobb szén-savdus, égvényes savanyúvize. Véghles-Szalattán, Zólyomm. mindig friss töltésben kapható a budapesti főraktárban: **Erzsébet-körút 56. szám alatt**, továbbá fűszerüzletekben és vendéglőkben! Telefon összeköttetés. Számos raktár a vidéken.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárban kapható:

SEGITS MAGADON ÉS ISTEN IS MEGSEGIT

A ROCHDALEI BECSÜLETES TAKÁCSOK TÖRTÉNETE ÉS SIKEREI

G. J. HOLYOAKE MŰVE UTÁN

ÁTDOLGOZTA

BERNÁT ISTVÁN.

Ára füzve 30 kr. — Postán bérmentve megküldve 35 krajczár.

Zöld Könyvtár.

(Csinos, zöld vászonkötésű kötetekben.)

- Boross Mihály válogatott kisebb munkái.** 2 frt.
Fáy András eredeti meséi és aphorizmaí. 1 frt 60 kr.
Győffy Iván. Tréfás versek. Humorgyöngyök gyönyörűkötetű gyűjteménye. 80 kr.
Hafeland Kristóf Vilmos dr. Makrobiotika vagy hogyan hosszabbíthatjuk meg életünket. Dr. Klencse átdolgozása nyomán, ford. Kemény Fülöp. 1 frt 60 kr.
Jókai Mór válogatott beszédei. Második kiadás. 1 frt 60 kr.
Tartalom: I. A Bárdy család. — A jó öreg asszony. — A kalózkirály. — Petky Farkas leányai. — Bacso Tamás.
II. A Hargita. — A khánok utódja. — Történetek egy ócska kastélyban. — Valdivia.
Kane a sarkutató. A második Grinnel-expedíció sarkutatója Dr. Kane E. K. műve után. Bevezetéssel ellátva. 1 frt 60 kr.
Kisfaludy Károly válogatott munkái két kötetben. A költő arcképével. II-ik kiadás. 1 frt 60 kr.
Versék és elbeszélések. Színművek.
Kisfaludy Sándor összes regéi. A költő arcképével. 1 frt 60 kr.
Tartalom: I. Előszó. — Csobánca. — Tükör. — Somló. — Dobosi Mihály és hitvese. — A szent-mihályhegyi remete. — A megboszult hitves. — Gyula szerelme.
II. Kemend. — Dobronk. — Sziliget. — A somlói vérszűrt. — Eszghvár. — Mics bán. — Frangyópán Erzsébet. — Balassa Bálint. — Viola és Pipacs vagy hamis barát.
Kulig Adolf br. Érintkezés az emberekkel. Fordította Nagy István. 1 frt 80 kr.
Kulifay Ede. Magyarországi történetek. A legújabb idők történetek. 1 frt 60 kr.
Kulifay Ede. A szabadság hősei és vándorai. Lapok a magyar történelemből. 1 frt 60 kr.
Legouvé Ernest. Atya és fia a tizenkilencedik században. Fordította Felek József. Gyermekek és serdülő-kor. Ifjú-kor. 1 frt 60 kr.
Magyar közmondások gyűjteménye. Különös tekintettel az életbölcsészre és a nevelésre. (Több mint hater ezer közmondás.) Rendszerűen foglalta Almásy János. 1 frt 40.
Mathews Vilmos dr. Hogyan boldogulunk? Fordította és jegyzetekkel ellátta Polgár. 1 frt 60 kr.
Német beszédek. Írták: Ebers György Heyse Fül, Spielhagen Frigyes, Stifter Albert, Storm Tivadar, Zachokke Henrik. 2 frt.
Orosz beszédek. Első kötet. Írták Puskin S., Gogol M., Krylov J., Dosztojevskij T., Turgenyev I. 2 frt.
— Második kötet. Írták: Gogol Miklós, Kochanovszkyné, gróf Soltohub, gróf Tolstoj L. N. 2 frt.
— Harmadik kötet. Írták: Turgenyev Szergejevics Ivan. 2 frt.
Pestalozzi Henrik. Lénárd és Gertrud. Magyarította Zengere Samu. A szerző életrajzával. 2 frt.
Könyves Tóth Kálmán. Falusi történetek. 1 frt 40 kr.
Tartalom: Nemzetes ur ördöge. — Javasszony keresztanyja. — A keresztlevél. — A honvéd árnya. — Hitelne asszony és kedves férje. — Tökési Bácsi és mostoha fia. — Újmódi Zsófi. — Szegény tehenasszony. — Karácsony anyagya. — A pénz árnyéka. — Rebeka, a szegény zsidóleány. — Miért nemült el a vörös kakas. — Sopronyél a házasságrontó. — Az éjjeli hősnap, vagy hová lett a február. — Csak néhány hajszál. — A vasúti úr. — A szőlő hosta, a víz vitte.
Tündérmesék. A legkedveltebb gyűjteményből összeállítva. Negyedik kiad. 80 kr.
Wieland. Az Abderiták. Ford. Farkas Albert. 1 frt 40 kr.

39. SZÁM. 1891.

BUDAPEST, SZEPTEMBER 27.

XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetők feltételei: VASÁRNAPI UJSÁG és a egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt 1 fél évre — 6 *

Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt fél évre — 4 *

Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt fél évre — 3 *

Külföldi előfizetőknek a postailag megfizetendő vidéki is csatolandó.

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN.

Néhány nappal ezelőtt, szeptember 21-ikén, mult száz éve, hogy Széchenyi István született. E századik évfordulót nem ülte ugyan meg oly ünnepélyességgel nemzetünk, mint a "legnagyobb magyar" rendkívüli élete és hatása érdemelték volna: de néhány perczet bizonyosan minden igaz érzésű hazafi szentelt a halhatatlan férfi emlékének, a melyhez Magyarország újabb történetének oly sok dicsőséges és szomorú napjai fűződnek. A bécsi Augarten császári palotát, hol Széchenyi István először pillantotta meg a napot, a döblingi tébolyda egyik első emeleti szobájától, hol önkézzével oltá ki életét, hatvan-kilenc év választja el, s amazt egy család öröme, emezt egy nemzet gyászja vette körül az élet két határpontján, melyek közt a nagy reformátor annyi maradandó alkotással ajándékozott meg bennünket.

Ha alkalmazni lehet valamely derék apának derék fiára Berzsényi Dániel szép szavait: «csak sátnemzenek a sasok», Széchenyi Ferenczre és fiára alkalmazhatók ezek a legkiválóbb mértékben. A dicsőség, mely Széchenyi Ferencz pályáját övezte, megújult és sokszorosan növekedett a Széchenyi István életfolyama körül; az árnyak, melyeket amott a fény vetett, még sötétebbek lőnek itt. A népszerűség mind a kettőt szárnyára vette s mind a kettőt a méltatlan gyanú szállította le arról a magaslatról, a melyet a fejedelem és nemzet együttes bizalma emelt. Az áldozatkésznek és hazaszeretlet kultuszának ugyanegy neme volt meg az apában és fiában. A vallásosságnak ugyanegy sugara vezette, a mely melankholiának ugyanegy árnya kísérte minden lépteiket. Mind a kettő külföldön szerzett gazdag ismeretét, a melyet használni

egyaránt iparkodtak. Mind a kettő fölismerete a nemzet fejlődésének legfontosabb tényezőit, a melyeknek kialakítása éltük célja volt. A nemzetiség erősítése a hazai nyelv által mindkettőnek szíven feküdt és senki sem volt a mult század végén s a jelennek első felében, a ki szóval, tollal és kincessel úgy szolgálta volna hazánkat e téren, mint Széchenyi Ferencz és fia István. A magyar műveltség történetében nincs ragyogóbb név a két Széchenyienél. Mind a ketten súlyos viszonyok között kezdtek magasztos céljuk felé indulni s az apának nem kisebb akadályokat kellett legyőznie, mint fiának.

Széchenyi Ferencz 1785-ben II. József császár adminisztrátora és valóságos belső titkos tanácsosa lőn. De állását s a fejedelem bizalmát kevés ideig tarthatá meg, mert önálló véleményét bizonyosan nem tudta alárendelni az autokrata császár alkuvást nem tűrő akaratának. A család, mely Széchenyi Ferencz életét megkeseríté, nem volt képes többé soha igazi reményre változni, s mint annyi más derék hazafi, ő is visszavonulván a közpályától, esendben és magányban munkált a nemzetiség szilárdításán oly eszközökkel, a melyek a polgárosultság haladásának mindenkor természetes tényezőül ismertettek föl. Ifjú korában maga is áldozott a német műszáknak, dallamokat is készített egy-egy jobban tetsző versre: most tehát az írók pártfogását és segélyezését, munkáik kiadását s a magyar szellem minden termékének gyűjtését tette legelső feladatává. Jóllehet szinte a rajongásig valóságos volt: az írók segélyezésében nem volt felekezeti felfogású. Minden rendű és rangú író szívesen látott házában s Horváth Ádámot és Csokonait ép úgy tisztelte és segélyezte, mint Barótit és Rájnit.

Azt kevesen tudják, hogy az írók szorosabb összeköttetésére s némi középpont alakítására ő törekedett már a mult században; e részben azonban épen oly óvatossággal kívánt eljárni, mint később fia egy-egy nagyobb szabású reformja kezdeténél. A dunántúli írók a mult században évenként három irodalmi ünnepélyt akartak rendezni. Széchenyinek tetszett az eszme, de attól félt, hogy «né-melyek conventiculum nevet adnak neki», s így a szép igyekezet csirájában elfojtódik. Azt azonban szívesen elősegítette volna, hogy az írók minden munkáikat megküldözzék egymásnak és az érdeklődő honfiaknak is «kéz alatt».

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN.

Györgyi Alajos festménye a pesti hengeralom-társaság üléstermében.

Kazinczyt Horváth Ádám és Pászthy ismertették meg vele. Amaz 1789-ben arra kéri Kazinczyt, hogy ha Bécsbe megy: elne feledje Széchenyit meglátogatni, mert neki igen jó helyen van a szíve. »Bécsben, — írja Horváth, — mind a fiának, mind a leányának magyar asszony dajkákat tart, a kik fejrelalóban hordozzák a kis grófokat a bástyákon. » S mikor Kazinczy meglátogatta: valódi elragadtatással szölt róla. »Egy szent hazafi, — írja Kazinczy Arankának. — Igen tanult, igen nyájas, igen jó ember. Alig szerettem valaha valakit annyira, mint ötlet első tekintettel; és rettegtem előtte, oly nagy volt reverenciám. Ha ki ötlet látja, hazafiságát hallja, azonnal nozzá fog az íráshoz.»

1790-ben Széchenyi Ferencz házában gyűltek össze a főrendek és megyei követek, hogy a magyar tudós társaság felállításáról tanácskozzanak, s nem rajta mult, hogy a terv ekkor nem valószínűsíthető, bár az országgyűlésen az írók buzgalma senki sem igyekezett jobban tette érlelni, mint ő. A visszahatás korában azonban most is, mint 1811 után, gyanú támadt ellene, minnek okát eddigi életéről alig sejtetik. Előttünk bizonyosnak látszik, hogy az 1794 körül ellene támadt gyanúnak oka semmi más nem volt, mint az, hogy a Martinovics-féle mozgalom részeseivel, Hajnóczival és Kazinczyval, bizalmas levelezést folytatott. Később pedig az akkor már magyarországi főkanzellárnak önkéntes visszavonulása szolgáltatott okot a gyanúra, noha már az 1802. évi 26. törvények megörökítették a múzeum alapítása körül szerzett halhatatlan érdemeit. Bámulatosnak mondható az a tevékenység és áldozó készség, a melylyel a magyar szellem termékeit összegyűjteni törekedett, ifjúkorától egész haláláig. Nemesak házában, de a külföldön is mindenhol kutatta a hazai szellem műveit s mindeniket megszerezte, a hol csak boldogulhatott. Erre vonatkozólag egy ismeretlen levelében ezeket írja 1806-ban Mátyásnak:

»Hogy törekedésem a hazai irodalmának előmozdítására nekem is gyakran nehézségeket szerez, elhiheti az Úr; de azért mégis állandóan, — se fáradságot, se költséget nem kímélvén, feltett tárgyam után sietek. Gyönyörködve mondhatom az Úrnak, hogy a nemzeti könyvtárnak gyarapodására csak egy-két hónap alatt is, Németországban sok ritkaságokat, de nagy költségekkel is szereztem, újaknak pedig megszerzésére legnagyobb reménységem vagyon.»

E törekvés később sem hagyta nyugodni, ámbar a nemzet életében mindinkább kétkedni kezdett. »Nemzetünk alacsony sorsát gyászolta, — mint fia írja róla, mikor ő azon gondolkodott: van-e még remény számunkra. Széchenyi Ferencz sehol sem látott egyetlen biztató sugárt sem, s ki merete volna megőszölni neki, hogy épen az ő fia mondja ki halála után tíz évre ama merész szavakat: »Magyarország nem volt, hanem lesz!» Ki merete volna azzal kezesgetni, hogy épen az ő fia indítja meg a nemzet átalakulásának forradalmát, mely az európai művelt népek sorába emeli hön szeretett hazáját?

Pedig István az ő lángoló buzgalmának volt örököse s tovább tenyésztő részese. Pályája, szinte azt mondhatnók, — csak folytatása volt apjának, de más körülmények, más viszonyok között.

Széchenyi István első nagy alkotása, a magyar tudós társaság, megtestesülése volt az apa egyik régi tervének, a melynek megvalósulását, mint láttunk, az előtt már harminczöt évvel előbb sürgette Széchenyi Ferencz, de oly bátor kezdeményező nem volt, mint a fia. Ki nem tudja, hogy innen kezdve 1848 közepéig Széchenyi István élettrajza egyszerűen a magyar nemzet történetének is rajza? Van-e művelt magyar ember, a ki ne ismerné Széchenyinek annyi számos alkotását, a melyek szellemi és anyagi téren

mindenütt hirdetik nevének dicsőségét és emlékének halhatatlanságát?

Abba az érdeke, a melyet Széchenyi nagy művei gerjesztenek: belejátszik az, a melylyel ifjúságának kalandjait és regényes szerelmét, csatákban edzett bátorságát, nagy szellemek iránti bámulatát és saját bensejének szigorú vizsgálatát kísérik; belejátszik az is, a melylyel ábrándjait és csalódásait, rajongásra hajló valláosságát és önkínzásait, vezekléseit, életének képzelt eljátszását és tragikus halálát emlegetjük. Az ember különözése, büszkesége és sentimentáliszmusa mind többet vesztenek idővel élességükből s az államférfiú és agitátor alakja lassankint minden köznapit lehány magáról, hogy abban a fényes nimbuszban maradjon fenn az utókor emlékezetében, hová a görög mythosok a felisteneket emelték.

A lángelmék útjai sok ellentétes irányt mutatnak s ezeket az ellentéteket csak az idők távolából lehet egymással hova-tovább kiegyeztetni. Széchenyiben, az államférfiúban, íróban, társadalmi reformerben és emberben egyaránt sok az ellentét, a melyeket a nyilvánosság terén való rendkívüli fölépítés, a remény és kétség között hullámozó lelki hangulatának ismert kifejezései még élesebbé tesznek. Hogy minden egyebet mellőzzünk: csak azt az egy körülményt hozzuk fel, hogy mikor a magyar tudós társaság megalapítására évi jövedelmét felajánlotta az 1825. évi pozsonyi országgyűlésen: mindenki előtt csak a huszárkapitány alakja lebegett, a kiről senki sem merete volna föltenni, hogy a külföldi irodalomban s a külföldi népek ismeretében oly gazdag tapasztalatai vannak, minőket élemedett korú íróktól és államférfiaktól is alig várhattak akkoriban.

Ritkán is volt rá eset, hogy egy huszárkapitány beutazza a művelt világot s útközben míg egyrészt a magas és legmagasb körökkel is mindenütt megismerkedik, másrészt a gépeket, lőtenyésztést, a népek iparát és leglényegesebb jellemvonásait tanulmányozza, festőt és nyelv-mestert visz magával Törökországba és a kis-ázsiai partokra, olvassa Plátót és Homért, Alfierit és Tassot, Byront és Voltairt, Rousseaut és Montesquieut, Kisfaludy Sándort és Berzsenyit, megismeri a versírást s belekezd egy regény írásába is és gyűjtögeti a magyar huszár-adomákat. Egyszer abban a hitben él, hogy ő fogja feltámasztani nemzetét, máskor félre akar vonulni a világtól, a melyben nincs számára boldogulás. A legkedélyesebben eltöltött vigalmak után is gyakran meglepi a skepsis és egyszer-bál után ezeket írja naplójába: »Ne neheztelj rám, hazám, számokra el vagyok veszve. Életem fátyala letört, geniusom eltör.»

De nemesak életében és lelki hangulatában: hatásában is észrevehető ez ellentét. A »Hitel« című könyve, a költészet és reális számítás és különös vegyülete, a mely először rendítette meg a magyarnak múltjába helyezett dicsőségét, mindenre roppant hatást tett. Némelyek az író hazaárulónak tartották és művét egy pár megye elégettette. A kaszinóban, mely szintén az ő alkotása volt, szemére lobbantották, hogy gyalázza hazáját. Az ifjabb nemzedéknek azonban bálványa lön.

Széchenyi István nem gondolt ez ellentétes áramlatokkal. A »Hitel«-t követte a »Világ« és »Stádium«, melyek a reform-eszmék kivételének programjai valának. De lelkesülését, akaraterejét és roppant tevékenységét a töprengés kezdő olykor-olykor megbénítani, s mikor eszméi ünnepléte tesz is nevét: izgalmai annyira erőt vesznek rajta, hogy ilyenkor is a halál, a megsemmisülés gondolatával foglalkozik. Tudva van, hogy a »Kelet népe« és a »Politikai programtörvények« megírása korában

már nagyban csökkent népszerűsége s eszméi nyomán egy hatalmas vezér kelt föl, a ki az örök emberi jogok nevében követelte az új-kor nagy átalakulásait. E hatalmas vezér taktikáját károsnak tartá honunkra Széchenyi s 1848 márciusában, mikor Kossuth úgy mutatja be Bathyány Lajost, mint az első magyar független felelős miniszterium elnökét, Széchenyi keserű humorral kiált fel: »Nous avons vendu le pays pour deux Louis!« (Eladtuk az országot két Lajos aranyért!) (Ugy is érthető, hogy két Lajosért, t. i. Bathyány és Kossuth Lajosért.)

Mikor 1847-ben meghallja, hogy az utolsó rendi országgyűlésre Kossuth lön Pestmegye követévé: elhatározza, hogy nyíltan fölép ellene. Balsejtelmek egyre fokozódnak. »A Kossuth nevéhez, — kérdi önmagától, — Magyarország átka vagy áldása fog-e tapadni? Szintoly kevéssé, mint Széchenyi nevéhez. Végre is mind a ketten találkozni és egybeolvadni fogunk az örök feledésbe.« Nem sokára, midőn az alkotmány Kossuth szónoklatának varázsa alatt elfogadtatik: önérettel vallja be, hogy mindebben neki is van egy kis része. Azonban már csak kénytelen-kelletlen követi a győzők lépteit, kik a szentesített alkotmánnyal folytonos óvázciók közt érkeznek Pozsonyba és innen Pestre.

De még előtte való nap (márcz. 17-éről) Tasnerhez írott levelében, melyet alább közlünk, biztató reménnyel tekint a haza sorsának jobbra fordultá elé.

Ki hallgatott volna a diadal mámorában Casandra vészkiáltásaira?...

Az önkínzó lélek, tudva van, mint tört meg a ránc zúduló veszély rémes láttára. A férfiú, kit az egyik országgyűlésen nádori jelöltként emlegettek, szeptember 5-ikén Balogh orvossal együtt Döbling felé tartott, száműzetve önként boldog családi köréből, mivel hogy ő okozta mindazon vészt, a mely immár halomra temeti forrón szeretett hazáját... Alig van egy-egy meghatóbb emléke amaz időknek, mint a Széchenyi öntéplődése. Az ónvád, hogy ő adta el a hont a »rom istenének«, haláláig kínozza.

»Nálam nélkül, — írja 1850. szeptemberében, — ha én e dicső fajt, a magyart, alig dicsőbbet e földön — magára hagyom, most legsebb virágzásban volna és sehol e csillagon nem volna több szerencse és boldogság, mint magyar földön; a magyart, mely a legalábbvaló népek által emésztetik meg, semmi sem támasztja fel többé. És azért örök átok fejemre!«...

Ilyen és ehhez hasonló nyilatkozatokban tördeli szét fájó lelkét. De még egyszer hathatósan fölemeli szavát, hogy megboszúlja amaz ádáz sebeket, a melyeket nemzetén egy idegen kormány lelkiismeretlen eszköze ütött. 1859-ben megírta a »Blick«-et, — mint Gyulai mondja, — a humor és satyra e rettentő vegyületét, a melyben egy mélyen szerető és gyűlölő szív, egy genialis lélek kétségbeesése páratlan nagyszerű módon állította világ elé a képmutatást, melynek típusát ő Bach Sándorban látta. Aztán nem sokára örökre elköltözött a czeni sírboltba.

Mikor ilyent terem az ég:
Eredj, mondja, légy dicsőség,
Légy csimere nemednek
És ostora kölednek!

Dr. VÁCI JÁNOS.

SZÉCHENYI EMLÉKEZETE.

1860.

Szász Károlytól.

Széchenyi meghalt! — E szót zengi vissza
A bérczek orma, déltől éjszakig.
A róma omló könnyeinket iaszsa,
S jajszó zokog, hol egy magyar lakik,
A hir a tengert gályaként hasítja,
Mint nyíl lövell a távol partokig.
S az idegen is fogja érteni,
Hogy mit jelent ez: meghalt Széchenyi!

Mért sietsz, Duna! gyászoló gőzösziddel
Fátyolt borítani füstből téreden?
Vasut! hogy a gyászhirot bogva vidd el,
Nem töled várja a honfi szíve, nem!
S te sodrony, min (bár emberkérz fessz fel)
Ugy fut a szó, mint érző idegen:
Hiába olyan gyorsan szállnotok,
A szív érzése gyorsabb nálatok!

Éreztek azt mi, — éreztek előre,
Hogy valami nagy vesztes vár reánk,
Bár önfelünknek sem szöltünk felöle,
Szívünkbe rejtők mérges tör gyanánt;
Láttuk a vért, a gyászt, álmunkba szöve,
S sirtunk, ha éjjel föl-förladánk...
S most, hogy a szó kimondva és igaz:
A régi búra nincsen új vigasz!

Oh, mert a mély irt be nem tölti semmi!
Az minden szívnek fenekéig ér!
Egy század-év azt jóvá nem teendí,
Hazug remény is ennyit nem ígér!
Kérdjük: fog-e még ily magyart teremni?
Hogy megtagadja erejét a vér?
Nem fogva meg, mert lám az idegen
Üres a hon, meddő az anyaföld!

De nem; hallgass el gyáva Csüggédés te!
Menj, sápadt Honfű, minék kísértés?
Hisz ő tanított, harcza, szenvedésbe!
Megállni, tünni, mint vészjárta bércz.
Erős szavát a mint szívünkbe véste,
Megedve lön az tőle, mint az ércz.
Nagy lelke lángját belénk lehélé,
S riadva mentünk gyors nyomán elé.

Mert ő, a mig mi alvánk túnya-lomhán,
Viraszta jegyzé egünk csillagait.
Minden szükségét búv-körébe vonván,
Egyszerre itt, ott, mindenütt javit;
Segítve lelkünk öntudatlan szomján,
Mit bor nem olt, tenger sem csillapít;
S a mint ajkán a keltő szó rivallt:
— Keze már nyújtja a mentő italt!

Megrázkodánk szavára a veséig,
Mint keserű gyógyszerőt a beteg.
De fájalmunkkal ő bölesen kibékít,
Bár nyitva tartja a jöltevé sebet.
Uj létre keltünk, elhánnyván a régit,
Mint lepke, mely most félszárony lebeg,
S álomnak véli az előbbi lét
Silány alakját, gyáva szögyénét!

A csodavessző Mózes jobb kezében,
Mely a kőszirt bilincsét leveré:
A gyűjtő szikra, mely a vak sötétben
Áthatva, fényt gyűjt egy gyúpot köré;
A semmiből teremő szó, a »légyen« —
Felsőbb erővel mint az emberé,
Melynek nem állhat semmi ellene:
— Ez az ő csodaterő szelleme!

Szólt, s szelidülve zuhogott az örvény,
És légbe röpött a zord sziklagát.
A Vaskapu, závara összetörvén,
Igába hajtja büszke homlokát.
És, mint a vert eb meghunyaszik örvén,
A szilaj Duna megadta magát,
S Pozsonytól Orsováig a folyót
Békébe birják a magyar hajók.

Szólt, s a Tisza, e puszták kősa ifja,
Mely majd rohanva mindent elsodor,
Majd kiterülve a rónát megvirítja,
Hogy száz mérföldön nincs száraz bokor,
Majd szelíden mereng, hűsége bál
A fáradt vándort napleszálltakor:
— Az ő szavára akaratlanul
Engedni kénytelen s szabályt tanul.

És szólt, s szavának engedett a lélek
Az elemeknél hajthatatlanabb:
Kit régi eszmék lánczsal terhelének,
Fölkelt az ember, szabad lön a rab.
Ifjak lobogva, helyeslő a vénnek,
A böles vezér nyomán indultanak,
S az elvesztéstől megoltalmazák
Az újonnan kivívott szent hazát!

S új élet forrt a négy folyó mentében,
Dicsőbb, magasab, több a réginnél!
Zengett a nyelv, és rajta égi-szípen
Az eszméletlen eszme szárnya kél.
Szent lön a jog megint, mint vala régen,
S a multba néző nagy jövőt remél!
Elvetve a mag, sarjados nyomán:
Jölett, műveltség, erő, tudomány.

Ő él s örökre élni fog e honban;
Nincs látnyom itt, a hol ő nincs jelen.
Mint óriás, — a világnak csodái,
Kézét meglátjuk valamely jelen.
Az elveszett hont kivirítja újonnan,
És nem hagy elenyészni fénytelen.
Ha sírjára felhőt borítanak:
Széttépi s ránc süti nap s villám gyanánt!

Hisz ő jövőnké oly alapra rakta,
Hogy a mikor jött a zúgó vihar
S mindent letiprott rettentő haragja,
Hogy szív szakadt meg s lecsuklott a kar:
Nem birt velünk! — Mi élünk! Meg se fogva,
És meg se törve él még a magyar!
Nem fogva meg, mert lám az idegen
Jó kérve, hagyjuk, hogy magyar legyen!

S a vérázott teren, mely most dusabban
Hajt újra, hősök csontjain, kalászt,
A romok képe elmosul a habban,
S büszkén feledjük a nagy pusztulást.
A föld szíve is önértre dobban,
És völgy s halom levelekezőn a gyászt,
Az égre bizva, bátoran tekint,
Hogy rá az ég is kiderül megint!

Igen, Ő él ez emelő hatásban!
Őrszellem, mi így biztatva tart!
Hogy mig körülünk vész, rom, pusztulás van,
S köd távolában rémlik még a part:
Higgyünk az égi magas hivatásban,
Mely még nagyokra tartja a magyart!
Ő él, s tölünk, halván sem válik el,
Mert a mit kezdett, teljesíteni kell.

Fog élni nemzet a Kárpátok alján,
A Duna, Tisza és Maros terén!
Magasra tör, az istenek sugallván,
S új fényre kél a régi hős erény;
A sors haragja megtörök hatalmán,
S új hon virul föl a vér tengerén.
És megtanuljuk példája után:
Szeretni a hont, mint csak Ő tudá!

Mert ő szerette e hazát! — Szerette?
Köznap e szó, kifejezni azt.
Megörült azon, hogy meg nem menthette,
S más, a ki elveszté, lel vigaszt!
Ő, csüggéssel víva, leveretve,
Kégett lelke üszkeinél viraszt, —
Képzete zilált, álma oly laza —
De egy s örök központja: a haza!

E gondolattal feküvé a sirba,
E képpel alszik, ezzel édeleg.
Gondolt fejt ott is lehajtja sirva,
S ez egy után még szíve mind meleg!
Fölkelve onnan ismét, hogyha bírna,
Látván mint sir a hon a sír felett.
De földre lelke nem száll már alá,
Mert halhatlanná tette a halál!

Nem égen csak, itt lenn is halhatatlan,
Könyv, kő, sziv, minden őzi életét.
Ővé e honban minden, a mi csak van,
Örkjögát, Sir! el nem vehetéd!
S mely lobogott előttünk nagy napokban,
Neve fényére nem borul selet.
Mert száz s száz évekkel lefutnia
Mig lesz e honnak újra oly fia!

S a századokkal fut a Duna folyást;
Tekint Budára föl és Pestre ki.
A büszke várról emlegeti Mátyást, —
De emez üdőbb, bójosabb neki;
Hullámi tükrén, mint szép álomlátást,
A palotának árnyát lengeti;
S mit ugy szeret, mit néz oly örömet:
Széchenyi lánya az, — az ifu Pest!

Virulj, te város, örök ifjúságban,
S örökre őrizd szepitőd nevét!
Szívünkben értted forró, tiszta vágy van,
Minden magyar gyönyörrel néz feléd.
Te délibáb vagy szomjús pusztaságban,
Megenyhítő, bűnk napjának hevé;
Te minekünk az ő képmása vagy: —
Örök-cselekvő, éber, ifu, nagy!

Szép palotáidon szem, szív elámul,
Néppel rajosok utczád, téreid;
Mint óriás, — a világnak csodái,
Dicsőül magadnak, — áll a büszke hid;
Lábához a Duna hódolni járul,
Alatta bátran járnak gőzösid.
Oly szép itt minden, oly dicső, nemes!
Nagy szelleméhez ily test érdemes!

És te is élj, virulj örökre, oh hon!
Légy nagy, hatalmas, boldog, nemzetem!
Kárpátod hármass ormán, négy folyódon,
Az ő áldása megfogant legyen!
Nevét, eszméit viseld lobogódon,
És honszerelmét viseld szíveden!
Tépett lelkének ez lesz vigasza;
Ha mind kiáltjuk: *Éljen a haza!*

A »KULLÁTOR« UR ÜGYE.

Életkép.

Irta Kacziány Géza.

Az oláh-görcsösi járásbírósalg alacsony ablakain a nap hivatalos komolysággal pislogott be reggeli 9 órakor. Nem volt új előtte a látvány, s nem is volt érdekes, nem csoda, ha a zizegő faleveleken ugráló sugarak itt mozdulatlan egyformassággal néztek a poros aktákra, tintás íróasztalokra, és peresemokkal telt állványra. Még a napsugarakban ide-oda járkáló porszemek se keltek vidám táncra, hanem lassan fölszállottak a napsugár felső határáig, aztán leereszkedtek az alsó határig, csendesen lebuhtak a fényből az árnyba.

A hivatalos szoba elég élénk lehetett volna, ha a benne ülő vagy álló férfiak csináltak is volna valamit a kép élénkítésére. A hosszú, kopott és festett asztal mellett négy úr, fiatalabb és vénebb, ült egymással szemben, pár írományt téve maga elé s azt rendezgetve. A fal mellett néhány padon hosszuhajú oláh, szőrnadrágos székely és koczkás ruhájú zsidó ült egymás mellett. A szoba közepén is álldogált néhány ember s asszony, minden élénkebb mozdulat nélkül. Az igazságot osztó bírói asztalnál, pápaszemmel orrán a hivatalszolga ült s a nyullábat, tintatartót, ollót, spárgát, tollakat és porzót rakta hivatalos rendbe. Felette unatkozó arczczal egy kopott királykép nézett le a szobára, hol az ő nevében mérik az igazságot.

— Náci, van magánál négy ötven krajczáros billog? — kérdi egy fiatal ügyvéd az asztal melől a hivatalszolgától.

— Van, tekintetes uram, — válaszol a szolga, s lassan átadja a kívánt bélyegeket. — Köszönöm alássan, — szól aztán a kéthatos borraválót dugva zsebre.

— Hát csak nem ad halasztást, kollega úr? — kérdi egy vén fiskális, ki életében mindig halasztással élt, a meddig csak lehetett.

— A Váralljai — contra gróf Toroczky ügyben igen, de a Kohn — contra Bálint Ábrahám ügyben lehetetlen, mert a zsidó nagyon sürgeti a pénzt. Különben én mindig készen vagyok terminusra az allegatámmal, kollega ur is elkészülhetne, — válaszol a fiatal ügyvéd.

— Új seprű jól seper, — morog az öreg fiskális. — Majd ad a bíró halasztást. Hisz fiatal koromban én is...

— Bizony, sohse tartottad meg a terminust Berezikém, — szól közbe a mellette ülő másik prókator. — Nyolczszázharminczkilencz óta,

mióta fölesküdtél, még mindig halasztottál. De hát negyvennyolc előtt lehetett...

— Meg is őt bennünket ez a perrendtartás, meg a novella. Az ember alig cseng-leng valahogy, — morog az öreg.

— Jó reggelt, uraim, van szerencsém, — halatszik a jegyző úr hangja, ki most lép be a szobába egy oldalajtón. Hogy méltóztattak aludni?

A vén hivataloslag lassan felhuzakodik az asztaltól s a jegyző úr asztalához megy, ott rakni hivatalos rendbe a szokott holmikat. Ott már a mai posta, kopott könyvével, s rozsdás ollójával.

A jegyző úr feleletre se várva leteszi felöltőjét, leül asztalához, kihuzza kézelőit, az asztal polcára állítja, lefújja a port a nagy ív papírról, melyre írományait szokta rakni, felvágja a leveleket. Lassan kiszedi tartalmát, némelyikből krajczárok is gurulnak elő, melyeket a földre estük után a közepén álló emberek szedegetnek fel s adnak vissza a jegyző úrnak, aztán sorba hajtogatja az iratokat és három csomagba rakja.

— Ignác! ezeket átviszi az iktatóba. Ez a csomó polgári, emez fenytő. Emezeket a járásbíró úr aláírja s bírói letétbe megy az adóhivatalba a pénz.

S ezzel a végzéseket kezdi rákörmölni az iratok hátára. Ignác a két csomaggal lassanként kifelé húzódik, a szobában mély csend lesz, csak a jegyző úr tolla perczeg. Az igazságszolgáltatás málma megkezdte az őrlést, — csend!

Észrevétlenül lép be a szobába a járásbíró úr, egy elegans, alig harminczkét éves férfi s először az ügyvédek asztala felé bólint, majd a jegyző mögött elsuhanva, vállára teszi kezét s egy percig hallán keresztül nézi a végzéseket.

— Szervusz Pista, — szól aztán. — Hány darab?

— Hét, — válaszol az, tovább írva s balkezét nyújtja főnökének. — Jó reggelt, Albert.

A bíró úr helyet foglal. Először a tárgyalási naplót nézi át, majd a jegyző által eléje tett ügyiratokat írja alá olvasatlanul s a lassaskán megérkező Ignác két csomóját futja át és „szignálja” vagy magára, vagy az albiróra. Majd feltekint az iratokból.

— Ignác! ezeket átviszi doktor Családy jogyakornok úrhoz s megkéri, jöjjön ide, a királyi táblától leérkezett ügyeket ellátni. Mi majd addig itt a jegyző úrral a panaszok felvételéhez látunk. Aztán, — fordul az ügyvédi asztalhoz, — elintézzük hirtelen a makacsági ügyeket s megkezdjük a Váraljai-Toroczky ügyet.

Az ügyvédek helyeslőleg bólintanak. A jegyző új íveket vesz ki asztalfiókjából.

— A kinek panasa van, álljon elő!

A felszólítást aláhúli is ismétli, mire a szoba közepén levő embertömeg megmozdul. A padról is fölállanak az oláhok, s a leghosszabb hajú, nagy tüszős „elnyomott testvér” előlép.

— Domnyule jarasbiru! — kezd beszélni.

— Hallom.

Az oláh előadja, hogy őt Vardanu Vaszinak hívják, s a havasokon pásztor. Valami baja van a tőle három óra járányira fenn lakó szomszédjával, Pakurár Pávellel.

— Meg kell idézni mához két hétre Pakurár Pávelt, jegyző úr! — szól a bíró.

— Ez igaz, bíró úr, de ki kézbesíti?

— Oláh-Fenes község jegyzője. Hej, atyafi, hogy kapjátok ti meg az iratokat, ha érkeznek?

— Hát, domnyule, a jegyző átadja minden pénteken az irásokat, leveleket a csordásnak, mikor a heti kommenzióért lejön, az aztán felviszi, s ha megtalálja a Pakurárt, vagy engem, átadja nekünk.

— Tud-e Pakurár olvasni?

— Nem az.

— No, hát ki az isten nyila magyarázza meg annak a tinóknak odafenn, hogy miről van szó?

— Már azt én nem tudom, — szól vállat vonva a jegyző.

— Tessék így igazságot szolgáltatni, mikor

GRÓF SZÉCHENYI FERENCZ.

Ender J.-nek a Nemzeti Múzeum Széchenyi-termében levő festménye.

kézbesíteni se lehet az idézést. Hát hol lakik az a Pakurár?

— Hát, domnyule „jarasbiru”, hol itt, hol ott hál.

— De valami házban?

— Nincs ott ház. Egyszer egyik bokor alatt, máskor másik fa alatt.

— Tessék az ajtajára kiszegezni az idézést, — kaczag a jegyző.

A bíró tanácsalanel áll egy darabig.

— Ird rá, kérlek, az idézésre, hogy „kézbesítendő a csordás útján.” Vagy eljön, vagy sem. Atyafi, hozd el magad a Pakurárt, ha látni akarsz tőle a pénzedet. Mához két hétre.

— Meg lesz, domnyule.

E pillanatban tágra nyílik az ajtó s egy hosszú, száraz ember lép be rajta méltóságteljesen. Csaknem földig érő, fekete, a kopottságától itt-ott fénylő tafota kabátja, széles peremű kalapja, hosszú szakállja, magasszárú csizmája s főleg ünnepélyes magatartása az egyházi „belső em-

ber”-re vallanak. Három lépéssel eléri a bírói asztal polcát s aztán megáll.

— Mi tetszik? — kérdi a bíró.

Az újonnan érkezett egyet köhént s ünnepélyes, lassú hangon elkezd:

— Léven a belső-közép-gombai nemes és szent evangyéliumi ekklesiának nemes és szent kullátora.....

— Édes uram, — vág szavába a járásbíró, — ha ön Ádámon és a világ teremtesén kezd a dolgot, sohase leszünk készen. Tessék rövidre fogni, mi baja?

A jövevény boszúsán ráncolja össze homlokát, majd kissé emeltebb hangon kezd:

— Léven a belső-közép-gombai nemes és szent evangyéliumi ekklesiának nemes és szent kullátora.....

— Uram, — szól a bíró türelme fogytán, — ezer embernek vagyok a szolgálója, ez a sok ember mind rám vár, hamar kell végeznünk; mondja röviden, mit akar?

A „belső személy” még emeltebb hangon szól:

— Léven a belső-közép-gombai nemes és szent evangyéliumi.....

— Bácsi! — szól a bíró, felállva asztaltól, — ne számázkodjék, hanem mondja már frissen, mi kell?

A „kullátor úr” kihuzza magát és dörgő hangon üvölti:

— Léven a belső-közép-gombai nemes és szent evangyéliumi ekklesiának.....

— Ignác! — ordít a járásbíró még emeltebb hangon, — vagy ezt az embert dobja ki innen, vagy engem!

— Mit, mit? hebegi a „kullátor úr.”

Ignác hozzájárul a „belső ember”-hez.

— Tisztelt úr! A törvény nevében takarodjék innen.

— De mikor én a belső-közép-gombai nemes és szent evangyéliumi.....

— Nem bánom én, ha maga a herköpáter is, — kiált a bíró. Távozzék.

— Ezt meg fogja bánni! — kiált a belső ember.

— Bánja a súly!

— Panaszt emelek.

— Tessék!

A „kullátor úr” egy le-sújt pillantást vet a bíróra,

és azzal kevésbé méltósággal, mint jött, távozik.

— Lássunk, uraim, az előreláthatólag „makacsollással” végződő ügyekhez, — szól a bíró az ügyvédekhez. (Folyt. köv.)

VÁZLATOK

A FRANCZIA FORRADALOM TÖRTÉNETÉBŐL.

Második sorozat.

Egykorú és a legújabb források után.

III.

A directorium.

A thermidoristák győzelmében Franciaország hangja szólalt meg és letaszította bitorított helyeikről hóhérait. A konvent az önkézzel kiontott vérbe fuladt s emberei lejátézták örökre szerepüket, vagy ezentúl megvedlik hiénabőrüket és új alakban lépnek a küzdőterre. Franciaország köztársaságot akart, de vér nélkül. Az alkotmányos prinzipiumok híja volt az, mely a konventből diktatúrát csinált s a parla-

menti zsarnokság példátlan esetét statuálta benne; az alkotmányos garanciák érdekei követelték első sorban, hogy a törvényhozói hatalom szigorúan elkülönítettség a végrehajtói hatalomtól s az államforma oly szervezetet nyerjen, mely a különböző faktorok összhangzó egyensúlyát juttassa érvényre. A III. évi konstitúció ezt olyképp oldotta meg, hogy míg a törvényhozói hatalmat a két kamrarendszer alapjaira fektette s két politikai testület, az ötszázak tanácsa, és az öregek tanácsa között osztotta meg, melyek mindenike a közvetlen választás elvén épült, de az öregek tanácsa csak 40 éven felüli tagokat fogadhatott magába — addig a végrehajtó hatalmat egy öt tagból álló, s évenként egy ötödében újra választandó directoriumra ruházta.

És most nézzük az új korszak embereit, a francia köztársaság kormányzására hivatott testület, a directorium visszaállítását.

Az első feltétel, a melyet a jelöltektől megkivántak, az volt, hogy megszavazta legyen a királyi hatalmát. Az öt választott vala: Rewbell, Siéyès, Barras, Le-tourneur, Larevellière-Lepaux. Siéyès azonban megakadt elfogadni a megbízatást s helyébe Carnot lépett, a nemzeti védelem nevű szervezője. Ugyan ő az, a ki ellen a directorium többsége csakhamar erős ellenzéket kezdett képezni, s a ki emlékirataiban erős vonásokkal jellemzi társait.

Larevellièret, ki a legtöbb szavazatot kapta, Carnot viperához hasonlítja. „Beszéde után, — úgy mond, — összetekeredzik.” A természetnek, midőn nyomorékká tette, az volt célja, hogy óva intse azokat, kik közelednek hozzá. Jellemző álnokságáról s szíve mély romlottságáról. Larevellièrre a midőn Carnot halála felől már biztosítva hitte magát, mosolyogva nézett rá. Feje vállára hajlott, elsötétült szemei ferdén tekintettek, felső arca görcsösen ráncgatózott.

Rewbellnek Carnot emlékiratai egy mondatát idézik, mely eléggé jellemző világításban tünteti fel az egész embert. „Csak egy szemrehányást tehettem, — úgy mond, — Robespierre-nek, azt, hogy túlságosan elnéző volt.” Ő az 1793 embere még mindig, különben magas, izmos férfi, ki szeretett gunyolódni, s a tudomány és művészetek lenézését affektálni.

A mi Barras-t illeti, az egy provençei nemesi család ivadéka volt, ki az éjszakamerikai szabadságharc alatt Indiában szolgált mint tengerész, majd visszatérve hazájába, lemondott a katonai pályáról. Párisban élt meglehetősen szabados életet, mely ép úgy, mint játékszenvedélye, összevesztette családijával. A forradalomhoz minidárt eleinte csatlakozott, részt vett a Bastille ostromában, az október 5-iki versaillesi menetben, bár ez alkalommal méltatlankodását fejezte ki azok ellen, kik a palotát megtámadták s a királyné életét fenyegették. A konventben Danton barátja volt s a király halálára szavazott; később Freronnal együtt szervezte a touloni és marseillei vérengzéseket, míg végre thermidor 9-ikén a megfutamodott Henriót helyett a fegyveres erő elére állt. Féltek sötét tekintetétől, de alapjában nem volt rossz ember. Magas, borotvált képi, karja vállára csüngött, himzett köpenyére csipkagallér simult.

Sajátos egy társadalom az, mely a politikai közélet ez érdekes szereplői köré csoportosult. A mint a rémuralom lidércnyomása alól kezdett felszabadulni a közvélemény, lassanként a társasélet is szabadabb mozgásra emelkedett szárnyait; a cynikus szegénység, az affektált

egyszerűség, piszok és szenny nyomába a finomabb erkölcsök, a fény és elegancia hódítása lépett. A divat visszanyerte uralmát, a salonok, színházak egymásután nyíltak meg újra. Előkelő, üldözött családokhoz tartozó, vagy az üldözés elől menekült ifjak szöveterkeztek, hogy a jó tónusnak, az illem és udvariasság francia erényeinek visszacserezzék megillető jogát a demokrácia elvadásásával szemben. „Arany ifjúság”-nak nevezték magukat, széles nagy nyakravalókat hordtak s főképp a karkötőnél széles fekete crèpe fátvölt, mintegy a forradalmi törvényszék áldozataira való vonatkozással, a kik közül valamelyiknek rokonságába számíttatni, chic-nek tartották. Hajukat — úgy a mint öreg magyar parasztok itt-ott még máig is fenntartották a Napoleoni háborúk örökségéért, — hátra fésülve, s fésűvel leszorítva viselték. Hozzá egy háromszögletű kalap, kaczer lorgnette és sétatbot, az volt a directorium gavallérja — az incroyable.

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN.

A „Vadász-album”-ban megjelent kép után.

Másfelől a nők is elhagyva a hajport, ruhájuk egész szabását a görög tunikákhoz kezdték alkalmazni. Hajuk körül szalagot, lábaikon szandálszerű könnyű cipőt viseltek, melyet szalagokkal erősítettek lábaikhoz. David festményei szolgáltak mintakul az antik ez utánzásához.

E furesa társadalom központja madame Tallien, a spanyol eredetű Cabarrut Teréz, egy homályos származású nő, ki első férjétől Tontenay parlamenti tanácsostól rövid ideig tartó házasság után elválván, Bordeaux-ba vonult, s ott annyira behálózta Tallient, a konvent által a kivégzések végrehajtására kiküldött biztost, hogy ez, Robespierre bukása után nőül vevé őt.

Ettől fogva Tallien asszony Páris királynője. Szép volt; mosolya elbájoló, termete, karjai, vállai, bámulatosak. Fekete selyemhez hasonló haját kibontotta, csipőjénél felhasított mousseline ruháját vállán cameo, keble alatt arany öv fogta össze.

De ez asszony szerepe még szépségénél is jelentősebb volt a pártok kibékülésének és egyeztetésének nagy missziójában. Ő volt az, a ki természetes női ösztönével férje proconsuli

szigorát sok tekintetben enyhítette a gironde-i mézárások alatt is thermidor 9-ike után házába vonta mindazokat, kik a kijózanodás politikájában közreműködni voltak hajlandók, megnyerte őket szeretetreméltóságával, elbájoló tulajdonaival, asztalánál összeültette a forradalom bárdolatlan Catóit, fanatikus exaltáltjait a régi társadalom csiszoltabb elemeivel s ekkép az eszmék közeledését is észrevétlenül létrehozta. E voltaképpen frívól salonok tehát mégis az izlés, az engesztelődés, az elegancia gyűpontjai voltak s mint ilyenek nagy politikai szolgálatot teljesítettek. E nélkül a francia társadalom a morális felbomlás feltartóztatlan útjára lépett volna, egyfelől az új demokrácia fegyverzetlensége, másfelől a régi családok elzülése közt, melyeknek nem egy sarja, szülőitől a verpad, vagy emigráció által elválasztva, teljesen elkorcsosodott s utóznál nőtt föl, mint az ifjú L*, F* és R* valamennyi előkelő udvarképes családból, kik fenytőtörvényszék elé kerültek egy gyorskoci kirablási kísérlete miatt.

Ilyen felbomlás és fejtelenség közepette ragadta magához a directorium a hatalmat. Künn a határon a francia hadsereg vereséget vereségre szenvedett. Négy tábornok kísérli meg egymásután belevegyni katonáival a politikai párt-harcba: Pichegru, Hoche, Joubert, Bonaparte.

Az első, Pichegru, Holland meghódítója. Egy neuf-chateli könyvtáros, Fauche-Borel, fölkeresi őt straszburgi főhadiszállásán, azon ürgy alatt, hogy Rousseau egy kiadatlan művét ajánlja fel neki. De az ürgy csak arra való, hogy Pichegrut rábeszélje csapatainak Condé és az emigránsok seregével való egyesítésére, hogy ekkép diadalal nyomulva be Franciaországba, a monarkhiát restaurálják. Pichegru mindenekelőtt Condétól kíván levélbeli ajánlatot. De míg ezt Fauche-Borel megszerelné, e titok egész sereg ügynök szájára kerül, tőlük meg tudja Montgallard s nyomban értesíti a directorium, mely siet visszahívni Pichegrut, s azután az ötszázak tanácsában elfogatja.

Ez még a kisebb kellemtelenség. Nagyobb a pénzügyek rettentő ziláltsága, melyeknek orvoslására a directorium, miután nagy sietve néhány milliárdnyi új assignatát nyomott, melyek azon nedvesen, a mint a sajtó alól kikerültek mentek szét, — új kényszerkölcsön kötését is elhatározta. De mind hiába, a kereskedelmi hitel nem tért vissza, az agiotage mindennap leplezetlenebbül folytatta üzemeit.

A lappangó elégedetlenség elfojtására a directorium szerencsétlen eszközöz nyult: bezáratta a klubokat és meg akarta rendszabályozni a sajtót. S valóban az utóbbi kényszereszköz teljesen indokoltnak látszott, ha le akart számolni azokkal a közveszélyes tanokkal, melyek már a forradalomnak egy egész új és szocialisztikus irányt készülték adni, a tulajdon megtámadásában.

Még alig egy hónap óta állott fenn az új alkotmány, s már Páris utcáit borítva voltak falragaszokkal, melyek a directoriumot mint a szegény és munkásosztályok elnyomóját denuncziálták. E lázító falragaszok szerzője Babeuf Camillo volt, a rémuralom alatt Páris közlelmezési bizottságának tagja, ki később maga vette fel a Grachus nevet az agrárius törvények iránti tiszteletből.

Babeuf már többszörösen volt büntetve, így az amiens-i törvényszék által husz évi vasra, egy hivatalos minőségében elkövetett súlyos visszaélést. Ezt az ítéletet azonban a konvent

megsemmisítette. Hanem Babeufot semmi sem riasztotta vissza. Egyforma vakmerőséggel támadta a konventet, a közjóléti biztományt, Robespierret és a directoriumot, csupán a maga agyrémei mellett maradvány megkötötten, melyeknek rendszere az egyéni tulajdon feltétlen elvetésében s földosztási különöz theorikiában nyilvánult.

Miután a konvent által már egyszer mérték-telen nézeti terjesztésért fogásba vettették, Babeuf folytatta igazságait. Könyvei, röpiratai, ujságczikkei egymásután tolmácsolták felforgató tanait. Nyelve új, merész, bizarr és hyperbolikus volt; ő használta elsőnek a «terrorista» elnevezést is. «Az egyéni tulajdon — úgymond — minden baj forrása, mely a társadalomra nehezedik. A társadalom egy barlang; az összhang, mely abban uralkodik, bűn. A tulajdont bitórok bírják; a törvények az erősebb művei. A nap mindenki számára világít, s a föld senkié sem. Föl tehát, barátim, forgassátok fel, szedjétek szét, döntsetek meg azt a társadalmat, mely nektek nem felel meg. Vegyétek el mindazt, a mire szükségetek van; romboljátok le lelkifurdulás nélkül a korlátokat és alkotmányokat; öl-jétek meg uralom nélkül a zsarnokokat, a patriciusokat, az aranyos millió s minden erkölcostelen lényt, mely a közös boldogulásnak útjában áll. Ti a nép vagytok, az igazi nép, az egyetlen nép, mely méltó a világ javait élvezni. A nép igazságszolgáltatása fonséges, mint ő maga. Mindaz, a mit tesz, törvényes; mindaz, a mit parancsol, szent!»

Mindez még nem volt elég; Babeuf és társai kommunisztikus khimérái még sokkal pozitívabb veszélylyel is fenyegették a fennálló rendet, s teljességgel nem maradtak csupán akadémikus téren. Floreal hóra (ápril — május) általános felkelést terveztek egész Franciaországban. Az őt directorium-tagot megölni, az ötszázak tanácsának néhány tagját felkoncolni, mindenkit, a ki ellenáll, kimélet nélkül halálra küldeni volt céljuk. «Szabadság. Egyenlőség. 1793-iki alkotmány. Közös boldogság.» — ez volt a jelszó, a mely alatt az összeesküvőknek ki kellendett e nap vonulniok. Minden lakos kényszerítve lett volna a fölkelőket elszállásolni, élelmezni, a pékek kenyérrel, a borkereskedők itallal, lámpára akasztás terhe alatt s a köztársaság általi visszatérítés kötelezettségével. A directorium rendőrmisztere hagyta őket készülni s aztán a válságos pillanatban lecsapott közéjük, befogta a mozgalom vezetőit s börtönbe csukatta. Babeufot ép akkor tartóztatták le Buonerotti társával, mikor proklamációja fogalmazásában ép e szavakhoz ért: «A nép győzött, a zsarnokság nincs többé... szabadok vagytok...» S fogva volt.

Érdekes bepillantást enged ez ember zavart lelki világába az a levél, melyet az elfogatását követő napon a directoriumhoz intézett, s melyben azt követelte, hogy vele mint egyenrangúval bánjanak s biztosítja a kormány férfit, hogy ha kimélni fogják életét, viszont ők is elnézésre tarthatnak számot a hazafiak (értsd: az összeesküvők) részéről. «Láthattátok, minő nagy hatalomnak vagytok mozgatója; láthattátok, hogy pártom ellensúlyozhatja a tiéteket. Ha elítélnétek, én a legdicsebb szerepet játszánám. Vérpadom dicsebn fenyekednék a Barnevelde és Sidney-e mellett. Másnap oltárokat emelnének számomra azok mellett, melyeknél ma Robespierret és Goujont tisztelik, e nagynevű vértanúkat. Semmit sem nyertetek, habár kezeitek közt vagytok is; nem én vagyok az egész összeesküvés, én csak egy egyszerű szem vagyok abban a hosszú láncban, mely azt alkotja. Még van idő; jelentsétek ki, hogy nem volt komoly összeesküvés, s én felelek róla, hogy ezentúl a honfiak testeikkel fognak oltalmazni titeket, s nem lesz szükségetek hadseregére.»

A directorium nem sok ügyet vetett e levélre. Babeuf és társai, köztük Drouet, a varennesi, kinek neve annyiszor merül föl különböző alakban a forradalom eseményei folyamán, halálra ítéltettek a Haute Cour állami törvényszék által. Csupán Drouet menekült meg a börtönből, hogy később a császárság alatt még magas tisztiségre emelkedjék. Babeuf és legközelebbi híve, Darthe, az ítélet hallatára önkéntesül oltották ki életüket. Haldokolva huzelták őket a vérpadra.

SZÉCHENYI ISTVÁN LEVELEIBŐL.

A nagy reformátor lelki világába legmélyebb bepillantást, naplói mellett, kétségkívül levelei nyújtanak. S ezek közt is főként azok, melyeket bizalmas embereihez intézett, s melyekben kedélye egész közvetlenségében, tartózkodás nélkül megnyilatkozik.

E leveleknek Majláth Béla múzeumi könyvtár által egybe szedett s a magyar t. akadémia kiadásában megjelent három kötetes gyűjteményében számos oly levélre találunk, melyeket e nagy szellem jellemzésénél nem fog mellőzhetni a történetíró, részint azért nem, mert azokban írójuk lelkülete, akkori hangulata a legélesebb körvonalokban mutatkozik, részint azért, mert olykor nyilvános tetteinek, elhatározásainak titkos rugóit engedik láttatni.

Azok között, a kikkel Széchenyi levelezésben állt, kétségkívül Tasner Antal volt az, a ki legföltlenebb bizodalmaival dicsekedhetett, a ki előtt nem tartott titkot, a kinek sokszor tanácsát is kérte, életének egy-egy válságos fordulánál.

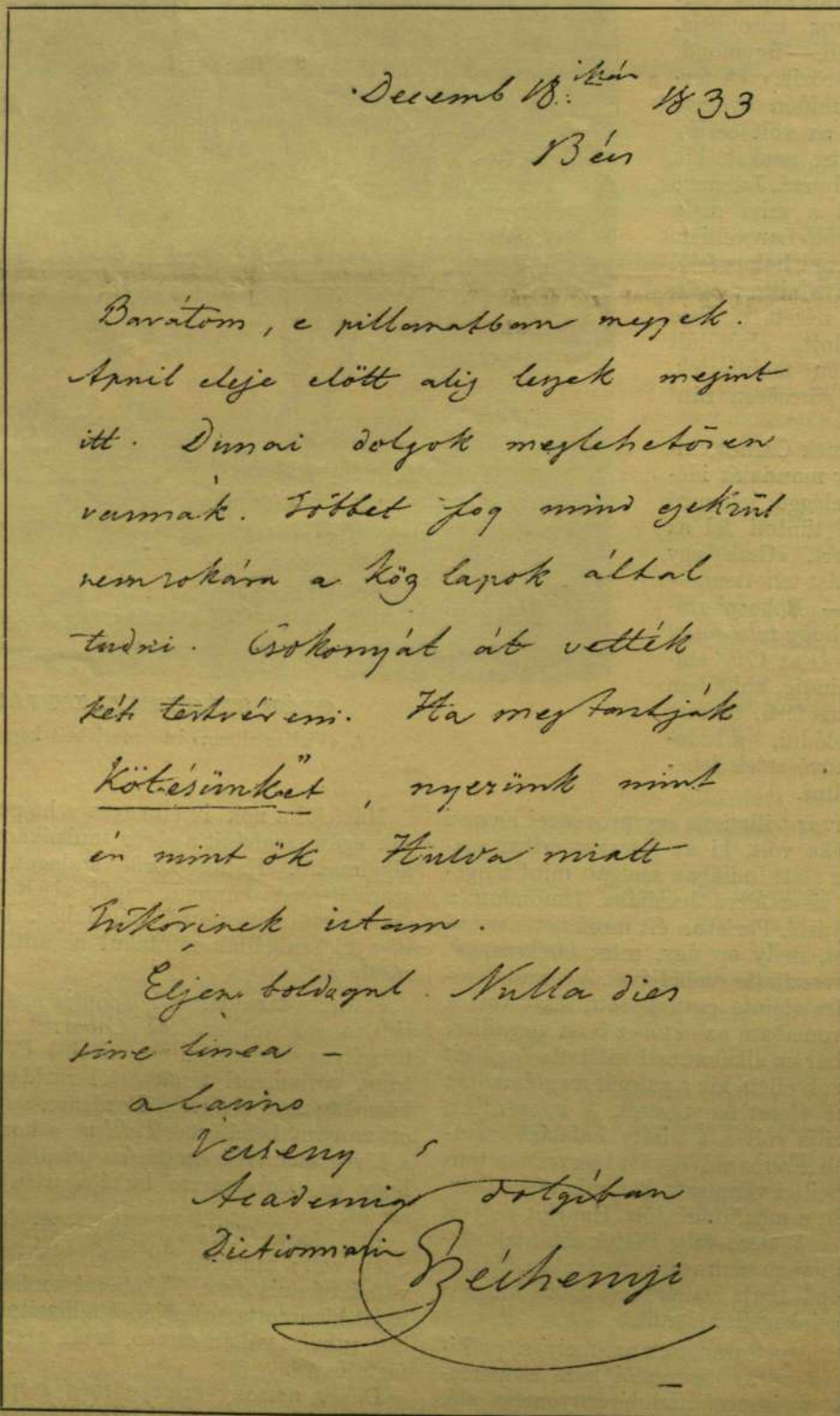
Tasner Antal előbb Andrassy Györgynek volt titkára s mint ilyen jutott Széchenyi Istvánhoz a harminczas évek elején. Tasner innentől kezdve mind végig Széchenyi titkája maradt s egyszersmind legmeghittebb barátjává lett, ki-

nek Széchenyi még életében átadta összes hátramaradt iratait. E levél feltünteteti Széchenyi levélírói modorát. Így írta ő naplói is. Csak egy szót vetett papírra, mintegy emlékeztetőül.

A hozzá írott levelekből közlünk itt néhányat mutatónak. Az 1848 március 17-éről írott levél történelmi szempontból is érdekes, mert azt mutatja, hogy az azon időbeli áramlat, mely minden jót remélt s a legszebb jövővel biztatta magát, még az olyan tépelődő, kételkedő lelkeket is, minő a Széchenyi volt, mily ellenállhatatlan erővel ragadta magával.

A második és harmadik levél sötét ellenképe az elsőnek. Ezeket már Döblingből írja, a legmélyebb kétségbeesés hangulatában, mely a nemzet ügyének rettenetes elbukása fölött megragadta. Itt már az önvád marezangoló kínjaitól üzetve arra a sötét elhatározásra gondol, mely utóbb, fájdalom, fátumszerűleg bekövetkezett.

Ez a kínzó tépelődés úr a lelke fölött a nemzetet ért katasztrófa első éveiben. A későbbi levelek hangjából és tartalmából látjuk az átszenvedett kínok által fölkorbaesolt lélek hullámverésének lassankinti lecsillapodását, az érdeklődés ébredését olyan dolgok iránt, a melyekkel való foglalkozás a kedélynek már bizonyos fokú megnyugvását feltételezi s tanúságot tesz a vágyról részt venni a nemzet közelébe tartozó ügyekben, figyelemmel kísérni és ápolni

SZÉCHENYI LEVELE TASNERHEZ. — A Nemzeti Múzeum kéziratgyűjteményéből.

az irodalmat, ápolni a nemzet kebelében a kegyeletet érdemesült jobb fiai iránt.

Íme a levelek:

I.

Pozsony, 1848 március 17. este.

Barátom, csudákat élünk! Nemzeti honunk hajszálán függött. Az első felvonás gyönyörűen sikerült! Én teli vagyok a legszebb reményekkel. Valóban egész mértékben élvezem mind azt, mi Bécsben tegnap és ma történt. Nekem úgy látszik, mintha ránk vagy azokra elvégre felnyit volna az ész! Én nem tudok kételkedni nemzetünk legszebb kifejlődésén; s miután Baththyány és Kossuthnak hallatlan nagy szerepén csak örülni tudok és Isten látja lelkemet, legkisebb irigységgel nem rejlik keblemben, azon édes meggyőződésben ringatom magam, hogy politikámnak nincs egyéb mozdító ereje, mint ügy-szeretet.

Fogok-e és minő részt venni az új kormányban, még nem tudom. Egészségem miserabilis, alig tudok lábaimon állni.

Bécsről most nem írhatok; hanem, hogy egy kis része a kikelteknek engemet is illet, arra esküdhetem. Bárminőnek fog mutatkozni a második és harmadik felvonás, azt be kell várunk. Mi engem illet, én Baththyányt és Kossuthot legőszintebben fogom szolgálni.

Köszöntse Kovács Lait etc. etc. etc.

Holnap írok ismét; ma e sorokat csak azért vettem ide, miszerint életem jelét adjam és Önt kérjem az ide mellékelte levelet kézbe juttatni.

Az én politikám biztos volt, de lassú. Kossuth egy kártyára tett mindent és legalább idáig annyit nyert a hazának, mint a mennyit az én politikám tán 20 év alatt nem birhatott volna előállítani? Ha reactio nem történik és több lesz bennünk a hazafiság, mint az irigység, s több a polgári erény, mint a dicsekvég, én biz azt hiszem, lesz még a magyarból valami s pedig sok!

Széchenyi István.

II.

Örültek háza, Döbling, 1850. szeptember 7.

Tasner Antal úrnak!

Ma indulok pokolba! Én vagyok azon ármány fia, ki büneim súlya miatt már 1811-ben elkárhozva, mint ördög szolgája betű szerint eladtam a magyart a rossz Istenének. — Nálam nélkül, ha én e dicseő fajt, a magyart, alig dicseőbbet e földön — magára hagyom, most legszebb virágzásban volna, és sehol e csillagon nem volna több szerencse és boldogság, mint magyar földön.

Senki nem ismerte a magyart és nem is sejtéte, mennyi dicseő rejlett benne!

Kossuth etc. etc. mind ártatlanok, mert mindent, mit tettek, lázban tettek, igen lázban, melyre én csigáztam őket fel.

A rom istene az ármány győzött a jószág felett, — mindennek vége a magyarokra nézve. Mert a mit ezentúl tesznek, nem egyéb, mint végvonaglás, mert a magyart, mely a legalábbvaló népek által emésztetik meg, semmi sem támasztja fel többé. És azért örök átok a fejemre.

Ó pokol és iszonyat.

Széchenyi István.

III.

Döbling, 1851 augusztus 3.

Istenért, ha Ön megint ide jön, hozzon magával mérget vagy egy pisztolyt vagy egy éles kést, ... mert én, ha élek, még borzasztót követek el szegény boldogtalan nőmön és gyermekeimen. Mind inkább látom, mit és mily Istenit gyilkoltam — és ha én nem vagyok, mily magasan áll most a magyar, holott most rab és micoda szamaraknak rabja.

Istenért kérem, teljesítse kérésemet.

Széchenyi István.

IV.

Döbling, 1857 november 12.

Barátom, igen igen sok magyar lap birtokában vagyok. Kimondhatlan keserű édes benyomást tett rám! Keserűt, mert «lábaimról vagyok útve», édeset, mert tisztán látom «Él a magyar!» etc.

Valami «Kada» expeditor — ki engem ismer — én nem emlékezhetem rá! igen lelkes levelet intézett hozzám; — üdvözlöm őt!!

AZ ÉG CSODÁI.

Fényképek a napról.

A föld minden részében, Szibéria örökös hó-fedte pusztaságaitól kezdve a Pendsab vagy Himalaya hegylánczig mindenütt vannak csillagászati és meteorológikus megfigyelő állomások, melyek naponként tett tapasztalataikat távirati úton közlik egymással.

Ezen rövid jelentések alakjában közölt híreket leginkább tudósok és természetbuvárok kísérik figyelemmel, míg a napilapokat olvasó nagy közönség anyagi érdekekkel bíró sürgönyökkel és cikkekkel foglalkozik. Ez utóbbi materialisztikus irányt nem lehet ugyan rossz néven venni, mindazáltal nem árt, ha némelykor figyelmünket másfelé is fordítjuk.

Lepin Iván orosz tudós, kit a moszkvai titkos rendőrség 1889-ben dolgozó szobájából egyszerűen közigazgatási uton Ochotzk-ba internált, mivel a villamoság terén tett észleleteit berlini és londoni kártársaival táviratilag közölte, — Szibériából Ausztráliába, Sydney-be menekült, hol az angol kormány az ottani csillagászati és meteorológikus állomás vezetésével bízta meg.

Lepin leginkább az égi testek fényképezésével foglalkozik, és e téren oly nagyszzerű felfedezéseket tett, melyek a csillagászat tudományában egy új korszak beálltát jelezik. Eddigélre a napról felvett fényképek a sugarak intenzív hatása miatt elmosódott alakot mutattak, úgy, hogy kevés kivétellel száz esetben alig lehetett két vagy három jobb képet kapni. Az orosz tudós különösen e célra készült rendkívül érzékeny lemezei a napot ennek különféle fázisaiban fölvevették, melyekből kitűnik, hogy ez égi test télen, tavasszal, nyáron, ősszel, reggel vagyis napkeltekor, délben és alkonyatkor mindig más alakot mutat. A téli időben reggel és alkonyatkor fölvevett képek a napot sűrű gőzkörbe burkolva mutatják, míg ellenben délben az egész teke izzó lángokat látszik kilövelni. Hőzivatárok és erős fagyok előtt a napon különös változások észlelhetők, a mennyiben ilyenkor a reggel és alkonyatkor mutatkozott gőzkörök sűrűbbek és a teke körül szabad szemmel ki sem vehető fátyolt képeznek, mely a nap legmagasabb állásán, vagyis délben néhány percze sötétvörös színt mutat. Cyklonok vagy egyéb nagyobb szélvesszések előtt ama gőzkörök három-négy rétegben veszik körül a napot és mindaddig nem tágtáznak, míg a cyklon vagy a szélvész egész erejét ki nem adta.

Lepin 1890 szeptember elején arról értesül, hogy Yokohama (Japán) vidékén és a tengeren egymásután több Cyklon dühöngött, legott oda utazott, hogy megfigyeléseit a helyszínen folytathassa. Nagy ámulatára az újból közelgő cyklonokat jelező tünetmények a napon nem mutatkoztak, habár november 3-án a tengeren oly cyklon dühöngött, melyhez hasonlót még nem láttak.

Ebből vagy azt lehetett volna következtetni, hogy a fényképező készülék nem működött rendesen, vagy pedig, hogy azon a vidéken más légáramlatok vannak, melyek a világosságra más, eddigélre nem ismert hatást gyakorolnak.

Lepin nem csüggedett el, hanem figyelmét folytatva, végre rájött, hogy a visszás képeket nem annyira a készülék hiányos volta, mint inkább egy egészen más körülmény okozta, mely figyelmét Sydneyben elkerülte. Ugyanis a yokohamai csillagászati állomás főnöke, Philips C. M. ezredes, arra figyelmeztette Lepint, hogy május eleje óta a nap közelében bolygó Mars különös fényben ragyog, míg a nap tekéje majdnem sötét vörös színt mutat, mintha világító erejének nagy részét elvesztette vagy azt Mars abszorbeálta volna. A két tudós eszmecseréinek véget vetett egy Sydneyből érkezett távirati értesítés, mely szerint a nap fotográfiáján semmiféle rendellenes változások nem látszanak, habár közös megállapodás nyomán a fölvételeket ugyanazon időben eszközölték, kétséget nem szenved tehát, hogy itt csakugyan a különböző légáramlatok gyakoroltak bizonyos hatást, nem pedig a készülék, mely kifogástalanul működött.

Lepin kutatásainak gyakorlati hasznát első sorban a magas tengeren járó hajósok veszik, kik a közelgő cyklonok vagy rendkívüli szélvesszések elől néhány napi időt nyernek, míg mostanáig a katasztrófa beálltát senki sem tudhatta előre s így évenként sok ezer ember életét veszítette. Lepin a nap fotográfiáit az esztendő minden

egyes napján fölveve, most arra szólította fel a moszkvai obszervatóriumot, hogy a tudomány érdekében hasonló fölvételeket a lehető legmagasb éjszaki sarkfokokról eszközöltesse, míg ő ezt a déli sarkon fogja megtenni. Miután az orosz közoktatási miniszter minden szükkeblősége mellett mégsem utasíthatja vissza Lepin felhívását, nem sokára a nap fényképezési albuma nyomán a legérdekesebb tudományos összehasonlítások fognak lehetővé válni. A híres tudós ugyan azt állítja, hogy a nap alakjára és nagyságára nézve folytonosan növekedő fogyatkozást mutat, de miután fennírtott tulajdonságait ez által csak sok ezer év lefolyta után vesztheti el, mostani tüzetes megfigyelése minden esetre a tudomány legaktuálisabb teendői közé tartozik.

EGY ÉLETMENTŐ KITÜNTETÉSE MONTÉLIMARBAN.

Déli Franciaországban a Rhône folyó balpartján s a Lyon-marseillesi vasutvonal mellett fekszik Montélimar, élénk iparú város, melynek cigány-barna lakossága véséleg már a pro-

Rám nézve épen olyan becses ez a megtiszteltetés, mint a milyen kellemes a megbízás teljesítése, s örömem annál valószínűbb, mert én már tudom, milyen becses tulajdonít e kitüntetésnek az a polgár, a ki benne részesül. Kétszeres szerencsémnek tartom tehát s őszintén köszönöm különösen előjárásunk fejének, hogy engem küldött ki ez ünneplés elnökévé.

Köszönet illeti községi előjárásunkat, hogy az ön bátor tettéről kötelességének tartotta jelentést tenni, de hálát érdemel a köztársaság kormánya is, mely, mint soha, most sem engedte csalódni reményeinket, megadván önnek a derékség elismerésének e jelvényét.

Fogadjon örömmel így e jelvényt, valamint a hozzá tartozó oklevelet, mely meg fogja örökíteni családjában az ön szép tetteinek emlékeztetőt.

Ez a szalag, mely állandóan díszíteni fogja mellét, mindenkor tiszteletet fog kelteni ön iránt polgártársaiban, hirdetőn nekik, hogy ennek elayeréséért életet kell kockáztatni s embertársakat kell megmenteni.

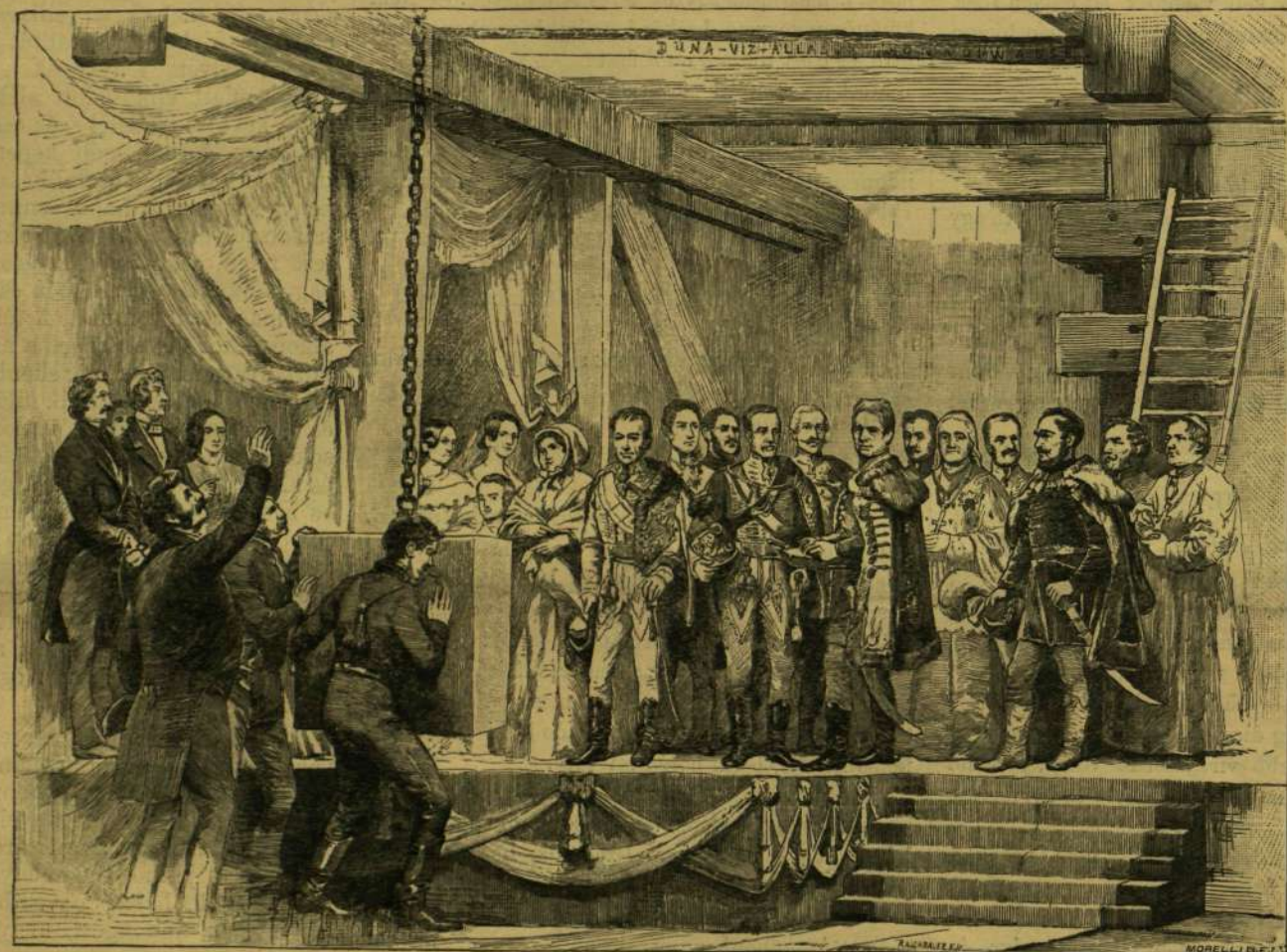
Mint hogy pedig e derékségi jelvény hármas színe

E polgárünnepe szépségét és fontosságát csak az értheti meg eléggé, a ki tudja, mily nagy becses van a francziák előtt minden nyilvános kitüntetésnek s milyen megbecsülés éri azt, a kinek a mellén bármely kitüntetési jelvény díszlik. Tagadhatatlan, hogy a kitüntetések kedvelésébe a hűség is belejátszik; de az is igaz, hogy a hűség nál jóval több a francziában a becsvágy, még pedig az a komoly becsvágy, mely valami szép, nemes tett véghezvitelére serkenti, sarkalja az embert. S mert a kitüntetések okát mindig ilyen tettekben kívánja keresni, ezért nem válnak Franciaországban a rendjelek üres czifraságokká.

EGYVELEG.

* Villamos sétatálcát talált fel egy Trouve nevű franczia. A villamos lámpa vasos üvegben a bot gombjában van, a villamos telep a bot alján. A lámpa elegendő világot ad, hogy a vasuton újságot olvassunk mellette s éjjel a lépcsőkön láthasson az ember.

* A világ végét 1901 április 11-ére tűzte ki egy Devrient nevű berlini jós, ki azonkívül azt is kihír-

A LÁNCZHID ALAPKÖ-LETÉTELE 1842 AUGUSZTUS 24-ÉN. — Részlet Barabás Miklós egykorú festményéről.

venceiakhoz számítja magát, de nyelvben a Lyon vidéki francziassággal egyezik.

E kis városnak igen szép polgári ünnepe volt a múlt augusztus hó utolsó vasárnapján, abból az alkalomból, hogy a község egyik tagja, Faure Kázmér kovácsmester, egy vízbe esett leánynak saját élete kockáztatásával való kimentéséért, a köztársaság belügyminiszterétől mellén viselendő ezüst érdempénzt kapott.

Az érdempénz átadása a polgármesteri hivatalnak házasságkötő termében történt, hová az ünnepeltet, mint kiszolgált katonát, egykori bajtársai kísérték föl díszmenetben, elől a nemzeti zászlót lobogtatva.

Az utozákat és főleg a városközi termet, örvendező sokaság töltötte meg. Az érdempénz átadásával, illetőleg föltűzésével, Nadal községi tanácsos volt megbízva, mert ő a nap hősenek szomszédja s egyszersmind ugyanazon kitüntetésnek már régebben tulajdonosa.

Nadal tanácsos az érdempénzt s az ahhoz tartozó szabályszerű iratot a következő szép beszéddel adta át:

„Faure úr! A községi előjárás engem bizott meg, mint községi tanácsost, hogy én tűzzem mellére ezt a kitüntető érdempénzt, melyet a belügyminiszter úr küld önnek több rendbeli önfeloldozása és bátorsága jutalmául.

nemzeti zászlónkat ábrázolja, megragadom az alkalmat, hogy üdvözljem azt a lobogót, melyet e szép alkalomra egykori bajtársai kibontottak. Mindnyájukat a legőszintebben üdvözlöm.

E tetszéssel s tapssal fogadott beszéd után Faurenak egy volt katonatársa állott elő s e szavakat intézte társaihoz:

„Bajtársak! Nagy örömmel gyülekeztünk össze e napon, hogy tanui legyünk, midőn a becsület érdempénzt mellére tűzik egyik barátunknak, Faure Kázmér polgártársnak, ki valóban igen megérdemelte e jutalmat bátorságával s önfeloldozásával.

Boldogok vagyunk, hogy mi is kifejezhetjük szerencsevánatunkat azon szép szavak után, melyeket a tiszteletreméltó Nadal úr elmondott s hogy köszönet mondhatunk az előjárásunknak, mely kegyes volt bennünket erre a szertartásra meghívni, olyan jóakaratot tanúsítván irántunk ez által, melyért mindenkor hálásak leszünk.

Adja isten, bajtársak, hogy még sokszor és sokáig össze-összegyűlhessünk itt ilyen örvendetes alkalomból.

Ezután a menet örvendő, de teljes méltósággal haladva, lakására kísért a békében is győztes katonát, kinek boldogságában az egész város apraja-nagyja teljes szívvel osztozott.

dette híveinek, hogy e „visszavonhatatlanul végső nap” előtt néhány évvel Európában nagy háborúk s forradalmak lesznek, melyekből tíz „szövetkezett állam” fog alakulni, s csak Németország marad jelen helyzetében. A szövetkezett államok meghódolnak Napoleon Lajos Jeromos hercegnek, ki jelenleg a Kaukázusban orosz ezredes, ki 1894—1897-ig szíriai király lesz, s azután mint egy új mohamedán Mahdi meghódítja egész Európát.

* Az ember nem ből, számítások szerint 500 millió szokott rendszeren öltözködni, 250 millió egészen meztelenül jár s 700 millió csak egy részét fedi be testének, 500 millió ember házakban lakik, 700 millió kunyhókban vagy barlangokban s 250 milliónak nincs rendes lakása.

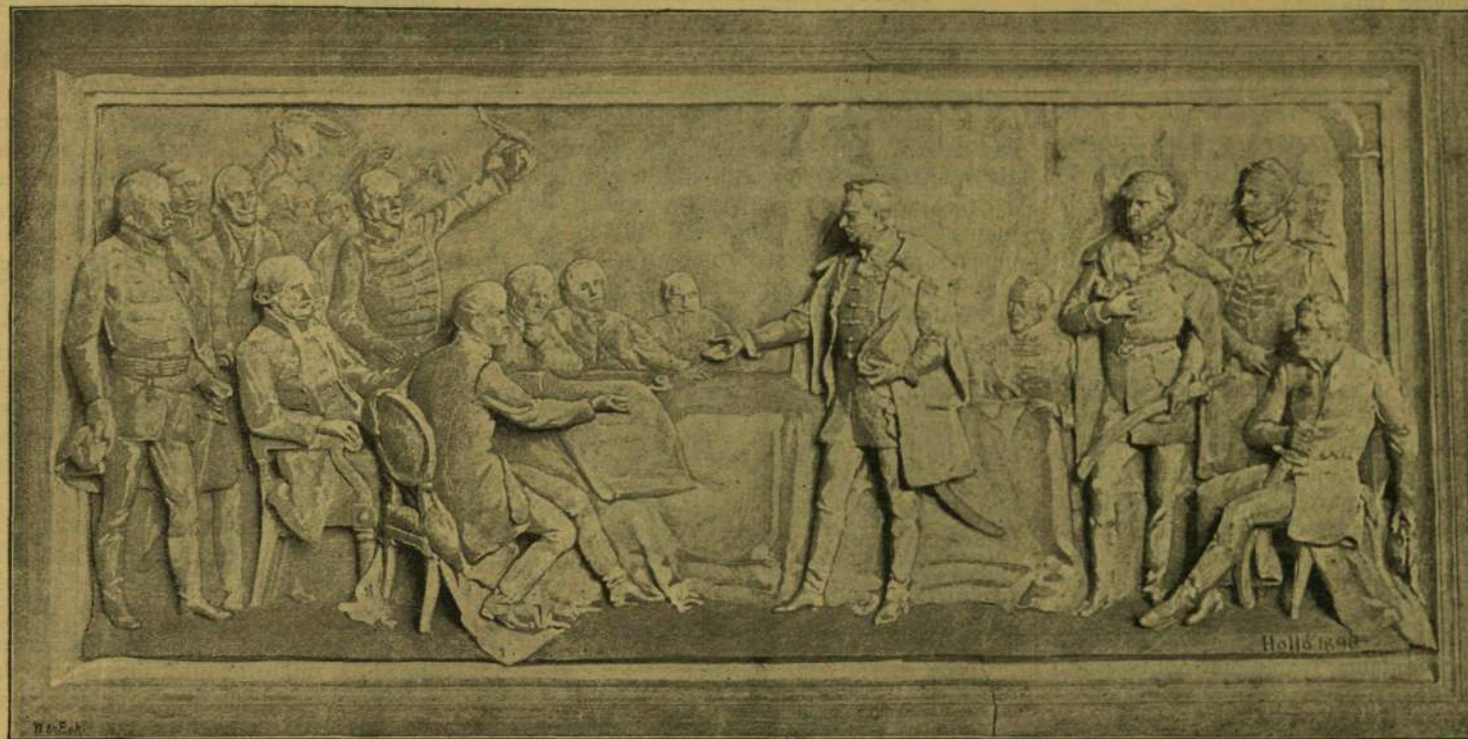
* Az angol parlament pinczéinek régi kulcsa az 1834-ki tűzvész alkalmával elveszett. Később a romok között megtalálta egy munkás s sok kézen átmenve, most a ház elnöke a parlamentnek ajándékozta, mely ezt az ereklyét a könyvtárban helyezte el. Sajátoság alakul, 16 helyelyk hosszú kulcs ez, melynek történeti jelentősége is van, mivel a lópor-összeesküvés óta évenként tartozik a parlament elnöke a pinczék gondosan megvizsgáltatni és sajátkezűleg bezárni.

* A legtöbb méz és viasz aránylag Kuba szigetéről kerül, a hol a méheket a spanyolok már régen meghonosították s igen elterjedtek, mivel a kedvező éghajlat folytán a téli hónapokban is folyvást találhatnak nyíló virágokat.

Döbrentey Szoboszlai Barát Gróf Dessewffy Gróf Andrássy
Gábor Pap István György József György

Platthy
Mihály.

Gróf Esterházy
Mihály.

Kolozsvár
Miklós.

Máriássy
István.

Felsőlúki
Nagy Pál.

Báró Perényi
Zsigmond.

Gróf Széchenyi
István.

Gróf Károlyi
György.

Báró Wesselenyi
Miklós.

AZ AKADEMIA ALAPÍTÁSA. — HOLLÓ BARNABÁS SZOBORMŰVÉNEK TERVRAJZA.

SZÉCHENYI-KÉPEINK.

Gróf Széchenyi István születésének százados évfordulója alkalmából egész sorozatát mutatjuk be a „legnagyobb magyarra” és hozzátartozóira vonatkozó arcképeknek, valamint azon jelnekek képeinek, melyek az ő mozgalmas életének nevezetes mozzanatait.

Első képünk az életének delén álló férfiút mutatja azon olajfestésű arckép után, mely az általa alapított pesti hengermalom igazgatóságának tanácstermében látható s mely sokszorosítva még nem jutott a közönség elé. Festője Györgyi, a ki Széchenynek személyes ismerőse volt. E képet a leghívebbek egyikének tartják Széchenyi ismerősei.

Egyik képünk ifjú korából tünteti föl Széchenyt, a bécsi kongresszus utáni időből. Az európai béke akkor hosszabb időre biztosítva lévén, a deli Hessen-Homburg-ezredbeli huszárkapitány látni, tapasztalni s az életet megismerni, nagy körútra indult Európa különböző államaiba s ez útjára Ender akkori híres festőt is magával vitte. Ennek finom ecsete örökölte meg Széchenynek akkori arcvonásait egy szép vízfestésű képben, mely ma a gróf fiának, Bélának birtokában van. A kép kissé félrevágott ezilinderkalapban, festőileg redőzött köpenyben, vállra vetett puskával mutatja a fiatal grófot, a kép alján látható két aláírás közül az egyik a nevet mondja meg, a másik egy francia jelmondat (Tachez d'être heureux = igyekezzél boldog lenni).

Másik képünk lóháton mutatja Széchenyt, kockás polgári ruhában, széles karimájú kalappal fején. E képe először a nagydiszű „Vadászalbum”-ban jelent meg, melyet gróf Andrássy Manó adott ki az ötvenes években.

Végre egy másik képünk Széchenynek azon olajfestésű arcképéről készült, mely az akadémia képes-termében látható s a nagy alapítót életnagyságban tünteti föl. E képet Amerling Frigyes festette s itt bemutatott másolata Doby Jenő rézkareza.

Széchenyi életének a szabadságharc utáni szakából nincsen olyan képünk, mely eredeti fölvétel után mutatná arcvonásait. Széchenyi semmi áron nem volt rábítható, hogy festőnek üljön. S midőn Vahot Imre kérest intézett hozzá, hogy „Napkelet” című szépirodalmi heti lapja számára engedje magát levétni, Vahotnak még csak nem is válaszolt, a helyett Tasernnek írt egy levelet (1858 decz. 7-éről), melyben meg van adva a válasz. Ebben a többi közt ezeket írja:

„Tíz éve ülök itt (Döblingben). Nőm, az akadémia, számtalan más, egyre kinosz, festetném, etc. etc. magamat. Hiába, én nem engedem, nem tűröm. És most azt hiszi a jószívű, becsületes

sz... , hogy majd az ő kedvéért kiállítom árva fejemet a Napkelet eljibe! No de még sem kívánám elszomorítani. Ön mondhatna neki ilyet: A gróf beteg, ágyban fekszik, etc. etc. vette két levelét. Még nem született az, kinek kedvéért bármilyen módon papírosra lecsipetni engedné magát. Neje nagy bajjal bírta rá, hogy „szobrásztatni” hagyta magát. Szobra készül, de lassan. Most jön a tanács: mázoltassa le Széchenyi legrosszabb képét; tán az Eybel-félét, vagy mint „felelős” magyar minisztert, etc. Pingáltassa szakállait fehérre, képemet sárgára, multiplikáltassa ránczaimat, etc. etc. és írja alá: Most

így néz ki, so schaut er aus, és a Napkeleten segítve lesz.”

Az a szobor, melyről Széchenyi e levelében megemlékezik, Gasser műve, ki azt 1859-ben, természet után készítte. E szobor után készült Széchenyi Istvánnak későbbi arcképei. A ki Széchenyt utolsó éveiben látta, az mind dicsérettel említette Gasser szobrának hűségét. Ezért mutatjuk be a szobor rajzát. Széchenyi külsejét egyébiránt még festő is alig örököltette meg olyan markans vonásokkal, mint azt a legnagyobb magyarról írott remek jellemrajzában báró Kemény Zsigmond tevén. Így ír róla a többi közt:

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN.

Amerling Frigyesnek a magyar tud. akadémia képes-termében levő festménye után.

„Már külalakja, különösen feje és arca, nevezetesen embert gyanítottatott s a lélekbuvár nézve rendkívül érdekes volt.

Széchenyi arca, az erő és szakadozottság küzdemeinek típusa volt; egy romantikus arc sötét alakokon; a komor és unatkozó vonalakból kitörő féktelen cselekvényességnek, a búskomolyságnak és emberszeretnek, az ábrándnak és hidegségnek olvadéka, egy méltóságos s komoly angol-olygarchai arc s francia forradalmi eszmék lappangó tüztől felvilágosítva és meg-megrezgetve; arc, mely a nagy elszántság és kicsinyes gondok, a mely tervek s apró benyomások képét élesen visszatükrözi; arc, mely a lélekkel telegraphi és szakadatlan összeköttetésben áll, mely mindig beírva van, mely mindig olvasat magáról a rá nézőkkel igaz vagy csúfult érzéseket.

Erős, de nem atletai alak, arányos növéssel, hajlékony a gymnastika által gyakorolt tagokkal, erős, edzett mellel, s karokkal, elült keztüftlen kezekkel, sötétsárga arczinnel. Felső homloka igen széles átmérőjű, e sötét s nagy homlok jellemét kiegészítette a sűrű, nagy, egymásbafolyó, borzas szemöldök, melyre maga a gróf sok élezt csinált. Nézése többnyire éles s fűrkész, ritkábban borult és andalgó. Középszerűnél nagyobb száját nyírott, fekete bajusz takarta. Erős, csontos állán az állati élet, a nyers erő kinyomata, a szigorú akarat dacza ült. Hangja erős, férfias, de nem érezes, nem zenei. Halántékait göndör fekete haj környezte.

Kényelmes, tiszta, angolos öltözetet viselt, rendszeren egy kis felöltő vegyítéssel. Az okos és nemese fényűzésnek, vagy inkább, a londoni kényelemnek barátja. Rendkívül pontos, munkás, mozgékony, idejét okosan s ügyesen felosztó s elrendező. Ki nem emlékezik rá, mint sietett az utcán, hóna alatt börtárczájával, mint végzett utközben száz apró dolgot, mint érkezett jobbra és balra; ki nem emlékezik élénk arcjátékára, gúnyos mosolyára, pihenni nem tudó nyugtalankodására, élceire, sajátos szónoklatára s a közbeni apró sétáira a gyülestermekben?

Míg leveleit írta s olvasta, mellékesen mindenre figyelt, s a tanácskozás minden phasisait, a szónokok minden kifejezését csodálatos mimikával, s testmozgással, groteszk s pattanó élcezzel szokta kíséreni; arca proteusi változásokon ment át, homlokboréne mozgékony s rendkívül volt. Ha a tárgyat oly fontosnak tartotta, hogy ahhoz szólni kívánt: rögtönzött szónoklatát többnyire igen mérsékelt hangon, de támadó s polemizáló modorban kezdte; magát teljesen a perc ötleteinek, s langesze csapongásainak engedte át. Beszéd közben tagléteit emelték, hangja érzesebb s folyékonyabb, arczjátéka összhangzatos lett; szomszédait félretolta s az ülőhelye körül nyitott téren, mint egy kretrecben, fel és alá kezdett sétálni; most szenvedélyesen csapott az asztalra öklével, majd hidegen látszott a közönségtől elfordulni, melynek nem-helyeslése s morgása csak daczát nevelte. Noha a népkégy nyilatkozatai iránt benesejében elég érzékeny volt: külsőleg ezt nem mutatta, sőt dacza az ellenhatással arányosan növekedett, a követelő tömeg előtt, melynek véleményét megveté, sohasem tudta magát meg-alázni. Kitűnő szónoki tehetséggel bírt, de munkássága ezen ágára nem látszott különös súlyt fektetni.

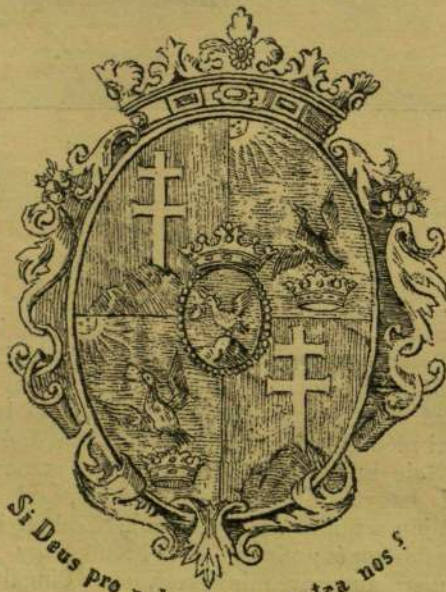
Körülbelül ezek voltak fővonásai azon megnyerő alak külső megjelenésének.

Bemutatunk ez alkalommal egy jelenetes képet is, mely a lánchíd alapkövének ünnepélyes letételét mutatja 1842 augusztus 24-ikén. Az itt bemutatott rajz részlete Barabás Miklós azon egykorú festményének, mely most az országos történeti képcsarnokban van.

Bemutatjuk még gróf Széchenyi István atyjának arczképét. Eredetije a magyar nemzeti múzeumnak, melynek gróf Széchenyi Ferencz tudvaleg alapítójának mondható, úgy nevezett Széchenyi termét díszíti. E kép Ender bécsi művész munkája, melyet Széchenyi fiai, Lajos, Pál és István 300 aranyon rendeltek meg. Ender még Rómában kezdett művéhez s 1825-ben volt vele készen. Akkor a kép néhány hónapig a bécsi császári palotában volt kitéve közszemlére s innen került a múzeumba, a Széchenyi-testvérek ajándékából. Az arczot még Széchenyi Ferencz életében rajzolta Ender, az aranygyapjas vítélt öltözetre pedig Apponyi gróf ausztriai követ volt modelje.

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁNNAK SZENTELT NEMZETI EMLÉNY.

Széchenyi halálakor gyászba borult Magyarország s egyesek és testületek szinte versenyezve iparkodtak a részvét könnyével enyhíteni a családot és nemzet fájdalmát. Ekkor született meg az eszme Kubinyi Agostonban, a nemzeti múzeum akkori igazgatójában s Mátyás Gáborban, a Széchenyi országos könyvtár örében, hogy a nemzet valami szép emléket állítson a nagy halott érdemeinek megörökítésére. Kubinyi és Mátyás abból a felfogásból indultak ki, hogy mivel Széchenyi »rendkívül hazafi» volt: emlékének is rendkívülinek kell lennie. A következő, 1861. év elején egy »szózat»-ot tettek közre a nemzethez, a melyben felszólítják a Széchenyi tisztelőit, nőket és férfiakat egyformán, hogy mindenki a saját kezeművéből állítson össze egy oly lapot, a milyen az emléklap szokott lenni. Ezek később egy »országos emlékkönyv»-vé növekedvén: »Gróf Széchenyi Istvánnak szentelt nemzeti emlény» címet fogja viselni, s a múzeum minden látogatója megte-

A Széchenyi-czimer.

Hímézte:

Andorffy Zsófia

kintheti abban a teremben, a mely Széchenyi-teremnek hívják, mivel ezt díszíti az alapítónak életnagyságú képe, Endernek a műve.

Utastásuk így szól: »Küldjön be e célra minden részvevő egy saját aláírásával ellátott emléklapot, melyre kötetlen vagy kötetlen beszédben írt s lehetőleg gr. Széchenyi Istvánnal vonatkozó sorok legyenek jegyezve. Ezeknek helyét azonban elfoglalhatják a lelkes hölgyek által sajátkezűleg, de csak selyemmel s nem igen domborún készített hímések is, akár papírra, akár selyem kelmelapra, ellátva mindazáltal sajátkezű aláírassal. Bizton reméljük, hogy ezen emlékkönyv lapjain egy egyszerű gyöngyfüzérben lesznek képviselve hazánk leányai.... Elfogadtatnak továbbá a saját képpel készített díszes rajzolatok, aquarell-festmények, írott zeneművek, stb.»

E felhívásnak, a mely a legapróbb részletekig kiterjedő utastásokat is magában foglalja, az alakra, nagyságra nézve, meg volt a kellő eredménye. A magyar hölgyek legelőkelőbbjei versenyeztek egymással, hogy a Széchenyi életéből vett jelenetek legkiválóbbjait hímézzék az emléklapra. Így gyűlt össze egy jó csoport részvevő-irat-másolat, vers, rajz, zenemű és selyemhímzés, a melyek a mai napig is a m. n. múzeum könyvtárának Széchenyi-termében őriztetnek. Képeink közül a következők e hímzésekről vannak véve:

1. A czeni sírbolt, mely a Széchenyi-család körülbelül két századon keresztül temetkezési helye; ez Damjanich Jánosné hímzése.

2. A magyar tud. akadémia, mely Bethlen Józsefné hímzésében azt a jelenetet mutatja, mikor Széchenyi az 1825-iki pozsonyi országgyűlésen, Nagy Pál tüzes szónoklatának varázsa alatt, felajánlja évi jövedelmét egy magyar tudós társaság alapítására.

3. A Vaskapu, Széchenyinek ez egyik legméresebb vállalkozása, melybe mint a magyarországi közlekedésügyek föntézője fogott, ez Kinszky János grófné hímzése.

4. Széchenyi bárha meghalt, — el, allegorikus kép, Kállay Ákosné kézi munkája.

5. Széchenyi Döblingben, Traun-Bethlen grófné hímzése, abban az öltözetben mutatja Széchenyit, a melyet Döblingben viselt. Ez öltözet némi vegyületet mutat az angol, török és magyar viseletnek. Széchenyi rendszeren vörös nadragót, könnyű, hegyesorrú sárga csizmát és egyszerűen zsinórozott zekeforma otthonkát viselt. Hosszú szakállt és bajuszt eresztett.

6. Hálósza Döblingben. Gr. Andrássy Gyuláné hímzése, úgy látszik, azt a berendezést tünteti föl, a mely akkor volt Széchenyi szobájában, mikor április 8-án reggelre, éppen husvét vasárnapján halva találták őt egy szőlő-székben ülve.

7. Széchenyi kastélya Kis-Czenken; e kastélyt ő maga építtette a múlt században divatozó stílusban; ez emléklapot Majláth Györgyné hímézte.

8. Széchenyi mint miniszter, gr. Batthyány Lajos özvegyének kézi munkája, azt a jelenetet ábrázolja, mikor az első magyar népképviselői országgyűlésen István nádor felolvassa a trónbeszédet 1848 július 5-én.

9. A Széchenyi-czimer, Andorffy Zsófia hímzése. A grófságot II. Széchenyi György kapta, részint mint vitéz várkapitány saját, részint ősei érdemeért. Ő alatta bővült ki a család címere is olyanná, a milyen most, s a melyet képünk mutat. E címér négy felé osztott, tojásdad hadi paizst tüntet föl, melynek első és negyedik vörös udvarában hármass zöld halom tetejéből kettős ezüst kereszt emelkedik ki, a mely Magyarország címereit jelképezi. A második és harmadik égszíni udvar alján zöld, domboru arany korona látszik, a melyről mintegy fölréplő a természetes színű sas, az udvar jobb oldali szögletéből tündöklő nap felé. A paizs közepén, a négy udvar közt, egy kisebb arany koronás vért látható, melynek kék udvarában zöld halmon szétterjesztett szárnyakkal fehér galamb áll, piros csőrében zöld koszorút tartva. A címér-paizst aranybőr színű diszitmény veszi körül, s ehhez számíthatjuk a család jelmondatát: Si deus pro nobis, quis contra nos? (Ha Isten velünk, ki ellenünk?)

AZ AKADEMIA ALAPÍTÁSA.

Holló Barnabás szoborműve.

A magyar tudományos akadémia palotájának az akadémia-utczára szögellő sarkán nagy terméskő-lap jelzi azt a helyet, a hová már az építész az akadémia emlékkövé szánták. De ez emlékkő elkészítésével mind az elmúlt esztendeig késlekedtek. Széchenyi István grófnak, az akadémia megalapítójának százéves születési évfordulója újra felszínre vetette az eszmét és Eötvös Loránd báró az akadémia elnöke egy ízben Strobl Alajos műtermében fölemlítette a tervet. Együtt felhívta az ott dolgozó Holló Barnabást, Strobl tanár egyik legtehetségesebb fiatal szobrásztanítványát, hogy mintegy próbaképen tervvázlatot készítsen az emlékkőre alkalmazandó szoborműhöz. Így készítette el Holló ama tervvázlatát, melyet itt bemutatunk.

Midőn az akadémiaiban Széchenyi születése százéves évfordulójának megünneplése szöba jött, az akadémia elhatározta, hogy ez alkalomból az akadémia alapításának jelenete szoborműben kivéve alkalmazassék az emlékkőre, s Holló Barnabás tetszéssel fogadott tervének érzében való kivételére nagyobb összeget szavazott meg. Egyszerűsöd az akadémia felszólított több intézetet, a melyeket Széchenyi István alapított, hogy e szobormű költségeihez hozzájáruljanak. E felszólítás következtében már eddig a nemzeti kaszinó, a magyar lovaregylet, a pesti hengermalom részvény-társaság, úgyszintén Budapest főváros és a m. kir. pénzügyminisztérium, mint a lánchíd jelenlegi kezelője, járultak áldozataikkal ahhoz, hogy e szobormű kivitele által ünnepeltessék meg Széchenyi születésének századik évfordulóját.

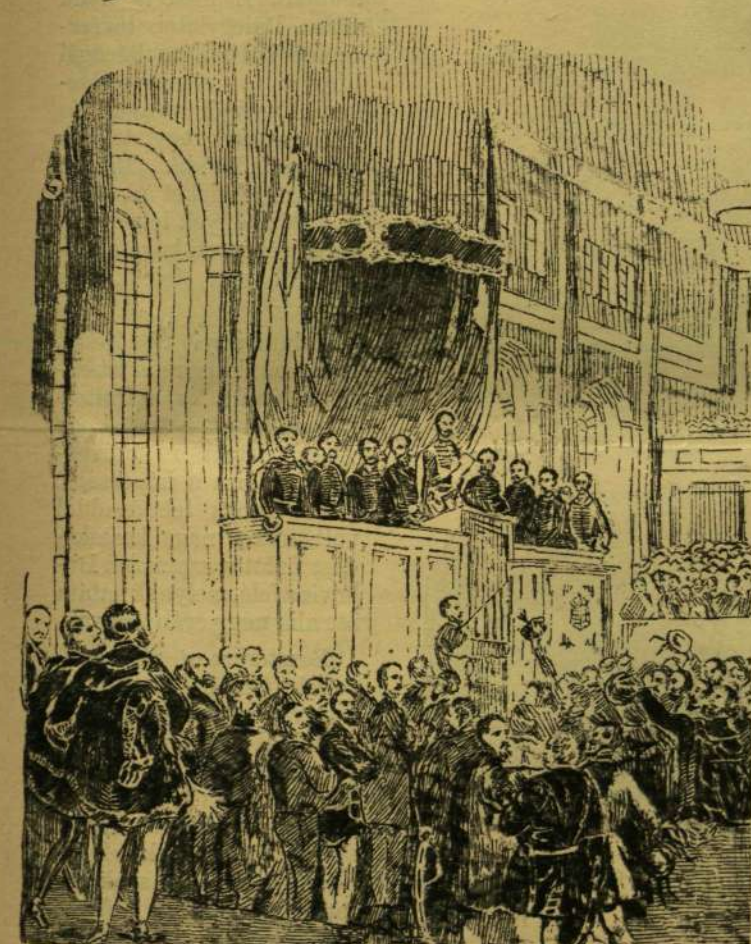
Holló Barnabás megbízatván, hogy Strobl tanár felügyelete alatt a szoborművet nagyban kivigye, teljes buzgalommal fogott hozzá e

Gróf Bethlen István
Lajos özvegyének

Magyar akadémia.

Gróf Batthyány Lajos özvegyének
Lajos özvegyének

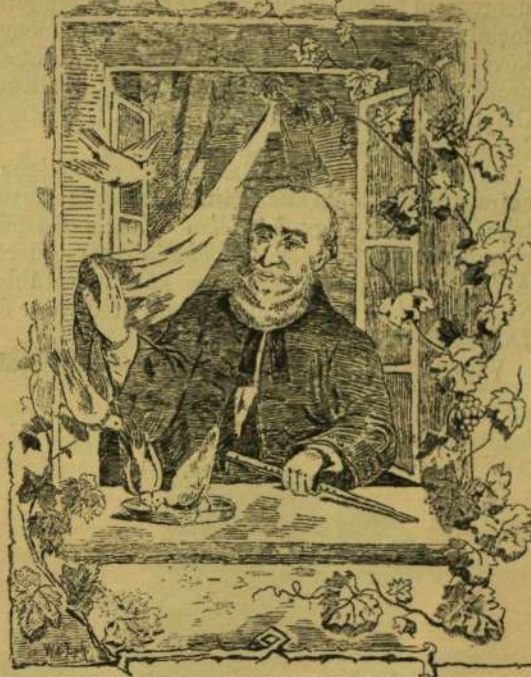
Széchenyi mint miniszter.

Holló Barnabás

Széchenyi bárha meghalt — el.

Traun-Bethlen grófné

Széchenyi Döblingben.

Gróf Kinszky Jánosné
János grófné hímzése

A Vaskapu.

Majláth Györgyné

Széchenyi kastélya Kis-Czenken.

Gróf Batthyány Lajos özvegyének
Lajos özvegyének

Hálósza Döblingben.

munkához, mindenek előtt lelkiismeretesen áttanulmányozta az 1825-iki emlékezetes pozsonyi országgyűlés történetét és felkutatatta nevezetesebb szereplőinek arcképeit.

Széchenyi István grófnak sok arcképe maradt ugyan hátra, de ezek a nagy hazafinak inkább meglett korából valók. Egykorúak állítása szerint Széchenyi jellegzetes arca ifjú korától hajlott koráig alig változott valamit. Holló a fen maradt arcképeket mind áttanulmányozta, de felhasználta *Izso* Miklós mintázatának lenyomatát is.

A többi szereplők közül *Andrássy* György grófnak, *Károlyi* György grófnak, *Eszterházy* Mihály grófnak és *Wesselényi* Miklós bárónak egykoru olajfestési képei maradtak fenn, melyeket *Ender* F. a század elején híres bécsi arcképfestő festett. E képek jelenleg a Széchenyi Béla gróf birtokában vannak. Gróf *Vay* Ábrahám, az akadémia egyik első alapítójának arcképét azonban nem lehetett megkapni sehol. Az ülés elnöke *Máriássy* Istvánnak az arcképét unokája *Máriássy* Andor küldte be a művészeknek. Az ülésben résztvevő személyiségek arcképei az akadémia képművelő gyűjteményéből kerültek elő.

Holló egy közel öt méter széles és két méter magas domborműben örökítette meg azt a nevezetes mozzanatot, a mikor Széchenyi István gróf az akadémiát nagylelkű adománnyal megalapítja. A dombormű az országgyűlés termét tünteti fel s ívezett ablakain át a pozsonyi várat láthatni. A terem közepén hosszukás asztal áll s e körül foglalnak helyet a nevezetes aktus szereplői.

A főalak természetesen Széchenyi István gróf, a ki mint a Ferdinánd-huszárok kapitánya, katonai egyenruhában áll az asztal elé.

Az eredeti tervrajz szerint, melyet itt közlünk, Széchenyi díszmagyart visel. De ez az első tervezet többféle változáson ment keresztül.

Széchenyi arczán nemes elhatározás tükröződik. Fértesen, komolyan áll ott. Balját kardja markolatán nyugtatja s jobbával felajánló mozdulatot tesz. Félre nyitott ajkán, mint-ha most roppanna el az örökké emlékezetes nyilatkozat, melylyel egy eszendei jövedelmét a magyar nyelvet fejlesztő intézet alapítására felajánlotta. Alakján az a komoly méltóság ömlik el, mely Széchenyit egész életében jellemezte.

A háttérben jobbra vannak Széchenyi barátai. A fiatal *Károlyi* György gróf, a ki a Széchenyi szavainak hatása szintén nagylelkű elhatározásra buzdít. Díszmagyart ruhát visel s míg egyik kezével kardját fölemeli, a másikkal kucsmáját fogja s az asztal szögletére támaszkodik. Mögötte áll a sima képi, pörge bajszos *Eszterházy* Mihály gróf, a ki mellett *Wesselényi* Miklós báró ül, balkezét kardján nyugtatva.

Széchenyivel szemben az asztalnál ül felsőbükü *Nagy* Pál, Sopronmegye követe, a kinek gyújtó hatása beszéde lelesitette föl Széchenyit. *Nagy* Pál, a kinek hatalmas feje s karakterisztikus arczéle a szobormű egyik legsikerültebb része, meg van lepelve a nem várt hatás által s csodálkozva néz az ifjú grófra, a ki oly fejedelmi adományt tesz. Egyáltalán valamennyi alakon a meglepetés és bámulat kifejezése látszik.

Az asztalfőn ül *Máriássy* István elnök, Gömörmegye volt alispánja és követe, a ki az akkori idők divata szerint hosszú haját visel. Széchenyi

mögött ül tollal a kezében *Platthy* Mihály, Barsmegye követe, a ki a jegyzői tisztelet töltötte be. Ott ül a hosszú szakállas, tipikus magyar arczu *Perényi* Zsigmond báró, Beregmegye követe, később Ugocsa főispánja s végül az 1849-iki debreczeni felsőház elnöke és vértanúja. Mellette foglalt helyet *Andrássy* György gróf, Tormamegye követe, az akadémia harmadik alapítója, a kinek arczán meglátszik az *Andrássyak* családi jellege. Ott ül még derült arccal az ifjú *Dessewffy* József gróf, Szabolcsmegye követe.

Az ülő alakok mögött állanak a lelkesen éljenző selragadtatásukban kucsmájukat lobogtató követei: *Bartal* György és *Jókai* Takács Gáspár pozsonymegyei követei, *Balogh* János barsi követ, *Kolozsvári* Miklós, Györmegye követe, továbbá *Szoboszlai* Pap István debreczeni prédikátor és *Döbrentey* Gábor.

Valamennyi meglátszik a Széchenyi szavai-

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN IFJÚKORI ARCKÉPE.

Ender festménye.

nak lélekemelő hatása s a csoportozat, melynek alakjai háromnegyed életnagyságúak, valóban híven öröklít meg a pozsonyi országgyűlés legkiemelkedőbb aktusát.

A dombormű agyagmintája nemsokára már készen lesz, s a tél folyamán gipszbe, majd bronzba öntik. Tavasszal már beillesztik az akadémia falába s a májusi nagygyűlés alkalmával megtörténik az ünnepélyes leleplezés. Az akadémia első alapítójának és önnönmagának is tartozott ezzel az emlékekkel.

Dr. Kovács Dénes.

BESZTERCE

A KIRÁLY LÁTOGATÁSÁKOR.

A kik csak annyi földrajzi leírásból ismerték Besztercét, hogy „megyei székhely, 9200 lakossal, törvényszékekkel, iskolákkal” s e leírásból alkottak maguknak fogalmat a királylátó erdélyi város képéről, — azok kellemesen csalódtak.

A híres „Steininger” bort termő bessenyi

hegy mellett elhaladva, a vonatról már másnak látszik Beszterce. Terjedelmes mezővel körülvett, egészséges völgyben, újkori stílusban épült házak között régi tornyokat lehet látni, de Beszterce egészében a maga rendezett utcáival, nagy középületeivel, kellemes sétaterével úgy néz ki, mint egy miniatűr nagy város.

Egy nagy város kicsinyítő üvegén át nézve, igazolja ezt egyetlen pillanatban Beszterce látképére, melyet alkalmunk van bemutatni. Csúpn a város igen félreeső részén, a besztercei völgy ingoványos területén van egy rövid sor apró ház, a hol az erdélyi városban mindenütt otthonos vályogvető cigány nép ver tanyát. Csak pár lépést kell azonban haladnunk, — már a kultúra vívmányával állunk szemközt. Valósággal meglepő, hogy e nem nagy területű városban mennyire fel lehet találni mindamaz intézményeket, melyek fejlődésének biztosítékát képezik. Itt székel a megyei hatóság, törvényszék, erdőigazgatóság; van szász főgymnáziuma; az állam polgári iskolát is létesített Beszterczére; az erdélyi kultur-egylet a felállított kisdudóv által igyekszik magyarrá tenni a jövő nemzedéket; a szászok földmívelő iskolát alapítottak; ezenkívül pedig állami és felekezeti népiskolák terjesztik a művelődés alapjait. E mellett élénk város. Dalegyleti, lövész-ünnepi tisztú mulatságai híresek a messze vidéken. Kaszinói vannak és jótékonyági egyletekben sem szűkölködik. Dicséri a beszterceieket az, hogy ez intézmények létesítésével a szépséget követelményekről sem feledkeztek meg.

Valamennyi új épület izlésesen, külsőre is tetszetősen épült, és számított mindenkor arra, hogy valaha ismét megnövekszik annyira a népessége, mint ezelőtt felszázáddal volt, mikor nagy kereskedést űzött a szomszéd Bukovina felé, melynek határa ide alig négy órányira van. Beszterce utcái rendezettek, tiszták. E tekintetben, valamint széles beton járdáival és vízvezetékével megelőzte Kolozsvárt. Mindjárt első pillanatra szembeötlő különben, hogy építése, utcáinak elrendezése, kicsinybenzakasztott olyan, mint Kolozsvár. A város közepén, a régi szász templom mellett épen oly irányban húzódik az utcák, mint az egykori Erdély fővárosában; főtere a kőházak házaival, a kőház-utca jelenlegy napján középületeivel, a király lakásait szolgáló megyeházához vezető fa-utca, mindannyian a hasonló beosztású kolozsvári térnek és utcának felelnek meg. A kik a városok régiségeit kutatják és számba veszik az egyes utcák elnevezéseit, a városok színeit, megismerik ezekből azt a következtetést, hogy mind a két város építésében germán kultúra játszott elsőbbséget és legmaradandóbban fontos szerepet.

A meglepetés azonban, a mi a királylátogatásakor Beszterczére özlött négy századnyi idegeneket érte, az elmondottakkal még nem végződött be. A nagyvárosias színezet benyomását még emelte az a tapasztalat, hogy Beszterczén a lakosság érti az élet élvezését. Kényelmes szállodái, vendéglői, kávéházai vannak, a pletykákra és városi eseményekre való kíváncsiságot két helyi lap (az igaz, hogy német) elégíti ki, két könyvkereskedése halomra szállítja, főleg a külföldi irodalom termékeit. Hétköznapiakon is gondoskodik a sok egyet néhány mulatságról s igazán mulató központja Beszterce az ő csendes vidékének, de sőt Bukovinából is naponként hoz-

zák a postakocsik, meg a gazdag „bojár”-ok négylovas fogatai az idegeneket.

Többszörösen élénk és kellemes volt Beszterce szeptember 12., 13., 14. és 15-én, mikor a királyt tisztelhetette vendégül, abból az alkalomból, hogy az erdélyi hadosztályok e napokban tartották a szomszédos Budak környékén záró hadgyakorlatokat.

Beszterce város lakossága, mely túlnyomó részben szász ajkúakból áll, valóságos lelkesedéssel munkált azon és sikerült is elérnie, hogy méltó fényvel fogadja a koronás uralkodót, ki szeptember 12-én délelőtt érkezett s elsőbbséget a nemzeti színű lobogókkal ékesített pályaudvaron vette át a különböző testületek és küldöttek előtt a megye és város hódolatnyilvánítását, melyet gróf Bethlen Pál főispán tolmácsolt.

A pályaudvaron kívül, az utcákon, a lázas lelkesedéssel várakozó nép sorakozott, fenyőkoszorúk és zászlórengetégek aljában. 1852-ben volt még a király Beszterczén, de öreg emberek elbeszélése szerint az akkori fogadtatás nem is hasonlítható a mostanihoz. A feldisztított indóháztól kezdve festői csoportok alkottak sorfalat egészen a király lakásáig. Különösen szép volt a törpényi uteza diadalkapujával. Sorfalat képezők ez utcában nemzeti viseletükben megjelent szász és román falusiak voltak. A fényes szász asszonyok, magas, fekete kucsmás szász leányok, a sűrűn varrott ruhájú oláh nők és fehér ünneplőbe öltözött lengények sorfala kellemes nézni való volt.

Képeink egyike bemutatja a király lakását szolgáló megyeházat is, mely egyike azoknak a megyei törvényhatóság épületeknek, melyeknek berendezésében a megyék nem szoktak fukarkodni. A király az emeleti lakosztályokat foglalta el s ott fogadta szept. 13-án a küldötteket.

Ezen nap reggelén 8 felsége misét hallgatott a római katolikus templomban s ugyanazon oltár előtt borult le most háláadó imára, mely őt ezelőtt harminczkilencz évvel, nehezebb időben, egy esős augusztusi hajnalon látta segedelemért imádkozni. Akkor, augusztus 2-ikán reggel hat órakor, a király (azon időben csupán „császárs”) egy napi látogatása után, elutazóban volt Beszterczéről s kíséretével betért a templomba. Csak a hivatalosok néhányan kísérték idáig s — miként arra emlékeznek — a lakosság túlnyomó része csupán a délelőtti folyamán tudta meg, hogy ő felsége elutazott. Hogy megerősödött azóta népe szeretetében az uralkodó! Most a nagy tolongás miatt alig lehetett utat nyitni a királynak és kíséretének, a templom előtt pedig az országrész előkelősége, az arisztokrácia és a katonaság képezett tömör csoportot.

Ugyanezen a napon meglátogatta a király az ágostai templomot is. Egyik becsült nevezetese Beszterczének az a góth stílusban épült templom. Építését 1563-ban fejezték be. Erkélyes tornyáról, mely 66 méter magas, be lehet látni az egész vidéket. Sűrűn rekesztett belső világban nyomorl-nomra értékes régi képek és faragványokra akadunk.

Azok a napok, melyeket a király most Beszterczén töltött, lélekemelő ünnepek voltak. Az egyes testületeknek (erdélyi róm. kath. status, gör. kath., gör. keleti és református egyház, katonai tisztikar, megyei és városi törvényhatóság, izr. hitközség, törvényszék, erdőigazgatóság stb.) adott válasszok mindenütt a legnagyobb meglepetést keltették s hivatva vannak a különböző ajkúak között az egyetértést, testvériséget megszilárdítani.

Az uralkodó itt időzésekor a lövészek kertjében tartott népünnep, melyen a király is megjelent, — diszvilágítás és fáklyázás, melyeket

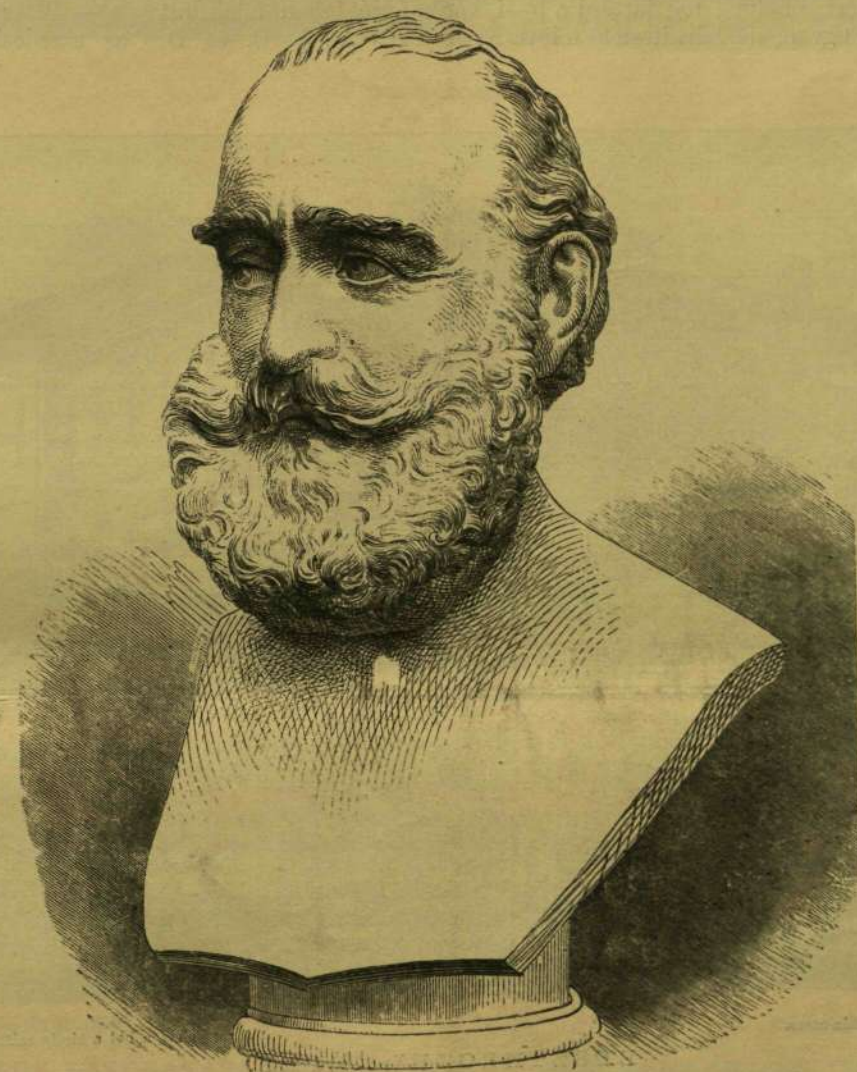
sétakocsizáskor végig nézett — folytonosan alkalmat nyújtottak, hogy szívből jövő szeretettel adott kifejezést ő felsége iránt hűséges népe. Beszterce meg is kapta jutalmát a király ama meglepő, köszönő szavai által, melyeket elutazásakor, szeptember 15-én mondott.

Még fennmaradt egy-egy jel a külső diszből is a város utcáin és házain az ünnepnapok emlékére, de visszacsengenek az uralkodó kegyelmes szavai is a beszterceiek szívében és lelkesítik, buzdítják, bátorítják, hogy Besztercét a haladás és tökéletesedés útján még tovább viven — erősségévé tegyék az erdélyi hazájuk résznek.

BEDE JÓB.

A VILÁGHÁBORÚ LEGUJABB STATISZTIKÁJA.

1853 óta minden nagyobb háború előtt leginkább azon oldalról mérlegették a különféle hadseregek erejét, a honnan utóbb a béke megszégése bekövetkezett.

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN MELLSZOBRA.

Gasser 1859-ben Döblingben készített mintája után.

Az orosz haderő mennyiségére nézve hiteles adatok nincsenek, sőt az eddigé sejtett számokat a tények, vagyis a kifejtett erő, teljesen meghazudtolták, míg ellenben Szent-Pétervárott a német, osztrák-magyar és olasz sereg létszámát számtani pontossággal ismerik.

Mindamellett az ily módon összegezett csapatok oly meglepő számot képeznek, melyek még a leghiggadtabb békebarát egykedvűséget is kemény próbára teszik.

A mint annak idején Wellington herceg a Napoleon elleni nemzetközi hadjárat előtt kijelentette, a nagy háborúkat utóbb épen a roppant tömegek fogják lehetetlenné tenni. Ezen feltevés most a megvalósuláshoz nagyon közel áll.

Ugyanis egy európai háború esetére, melyben előreláthatólag Németország, Ausztria-Magyarország, Olaszország, Oroszország, Törökország, Szerbia, Románia, Dánia és Montenegro részt fognak venni, nem kevesebb, mint 15,864 táborigy lépne akcióba, mely fogatokban 95,184 lovat, és tisztek nélkül: 126,912 embert igényel. A lovasság: 2887 század (egy század = 150 ember és 150 ló) 433,050 embert, és ugyanennyi lovat számol, míg végre 4582 zászlóalj gyalogság, (egy zászlóalj átlag = 1000 ember) 4,582,000

embert tesz ki. A különféle mellékesapatok, melyek mint nem harcosok a seregben szerepelnek, szintén 800 ezer emberre tehetőek.

Most már nemcsak a katonai szakember, hanem minden józanul gondolkodó laikus előtt is okvetlenül ama jogosult kérdés merül fel:

1. Hol legyen a terep, a melyen a tengernyi nép egymással harcoljon?

2. Honnan, és mivel lehetne ezen teljesen improduktív, tömeget csak néhány hónapig is élelemmel, lóttáppal és egyéb szükségletekkel úgy ellátni, hogy hiányt ne szenvedjenek?

A tábori kórházak, gyógyszerházak, posták, távírdák, távbeszélők, légcsónokok és még több efféle intézmények annyira elfoglalnák a hátramaradt emberanyagot, hogy a lakosság többi része a legnagyobb szükségnek lennének kitéve. E helyütt nem említjük a nagyhatalmasságok hadihajóit és szállító járműveit, melyek kizárólag a háború céljaira szolgálnának.

A mi most a világháború kitörését illeti, evvel mint tisztán politikai kérdéssel foglalkozni nem akarunk, s legfeljebb még csak azon nehézségekre utalunk, melyek a harcoló felek sajátos nemzetgazdasági és földmívelési viszonyaiból támadni fognak.

Előre láthatólag egész Európában csak hat kisebb állam tarthatja meg semlegességét u.m. Belgium, Spanyolország, Portugália, Svájc, Német-Alföld és Svédország.

Ezek pedig nagyobb részben, — sőt például mint Svájc kizárólag, — élelem dolgában a hadakozó felek országainak termékeire vannak utalva.

A háborúk statisztikája azt mutatja, hogy valamely hadjárat lefolyása alatt nemcsak a kereskedelem, hanem a mezőgazdaság különféle ágaiban is oly pangás szokott beállni, mely a leg-kevésbé idő alatt érezhetővé válik. Az 1870/71-iki győzelmes háború alatt Németország mezőgazdaságának termékei 75 %-al megfogytak, a letelepített francziák pedig még csak 1875-ben voltak képesek az egyensúlyt némileg helyreállítani.

Kétséget nem szenved, hogy élelem dolgában nemcsak az orosz sereg, hanem az egész orosz birodalom népessége zavarba fog jönni, melyet a bekövetkező időjárási viszonyok és elemi csapások még inkább fokozhatnának.

Statisztikánk legszomorúbb adatai azonban csak a nagy harc befejezése után lesznek konstátálhatók, a midőn a véres számla mérlege elkészült. Bárkik is legyenek a győztes felek, veszteségeiket semmi esetre sem pótolandja az elért siker.

Francziaországban ép úgy, mint Németország egyes részeiben az 1870/71-iki háború nyomai még most is láthatók, pedig azóta hosszú idő múlt! Francziaország azon tartományában, hol a legvéresebb csaták vívtak, a népesség száma 1869—70 óta nem tud emelkedni, mert az akkoriban teljesen elpusztult családok helyébe mások nem jöttek oda. Hasonló körülményt konstátálnak Bajorországban, melynek csapatai aránylag legtöbbet szenvedtek a francia háborúban. Itt az elesett vagy nyomorékká lett férfiak száma az összes népesség 47 %-át tette ki, és az ottani adórovatokból kitűnik, hogy az 1871 után beállt fogyatkozás mai napig sincs helyrehozva. A legújabbban alkalmazásba vett törvények szerint még oly korosztályok is fognak a harctérre küldetni, melyek még I. Napoleon idejében sem vettek igénybe. Így például az orosz népfelkelés: *opolisnie* nem ismer életkort, hanem tisztán az illető egyén testi állapotához köti ennek védkötelességét, vagyis más szavakkal: Oroszország, — hol 65—67 éves férfiak még java erővel bírnak, — seregét a végletig szaporíthatja, mert emberanyagának száma ezt megengedi, míg a többi államok egy bizonyos határon túl nem mehetnének.

A mint sejtjük, — de határozottan nem állíthatjuk, — Oroszország hadi statisztikája a legújabb adatok szerint 1249 zászlóalj gyalogságot, 944 lovas századot és 3526 tábortüntet fel. Ezen számokban a tartalékok, nem különben a szervezett népfelkelés (opoltsenie) nem foglaltnak, úgy, hogy az orosz haderő létszámával tisztába jönni nem lehet. Annyi bizonyos, hogy a tartalékok a népfelkeléssel együtt a tábori hadsereg számát mindenesetre megütik, a miből aztán amaz óriási haderő nagysága felismerhető.

Ez a jövő világháború statisztikája oly adatok nyomán, melyeket eltitkolni vagy tagadásba venni nem lehet.

OROSZ TÁBORI KÉPEK.

A «Free Russia» után.

Mint afféle vásott gyermeket, boldogult atyám az iskolai szünetek alatt rendesen *Golavskaja Afanázia* nagynénémhez küldött, ki az egész vidéken arról volt híres, hogy még a pápa is keresztet vetett magára, ha vele valahol az úton találkozott. Ő rajta ki nem fogtam, mert mihelyt a hámból kirigtam, meg nem vert ugyan, de

egy millió német és osztrák katona lépte volna át a határt, holott a szövetséges fejedelmek csak egyszerű hadgyakorlatokra vonták össze seregeik egy csekély részét.

Míg itt a katonai tudományok haladásáról akartak meggyőződni, nálunk az ördögöt teljes nagyságban a falra festették. Hogy mire használták fel a mesterségesen előidézett izgalmat, arról az alábbi epizód nyújt némi felvilágosítást.

A p-i kormányzóság területén mintegy kétszáz ezer katona van elhelyezve, kik öt év óta télen nyáron koplalnak, fáznak vagy izzadnak. A legénység hangulata minden drasztikus szerkeztet mellett, épen nem harcias, a tiszték pedig jobb szeretnének csatában elesni, mint ily módon elcsenevészn.

A lopás, sikkasztás ép úgy járja, mint régebben; a ki ez ellen felszólal, mint forradalmár láb alól eltételek, egyszóval ott vannak, hol ezeltűt tizen-négy évvel voltak, a midőn egy furfangos német kiszámította, hogy az orosz sereget nem az ellenség ágyúja, hanem a szállítók teszik tönkre. Híre járt, hogy a császár egymásután nagy szemléket fog tartani a p-i kormányzóságban felállított hadtestek fölött. Kisérletében A., B., C. és D.

szeretne Szent-Pétervárot, Moszkvában vagy akárhol, csak itt nem lenni, egy szóval minden jel a szélvész előtti csendre mutatott.

Végre az ebéd elmúlik, a császár lakosztályába visszavonul, a fényes társaság pedig eloszlik.

Mire a tábornokok kényelmes sátraikba érnek, mindegyikük bepecsételt parancsot vesz át tábornoki főnökétől, melyet a császár utasítása szerint csak reggeli négy órára szabad felbontania. Az bizonyára valami hadgyakorlatra vonatkozó utasítás, gondolják magukban az urak, és nyugodtan alvásra hajtják fejüket, habár olyan is volt köztük, ki az éjszakát hadtestének főintendánsával beszélgetve átvirrasztotta.

Négy órakor a császár parancsokat felvágják, és mindenki azt olvassa ki belőlük, hogy ő feléje öt órakor személyesen még egyszer szemlét kíván tartani a csapatok fölött.

A dobogó perognak, a kürtök megszólalnak és Sándor császár fekete lován fényes katonai kísérettel az X. hadtestet maga előtt ellépteti.

Egy orenburgi vadászrezd magára vonja a császár figyelmét. «Sztój!» (állj!) kiáltja a császár dörgő hangon.

— Péter Petrovics, — mondja az uralkodó — az ezredeshez fordulva, ki az elléptetés alatt

A kőház-utca.

A megreház, a hol a király szállta volt.

BESZTERCEI KÉPEK.

úgy megkoptatott, hogy harmadnapra még Athos-hegyi anachoretának is beillett volna.

— Látod, Iván Ivánovics, — mondá ilyenkor nagynéném, — az ördög nem oly fekete, mint a milyennek festik, de azért mindenki fél tőle; te is csak azért félsz tőle, mert megkoptatatlak, de egyebekben nem bántlak.

Európában e pillanatban ép úgy vannak a fehér csárral, mint én annak idején Golavskaja Afanázia nagynénémmel. III. Sándor császár tényleg nem bántja szomszédjait, de annyira megkoptatja őket, hogy ma-holnap ében meg fognak halni.

Hja, ha az emberek tudnák, mily silány lábakon áll a rettegett orosz óriás, tessék elhinni, senki sem félne tőle, ép úgy, mint én utóbb nagynénémemtől nem féltem, mihelyt megtudtam, hogy mi az ő gyenge oldala.

Hat év óta egész Oroszország egy nagy katonai táborhoz hasonlít. A legvénebb, közséves ezimzetes tábornoktól kezdve az utolsó pótartalékos gyalogosig mindenki fegyverben áll. Ha pedig valaki azt találja kérdezni, hogy hát mire készülnek, támadó vagy védelmi háborúra, rendesen azt kapja feleletül: Isten tudja, a császár így akarja.

A múlt nyáron oly sürgős-forgás volt Volhyniában és Besszarábiában, mintha legalább is

nagyhercegek, a hadügyminiszter és több katonai nevezetesség csakugyan kemény próbára teendik a parancsnokokat.

Ez utóbbiak nem vették tréfára a dolgot és oly rendeleteket bocsájtottak ki, melyeknek pontos végrehajtásáért minden tiszt felelőssé tétetett.

Május 17-én a császár főhadiszállását V. városában elkészítették, és harmadnapra a hatalmas uralkodó csakugyan meg is érkezett. Hogyan léptettek el előtte a számtalan gyalog és lovas ezredek, az ágyúk végtelen sorai, ez ide nem tartozik, mert magától értetődik, hogy ilyenkor minden kitűnően megy, de arra senki sem számított, a mit a közönséges életben váratlan eseménynek szoktak nevezni. Ugyanis mihelyt a X-ik hadtest az uralkodó előtt elvonult, a császár még egyszer bekívánta az egyes ezredek tényleges létszámát.

Ezután az y-i hadtestre került a sor, hol szintén be kellett a létszámokat mutatni. Este fényes udvari ebéd, melyre a vezénylő tábornokok hivatalosak voltak. III. Sándor császár különben is mogorva, magabazárkózott ember lévén, senkivel egy szót sem váltott, mindamellett az udvaroncok valami szokatlan felindulást olvasztak le arcáról, melyből semmi jó sem vártak.

A hadügyminiszteren meglátszott, hogy jobb

szabályszerűleg tíz lépésnyi távolságban mellette megállt, hány emberből áll ezreded?

— Kétszer négyszáz, tiszték nélkül — felelé az ezredes.

— Ez nem igaz; hazudsz; a papíroson annyi van kimutatva, de itt csak kétszer kétszáz embert látok. Hová lett a többi?

— Egy szót se! — rivalg a császár, midőn a szerencsétlen tiszt valami mentséget akar elmondani.

Menjünk tovább!

A borzasztó jelenet annyiszor ismétlődött, a hány önálló csapat a császár előtt elvonult.

Mire a szemle véget ért, a X. hadtest valamennyi ezredparancsnokától a császár parancsára elszedték a kardot és két óra múlva a szerencsétlen emberek erős fedeztet alatt Varsóba küldettek, honnan vagy a veszthelyre, vagy legjobb esetben a perm-i ölbombányákba jutottak. Mindezek dacára nagyon téved, a ki azt hiszi, hogy az efféle esetek ezentúl nem fognak előfordulni. A zsarnoki önkény és hazugság birodalmában, csakis tolvajok és sikkasztók élhetnek meg.

Ne féljete a mostani Oroszországtól!...

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A zene elemei, írta Beliczay Gyula, az orsz. zeneakadémia tanára. Nagyobb munkának első része ez, melyet a zene-tanítás érdekében szívesen fogadhatunk, mert oly szakember műve, ki a zeneköltésben, a zene elméletében, a zene tanításának gyakorlatában széles körben ismeretes, s mert munkája a zeneoktatás magyarosodásában is jelentékeny lépés. A teljes mű a zene-szerzés tanát fogja kimeríteni, s több részből áll. A most megjelent rész a zene összhangzattanának való ismereteket tárgyalja, a zene elemeit, de ez is kerek egészet tesz. A későbbi részek az összhangzattant, az ellenpontozatot, az utánzat, kanon és fuga tanát, a formatant, és a hangszereket adják elő. Ily munka nálunk

BESZTERCZE.

A KATH. TEMPLOM ELŐTT.

A KIRÁLY LÁTOGATÁSA BESZTERCZÉN. — HÄUSLER NÁNDOR FÉNYKÉPEI UTÁN.

KIRÁLYVÁRÓK A PÁLYAUDVARON.

fordításban sincs. Beliczay a magyar zene sajátosságaira is mindenütt figyel. A hang, időbeosztás, dinamika, a kóratúra, művészi előadás, mely az első kötetet foglalja el, világos fejtegetés után tanulható meg. Nem egy helyen a szerzőnek az eddigiektől eltérő felfogása nyilvánul. Az érdemes munka az Eggenberger-féle könyvkereskedésben (Hoffmann és Molnár) jelent meg s ára 1 forint 20 krajczár.

A magyar királyhimnusz zenéjére hirdetett pályázat ép oly meddő maradt, mint az eddigi szövegversenyek. Az orsz. dalárszövetség jövő évi jubileumára sem lesz tehát királyhimnusz. A kiküldött bíráló bizottság hosszabb tanácskozás után kimondta, hogy mivel a 141 pályamű között egyetlen egy abszolút becsü sem találkozik, a pályadíj kiadását nem javasolja, a további teendőket pedig a dalárszövetség választmányára bizza. Ezzel a magyar királyhimnusz bizonytalan időre ismét el van temetve.

A főhercegnő «királydala». Nádor Kálmán zeneműkereskedésében csinos kiállításban jelent meg *Mária Dorothea főhercegnő, József főherceg leányának új zeneműve: Honvédek királydala*, melyet Komócsy József költeményéhez szerzett. A füzet ára 60 kr. Nemsokára megjelenik e dal férő-negyese is, Gaál Ferenc zenéje igazgatótól s így al-

kalma nyílik a dalegyesületeknek, hogy betanulhassák és énekelhessék.

A lakberendezések tárlata. Az iparművészeti társulat és műbarátok köre a jövő évben lakberendezési tárlatot rendez, melyről gr. Keglevich István most érdekesen tájékoztató füzetet tesz közzé. Gróf Keglevich már évek előtt indítványozta e tárlatot, s most a művészi izlésről és annak nyilvánlásáról is bőven szól füzetében.

A rendezendő tárlaton lesz 15—18 helyiség, egy vagy több mindenik főbb műirányból, nevezetesen: előszoba, terem, hálószoba, ebédlő stb., ugyancsak: kápolna, csarnok, folyosó, lépcsőház, konyha bemutatása. A berendezési tárgyakat részint itthon gyűjtik, részint pedig külföldről. A lakosztályokban csakis feltétlen stilszerű tárgyakat fognak kiállítani s pedig a hol csak lehet, eredetieket. Ezeket kölcsönképen remélik megkapni hazai és külföldi múzeumoktól, vagy pedig magánygyűjtőktől. A tárlatot 1892 április 1-én remélik megnyitni. Hogy mennyire lesz az tökéletes, az nagyrészt a rendelkezésre álló pénzüsszegtől, illetőleg biztosítási összeg magasságától függ. Ezen alapszámra az alábbiak gyűjtését a «Műbarátok Köre» vállalta el. Érdeklődők nemcsak a kör egyes tagjainál levő ívekben, hanem levél útján és közvetlenül is fordulhatnak a kör titkárához, dr. Szendrey János urhoz (Mérleg-utca 12.)

Gróf Teleki Sámuel afrikai utazása. Ráth Mór kiadásában legközelebb megindul gr. Teleki Sámuel

leményekkel, nyelvtörténeti gazdag adatokkal, idézetekkel. Ára 1 frt s Hornyánszky Viktor könyvkereskedésében rendelhető meg.

A könyvnyomtatás története Vasmegyében című alatt Kovács S. János tanulságos könyvet adott ki, mely Szombathelyt jelent meg. A közművelődésre vonatkozó számos adat van benne.

Vasmegyében gr. Nádasdy Tamás alapította 1537-ben az első nyomdát, Sárvárt állítván föl és a Krakóban tanult Abádi Benedeket bízta meg vezetésével. A sárvári nyomda első terméke Dévai Bíró Mátyás magyar nyelvtana volt, ott jelent meg Erdősi János magyar nyelvtana is. A szerző ismerteti e nyomda termékeit, továbbá a németnyelvű, monyorókeréki, németlővi, stb. nyomdákat. Végül a jelenleg Szombathelyt megjelenő lapokról is szól, de ezeknél már nem tárgyalagos. Vasmegye területén jelenleg 13 lapot nyomtatnak, köztük négy német nyelvűt. A munka Bertalanffy Józsefnek, a «Vasmegyei Lapok» szerkesztőjének és kiadójának van ajánlva.

Előfizetések. Dr. Surányi János győri kanonok előfizetést hirdet «A magyarországi kath. szentszékek törvénykezési rendtartása, különös tekintettel a házassági és bűnyegyekben való eljárására» című munkájára, melyet a budapesti tudományegyetem teológiai kara a Horváth-féle díjjal jutalmazott. A 15 ívet meghaladó mű megrendelési ára 1 frt 50 kr, mely pénz a szerzőhöz Győrre (káptalan-domb 5.) juttatandó. — Szentannai (Spett) Gyula gyomai plébános előfizetést hirdet Bougaud püspök A ke-

reszténység és korunk című jeles munkájának magyar fordítására, melyet Dobos Lajossal együtt készítet. Ez már a harmadik kiadás. Az öt kötet másfél és alatt fog megjelenni és ára 10 frt. — *Polcner Árpád költeményeket* ad ki Szegeden: előfizetés egy frt. — *Tört. remények* lesz című egy kötet elbeszélések, melyeket Szobránczy Ákos írt. Előfizetheti 1 frt 20 kr-ával vagy diszkótésre 2 frt 50 kr-ával Tiringer János könyvkereskedésében Nyiregyháza. — *Borus napok* című alatt ad ki egy kötet költeményeket Varga Mihály lelkész Csongrádon, előfizetheti 1 frt 40 kr-ral, diszkótési példányra 2 frt-ral. — *Nagy Károly evang. lelkész Kovácsházáról Apró történetek* című alatt gyűjtötte össze a lapokban megjelent szépirodalmi prózai dolgozatait. Előfizetheti rá 1 frt-ral a Hungária-könyvnyomdában, Battyányi (Csanád megye.)

Új zeneművek. Rózsavölgyi és társánál újabban a következők zeneműveit jelentek meg: *Ne sirj, ne sirj Kossuth Lajos*. Dal énekhangra, zongorakísérettel, szövegét és zenéjét szerző Lányi Ernő. Ára 50 kr.; a czimlapját Kossuthnak jól sikerült arcképe díszíti. — *Alomkerítő*, Engel Kamillótól, ára 1 frt.

A nemzeti színházban Sardon *Agglegények* című vigátlékát hosszú pihenés után e hó 18-ikán ismét színe hozták, egészen új szereposztással. Az agglegényi életet, a nők körüli rokkant legénykedést jóízűn gyanólok színmű ezáltal is megtette hatását s a közönség jól mulatott rajta.

A főszerep, Mortemert, a ki régi udvarlásainak fogadásain többé semmire sem tud menni, Náda kiütőn játszott. A nők közül Csillag Teréz aszszonyának (Antionette) jutott a leghaladatosabb szerep, ki finom kidolgozásban játszott. Általában az előadás a jobbakkal közlő valóság Hegyesi Mari, Bercesny, Vizvári, Mihályfi, Hetényi, Zilahy, Láncoz, Ila, Palotai Pirokka mindnyájan részesei az élvezetes előadásnak. A darabot nem csak új szereposztásban, hanem új fordításban is hozták színe. Ambrus Zoltán végezte a fordítást, választékosan és jó érzékekkel a színpadi társalgási nyelv iránt.

A műcsarnok kiállítása. Az országos képzőművészeti társulat érdekes kiállítást rendez október hóban. A társulatnak sikerült a „Société royale belge des aquarellistes” egyesületet rábírn arra, hogy egy gazdag aquarelle gyűjteményt külön kiállításon mutasson be a budapesti közönségnek. A vízfestmények már megérkeztek. Egyidejűleg ezzel a gyűjteménnyel a műcsarnok nagyszobájában *Simoni G.*, római festőnek egy óriási képe lesz látható, mely Nagy Sándort ábrázolja Persepolisban, a győzelemtől ittas harcosok és kacér leányok bacchanáliáján.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

Magyar turista-egyesület. A Kárpát-egylet budapesti szakosztálya szept. 29-ikén délután tartja meg azt a gyűlést, melyben — elszakadva a Kárpát-egylettől — önálló egyletet alakít *Magyar turista-egyesület* címmel.

A *felhívás* előadja a szakadás ismert előzményeit, hogy a Kárpát-egyletnek egy tavalyi, mint ez ideig tátrafűrédi közgyűlése elvetette a javaslatot, hogy az egylet új szervezetet nyerjen. A tagok négyötöd része kívánta, hogy az egylet székhelyét és központi vezetését Budapestre tegyék át, hogy az egyletet az ország természetes, szellemi és anyagi központjából igazgassák s így annak működése igazán országossá váljék, a szó legáltalános értelmében. De a reform, mint tudva van, nem győzött. Ezért a budapesti osztály választmányja kimondta az új egylet alakításának szükségét és hozzá más vidékbeliek is szép számmal csatlakoztak. Az új egylet célul tűzi ki a hazai turistáknak a legszélesebb körökben való terjesztését és hazánk mindana vidékeinek felkarolását, melyek természeti szépségeinek vagy egyéb nevezetességeiknél fogva erre igényt tarthatnak. Az ország bármely helyén osztályokat alakít, melyek teljesen önállóan szervezkednek, tagdíjukat maguk állapítják meg, külön vagyont gyűjtenek s a központi tagokékat csak 1 frtot szolgáltatnak be. E járuléktól az egylet kiadványait kapják és annak kedvezményeiben részesülnek. Minden tagnak valamely osztályhoz kell csatlakoznia, mert a központ, melynek tagjai nincsenek, csak a közgyűlés által választott vezetőség. Az új egylet budapesti osztályával egyidejűleg alakult a vágyvolgyi osztály. A gyűlés az egyetemi fizikai tanintézet (Esterházy-utca 3. sz.) nagyszobájában tartotta.

A képzőművészeti társulat választmányja a nyári szünet után e hó 23-ikán ült össze először gr. Andrássy Tivadár elnöksége alatt.

Bemutatták a társulat jövő évi műlapját, mely nagy színes nyomat, *Benczur Gyulának* „Mályvák között” című, a múlt évben arany éremmel kitüntetett festménye után. A színes reprodukciót Kádár Gábor használták készíti Párisban. A próbayomtatásról a

társulat művészi bizottságának ülésén maga Benczur Gyula is úgy nyilatkozott, hogy minden városban felül jól sikerültek. A zágári országos kiállítással kapcsolatban a horvát képző- és iparművészeti társulat által rendezett képzőművészeti kiállításra, a társulat tulajdonából 29 és az egyes művészek részéről átengedett 18, összesen tehát 47 festményt küldött. A nevezett horvát társulattól magyarul írt levél érkezett, melynek felolvasását a választmány rokonszerően fogadta. A magyar testvéri egyesületnek hódoló köszönetet fejez ki, s azt mondja — hivatkozva a sajátjára, — hogy a kiállítás a magyar művészet részvéte nélkül távolról sem érte volna el a tökélynek azt a fokát, a melyen ma megelégedettséggel látják a művészet bármely nemzethez tartozó barátai. Azt az óhaját is kifejezik, hogy a képzőművészeti társulat minél több tagját üdvözölhessék körükben. A választmány egyhangulag elhatározta, hogy melegen meg fogja köszönni a szíves meghívást és a társulat tagjait felkéri, hogy mentül számosabban látogassák meg a zágári kiállítást. A társulat iránti érdeklődés folytonos növekedéséről tett örömdetes tanúságot, hogy az igazgatóság 32 új tagnak belépését jelentette be.

Mentő-egyesület alakult Kozlovsvárt. A szervezkedő gyűlésen sokan voltak jelen s az egyesületnek már 440 tagja van. A gyűlés alapszabálytervezetet fogadott el, mely a budapesti mentő-egyesület mintájára van alkotva s megerősítés végett felterjesztetik a belügyminiszterhez. A mentő-egyesület megalakítása körül Kozlovsvár számos előkelő emberének van érdeme.

EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

A miskolci ünnepélyek. Kun Bertalan ref. püspök jubileuma e hó 20-ikára a protestáns egyház és a közélet számos jelesét gyűjtötte össze Miskolcra. A jubiláris ünnepre megjelentek: *Szász Károly, Szász Domokos, Sárkány és Zelenka* püspökök, *Péchy Tamás*, a képviselőház elnöke s evang. egyházkerületi felügyelő, iskolák és egyházak küldöttei, tanárok, stb. Az ünnepelő főpapat hívei a szeretet és ragaszkodás jeleivel vették körül.

A kerületi gyűlésen a gyengélkedő b. Vay Miklós helyett *Comáromy* alispán elnököl, ő üdvözölte a kerület nevében Kun Bertalant, s egyúttal átadta a 3000 frtból álló alapítvány alapító-levelét, míg a miskolci egyház nevében *Mikulesky* gondnok értékes szerleget s a kerület iskolái tanári karának arcképét magában foglaló albumot nyújtott át emléklül. A délből tartott lakomán a falköszöntőkben nyert kifejezést a tisztelet. Báró *Albóri* altábornagy felköszöntője, a polgárság és katonaság közti egyetértésre, nagy figyelmet keltett. *Szász Károly* felköszöntője az egyházak és felekezetek békéjéről, az állam és egyház közti egyetértésről mély hatást tett, mert nemcsak szépen volt elmondva, hanem tartalma is mély. *Foltin* János prépost beszéde emelte a hatást, ki *Szász* püspök szavaira felelve, a vallásfelekezetekben egyenlőséget támasztó kulturharczról, Kálmán király szavait idézve, — azt mondta: arról még csak említés se legyen köztünk. Az ünnepélyek alatt számos üdvözlés is érkezett az ország minden részéből.

A jászói prelátus jubileuma. Jászón szeptember 20-ikán fényesen ülték meg *Kaczinásky* Viktornak, a premontrei tanítórend jászói prelátsának ötven éves papi jubileumát. Este fátylós zenével tisztelte meg a polgárság az őt főpapat, az aranymise vasárnap volt a házi kápolnában, a rendtagok és a rokonnok jelenlétében. Istentisztelet után a küldöttségeket fogadta a jubiláns. Kétszáz terítékes bankett is volt, a melyen a jubiláló főpap a pápára és a királyra mondott köszöntőt, *Nátafalussy* kassai igazgató pedig az ünnepeltet köszöntötte fel. *Schlanich, Pável, Hidassy* és *Bubics* püspökök, a zirczi apátság és a csornai prépostság, valamint Kassa városa, táviratban üdvözölte a prelátust.

MI UJSÁG?

Jelen számunk utolsó ez évnegyedben. Azon olvasóinkat, kiknek előfizetése szeptember hó végével lejár, a kiadó-hivatal megrendeléseik mielőbbi megújítására kéri föl, nehogy a lapok küldésében fennakadás történjen.

Gr. Széchenyi István születésének századik évfordulóját sok helyen megüzték, de e nap mégis inkább az iskolák ünnepe volt, mint országos ünnep. A tud. akadémia sem alhatte meg e napot, melynek ünnepélyét ahhoz az akthoz kötötte, hogy palotája külső részén beilleszti a zárkövet. E dombornívű faragvány az akadémikának Széchenyi által

történt megalapítását tünteti föl, mikor a nagy ember Pozsonyban egy évi jövedelmét ajánlja föl. A dombornívű azonban nem készült el szept. 21-ikére. Az akadémia a százéves emlékünnepeket majd a májusi közülésen üli meg. A nemzeti kaszinó is, Széchenyi egyik alkotása, minden év február havában úgy is ünnepélyt szokott tartani, hogy alapítója szellemének hódoljon, a külön ünnepély megtartását mellőzte. A duna-gőzhajózási társulat, melyet szintén Széchenyi fáradságtalanul elérte szőlőtető létre, az idők folyamán nagy átalakuláson ment keresztül, s aligha azzá lett Magyarország népe, a minek Széchenyi tervezte. A dunai kikötők árbozárca hétéfőn ez is felhuzatta az ünnepet jelentő lobogókat. A lánchíd is megnyerte a lobogó-diszt. Ezenkívül még néhány köztintet tüztött ki nemzeti zászlót.

A tud. akadémia a Széchenyi szobránál róta le a kegyeletet. Elnöke, b. Eötvös Loránd és főtitkára, Szily Kálmán reggel 8 órakor babér- és pálmalevelekből kötött díszes koszorút helyeztek a talapzatra. Aztán csoportosan érkeztek a különböző iskolák növendékei, és szintén koszorúkat tettek le. A főváros iskoláiban ugyanis e napon szüneteltek az előadások. A nagyobb növendékek összegyűltek, hogy meghallgassák a tanár, vagy igazgató előadását Széchenyiről, s aztán fölkeresték a szobrot. A közoktatásügyi miniszter intézkedett, hogy e napon az előadások szüneteljenek, s a helyett a tanítványok buzgó beszédet hallgassanak a polgári és hazafias erényekről. És az ország összes iskoláiban meg is tartották ezt. Sopronban, mely közel esik a Széchenyi család fészkehez Czenkhez, — a hol a „legnagyobb magyar” örök álmát aluszza, — fényes ünnepélyvel ülték meg szept. 21-ikét. Délután igen sokan mentek el Czenkre, s koszorúkat tettek a sírra, Gaar Vilmos pedig szép beszédet mondott. Este a soproni színházban hangverseny volt, s itt Fenyvessy Ferenc országgyűlési képviselő hatálos emlékeztetést olvasott föl. — *Berlinben* a magyar egylet rendezett ünnepélyt s az egylet elnöke, gr. Széchenyi Imre berlini nagykövethoz, (kinek a nagy Széchenyi nagybátyja) ki most Horpácson időzik, üdvözlő sirgönyt intézett.

Károly Lajos főherceg, Mária Terézia főhercegnő és gyermekeik, f. hó 22-én d. u. 3 órakor érkeztek *kis-tapolcsányi* kastélyukba, hol mintegy három hónapot akarnak tölteni. A főhercegi család, úgy *Kis-Tapolcsány*, mint *Aranyos-Merőth* város közönsége lelkes tüntetéssel üdvözölte: a kis-tapolcsányi várkastély lépcsőházában pedig *Migazsy Vilmos* gróf titkos tanácsos és *Kazy János* főispán köszöntö. E hó 23-ikán *Mária Terézia* főhercegnő meglátogatta az aranyos-maróthi kórházat *Goldegg grófnő* udvarhölgy kíséretében. A főhercegi uradalom egyik gazdasági cselédjének karját ugyanis a gép leszakította, mire a szerencsétlen *Kis-Tapolcsányból* a maróthi kórházba vitték. A beteget a főhercegnő, mielőtt a történetekről értesült, nyomban követte. Gondoskodott ellátásáról, és a beteg állapotáról személyesen meggyőződött. Több beteg meg is szolgált. Különösen kifejezte tetszését a tapasztalt rend és tisztaság fölött. Mielőtt Bars-vármegye főispánja és alispánja értesült a főhercegnő látogatásáról, siettek üdvözlésére. Egy órai időzés után azzal a kívánsággal távoztak a főhercegnő, hogy betegéről, kinek családjáról gondoskodott, naponként tudósítást nyerjen.

József Ágost főherceg és tanára. Dr. Timon Ákos jogtanár e napokban foglalta el székét a budapesti egyetemen. Arról tartott előadást, hogy jogi reformjainknál nem szabad annyira kapkodnunk az idegen intézmények után, hanem hazai jogintézményeink multját kell tanulmányoznunk. Ez értekezést meglehetősen kíváncsú. *József Ágost* főherceg. — *Orth János* legendája. A koronkint fölévénülő gyanúsítások, hogy *Orth János* talán mégis életben van, csak legendáknak bizonyulnak. A legújabbban elterjedt, reményt élesztő hírek is gyorsan megczafálódk.

Igy arra a hírre, hogy *Orth János* hozzátartozói az eltűnt hajóért járó biztosítási összeget nem akarják felvenni, Hamburgból azt a felvilágosítást adják, hogy a „*Margarethe*” hajót, mely az ottani biztosítási

tőzsdén 230,000 márká erejéig volt biztosítva az „*Effe és Moos*” cégnél, már hónapokkal ezelőtt elvesztették jelentették ki. A nevezett biztosítási összeget az illetékes biztosító társaságok egy banknál el is helyezték. Ez intézkedés elővigyázatból történt, mert *Orth János* jogi utódai részéről bizonyos alkálások nem tartattak meg, a melyeknek megtartását a biztosítók annyival inkább követelték, mert német és osztrák törvények az ily kifizetéseket illetőleg elternek egymástól. Minthogy e formalitások még ma sincsenek rendbe hozva, az összeget nem fizetik ki és a pénz még ma is a „*Vereinsbank*”-nál van. Így arról szó sem lehet, mintha *Orth János* övé nem akarnák felvenni a pénzt. *Orth* végrendeletét tényleg még ma sem bontották fel, hír szerint azonban három év múlva a végrendeletből halála után felbontják. Így tehát a lapok összes szenzációs közleményei semmi tekintetben sem felelnek meg a valósnak.

Tízezer forintos hagyomány. Özv. *Kócán Józsefné*, *Kócán Ferenc* pestmegyei földbirtokosnak, (az akadémiai egyik drámai pályázata alapítójának) édes anyja, a ki a napokban hunyt el *Óngán*, közel 10,000 frtnyi összeget hagyott hátra, különösen a nőnevelés céljaira. A hagyományból az akadémia is kap 500 forintot.

Üdvözlét Kossuthnak. A *táillyai* ev. egyház, melynek kebelében *Kossuth Lajos* született és kereszteltetett, e hó 19-én, mint *Kossuth* születése 89-ik évfordulóján, közgyűlést tartott, melyből nagy hazánkfűhöz a következő üdvözlő sirgönyt intézte: „*A táillyai ev. egyház közgyűlése, az egyház legnagyobb fiát, a haza dicsőségét, születése 89-ik évfordulója alkalmával hazafias örömmel üdvözlö, s kéri Istent, hogy az öreges napjaiban is áldja meg jó erővel — egésszeggel.*”

A szabadságharcú emlékek kiállítása október végeig marad nyitva. Eddig közel huszezen tekintették meg. Meglátogatta *Kazinczy Ferenc* leánya, özv. *Krajnik Imréné*, szül. *Kazinczy Eugénia*, a vértanú halállal kimult *Kazinczy Lajos* tábornok nővére, egy 80 éves matróna, ki testvére arcképét kívánta látni.

Eddig nem tudott semmit kivégzett fivére arcképéről. Hogy jobban láthassa a képet az elgyengült szemű özvegy, a rendezők levették azt a falról. Hílen találta az arcképet, csak a katonaruhában volt előtte szokatlan, mert egyenruhában sohasem látta fivérét. Az utolsó üdvözlő *Bohusné* utján kapta fivérétől. A mikor *Kazinczy Lajos* a vesztőhelyre vitték, felismerte a közönség soraiban *Bohusné* s kezeivel ismételtelen búsult intett neki. Ezt *Bohusné* leírta a nővérenek. Tőle magától egy levél érkezett a siralomházából sógorához, kérve közbenjárását *Haynau*-nál. De már késő volt. Október 25-én *Aradon* főbe lötték s magával vitte sírba a zsidói fegyverletételnek, az oroszszal való alkudozásoknak titkát. Azoktól, a kik *Kazinczy Lajos*sal a fegyverletétel után beszélgettek, hallotta a család, hogy erősen bizott abban, hogy őt s a többi főtiszteket is átveszik az orosz hadseregbe. Utolsó levelét, a melyet a siralomházából írt, elkobozták később a zsoldárok, a kik től a vértanú nővérenek állandóan sokat kellett szenvednie. Az 50-es években nem volt hű, hogy ne tartottak volna nála házkutatást; különösen, a mikor 3 évig *Miskolcra* élt, *Schwartz* nevű csendőrszázados kíméletlenül s színet nélkül zaklatta, üldözte házkutatásokkal. Férjét 1858-ban a folytonos zaklatások vitték a sírba. A fivérére emlékeztető egyetlen tárgy, ami most birtokában van, *Kazinczy Lajosnak*, mint mármarosai hadtestparancsnoknak egy 1849. aug. 10-ről kelt rendele. Ezt elhozta a kiállításra.

Nagy panoráma a városligetben. *Fesztay Gyula* építész és *Fesztay Árpád* jeles festőművészünk engedélyt kérték a fővárostól, hogy panorámát állítsanak a városligetben, olyat, minő ma már az európai fővárosok mindenikében látható, művészi kivitelű nagy festményekkel. A főváros az artzi kút közelében, ott, a hol az állatkert mellett, jelölt ki helyet. A közmunkák tanácsa hozzájárult e tervhez. De minthogy a panoráma épületét parkkal fogják körülvenni, legelőszerebbnek tartaná a tanács, ha a körkép az említett terület közepén emelkednék.

Tanulók Petőfi szülőházánál. A *Ferencz József* budapesti állami nevelő-intézet növendékei *Erődi Béla* dr. kormányzó vezetése alatt, *Jancsó Benedek* dr., *Bernüller Ferencz*, *Szterényi Hugó* dr., *Lichtegger József*, *Baumgartner Alajos*, *Griesbach Ágost* dr. és *Rochelle Ernő* tanárok kíséretében e hó 20-án (vasárnap) délelőtt meglátogatták *Kis-Kőrösön* *Petőfi Sándor* szülőházát. *Palmer Arthur* VIII-dik osztálybeli növendék beszéd kíséretében koszorút tett le. Ezután megnézték *Petőfi* kisiskolai szobrát és este visszajöttek a fővárosba.

Magyarok Zágában. A zágári kiállítás végrehajtó bizottsága meghívta az orsz. magyar gazdasági egyesületet a kiállítás meglátogatására. A látogatást együtt rendezik az orsz. ipar-egyesülettel, s

e hó 26-ikán külön vonaton indulnak s 27-ikén reggel érkeznek Zágába. A horvát főváros ünnepélyes fogadásra készül, s nagy bizottságot alakított, mely a fogadás részleteit megállapítja, a vendégeket kálamálja. A zágár-zakányi vasutvonalon minden állomásonál üdvözlőli fogják a vendégeket. Zágában dr. *Amrus* polgármester mond üdvözlőletet, melyre gr. *Zichy Jenő* válaszol. A bevonnás is a városba ünnepélyes lesz, s gondoskodnak a vendégek elszállásolásáról. Kirándulásokról szintén gondoskodnak. Az orsz. erdészeti egylet tagjai szintén részt vesznek a kirándulásban. A város lakomát is rendez vendégei tiszteletére.

Passzió-játék a városligeti szinkörben. *Feld* Zsigmond, a városligeti szinkör igazgatója, szerződtette az ő-bajor passzió-játék társulatot, mely előadást ciklusát szept. 26-án, szombaton kezdi meg a városligeti szinkörben. „*A golgotai nagy engesztelő áldozat, vagy Jézus élete és szenvedése*” címmel. A társulat összesen 18 plasztikai képen mutatja be a jeleneteket, melyeknek magyarázása magyar nyelven történik.

Az ősz lövészneyek szeptember 27-én kezdődnek, s nyolcz versenynap lesz, az utolsó október 13-án. A többiek közt két 20,00 forintos nagy díj is kerül eldöntés alá, a St. Leger és Szent-László díj, melyért most őszszal futtatnak első ízben.

Az orosz dicsőség és győzelem utja. *Ismail* közlemben, közvetlen a Duna mellett egy emlékoszlopot emeltek az oroszok 1828-iki évi átkelésének emlékére, melyet legközelebb ünnepélyesen fognak leplezni. Az emlékoszló a következő aranybetűs felirattal ellátott obeliszk: „*Itt kelt át a Dunán az 1828-dik év május hó 27-én I. Miklós császár és megmutatta seregeinek a dicsőség és győzelem útját.*”

Egy francia tábornok hamvainak haza szállítása Bécsből. A napoleoni wagrami csatában elesett *Lassale* francia tábornok hamvait e hó 23-ikán ásták föl Bécsben, katonai ünnepélyvel, és hazájába szállították. A temetőben a francia nagykövetség tagjai és *Lassale* rokonai voltak jelen. A temetőt új érzékporsóba helyezték, mire a gyászmenet, a melyhez egy század lovasság csatlakozott, elindult a nyugoti pályaudvarhoz. A pályaudvaron, a kaporosónak a kocsiá emelésénél *Albrecht* és *Vilmos* főhercegek, továbbá *Bauer báró* hadügyminiszter, *Schönfeld báró* hadtestparancsnok, számos tábornok és katonatiszt is jelen volt. A vonat közeledésekor a csapatok tisztelegtek. A zenekar gyászindultot játszott. A mikor a kaporosót a kocsiá emelték, a kivételesen zászlóalj sorsított az utat.

Franciaország száz év alatti drámairodalma. Franciaországban 1789-től 1889-ig azaz száz év alatt összesen 26,033 színdarabot adtak elő. Mint a „*Nouvelle Revue*” írja, 1789—1856-ben 18,220 színdarab került színe, azaz évente 253. Az 1859-től 1879-ig terjedő időből 5021 színdarabot tudnak, vagyis átlag évente 278 került színe. Ezekhez hozzájárult még 1879 óta 2792 színdarab. Érdekes az is, hogy mely személyiségek neveit látták leggyakrabban a falragaszokon, mint drámák és operák hőseit. Ime a névsor: *Napoleon* (16-szor), *Macbeth* (10), *Jeanne d'Arc* (9), *Genovéa* és *Heloise* (8), *Tell Vilmos*, *IV. Henrik*, *Jean Bart* (7), *Belizár* és *Don Juan* (6), *Stuart Mária* és *Nagy Péter* (5), *I. Ferencz*, *Grey Janka*, *II. Mahomed*, *Rabelais* és *Richelieu* (4), *Lecouvreur Adrienne*, *Chénier André*, *Hannibal*, *Kagliostro*, *Corday* *Sarolta*, *Rimini Ferencz*, *Tasso*, *Stradella* (3), *Gracchus*, *Desmoulin Camille*, *Kleopatra*, *Clovis*, *Robespierre*, stb. 2-szer. Képzhetők, hogy a tőmérdek színdarab közt mennyi furcsa című és még furcsább tartalmú találhatók.

—x— **«Sorsjegy-egyesületek részletfizetésre»** című mai hirdetésünkre felhívjuk a t. olvasó közönség figyelmét. Az ezen társulatot hirdető kereskedelmi takaréks és hitelszövetkezet 11 év óta működik, tetemes alaptőkével és tartalékokkal rendelkezik s szolid kezelésénél fogva bizalmat érdemel.

Előfizetési fölhívás.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetése szeptember végével lejár, fölkerjük az előfizetés mielőbbi megújítására, nehogy a lap küldésében fennakadás álljon be.

Előfizetési föltételeink:

	egyes évre	előtérre	negyedévre
A Vasárnapi Ujság	—	frt 8.—	frt 2.—
A Világkrónikával együtt	—	10.—	5.—
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok	—	12.—	6.—
Ompán a Politikai Ujdonságok	—	6.—	3.—
A Világkrónikával együtt	—	14.—	7.—
A Világkrónikával együtt	—	8.—	4.—

A Vasárnapi Ujság eredeti elbeszéléseket és életképeket, részben illusztrálva, közöl *Jókai Mór*tól, *Mikszáth Kálmán*tól, *Baksay Sándor*tól, *Gyarmathy Zsigánótól*, *B. Büttner Linától*, *Petelei István*tól, *Szivos Bélától*, *Szomaházy István*tól, *Kacziány Gézá*tól, *Kazár Emiltől*, *Törs Kálmán*tól, stb. A külföldiek közül leginkább az angol, franczia, orosz szépirodalom jelesebb elbeszélői műveit mutatja be.

A „*Vasárnapi Ujság*” mint családi lap, kiterjeszkedik a női munkakörre és divatra is. E rovatában a női munka köré, a háztartásra, a házbendezésre, kézi munkára, házi iparra stb. tartozó közleményeken kívül a divat terén fölmerülő s a jó ízlést és a szép iránti érzéket fejlesztő jelenségeket ismereti, különös tekintettel a hazai iparra.

A „*Vasárnapi Ujság*” társalapja, a most már 37-ik évfolyamán lévő „*Politikai Ujdonságok*”, teljesen független politikai hírlap, melynek irányát nem befolyásolják sem pártok, sem érdekszövetkezetek személyes érdekei, s a pártatlan igazság és meggyőződés kimondásában nem gátolnak semminemű lekötöttségek és magántekintetek; miért is, mint az események hű és részrehajlatlan kiutóirását, valódi szükségnek ismerteti el a magyar olvasó-közönség. E politikai lap a hét eseményeit kellő magyarázattal ellátott gondos, hű összeállításban tárja az olvasó elé, s a közönség együtt találja benne mindazt, a mi a napilapokban elszórtan jelen meg, úgy hogy e lap, kivált vidéken, hol a hiányos postajárás a napi értesülést különben is megnehezíti, a napilapokat is lehetőleg pótolja.

A „*Politikai Ujdonságok*”-hoz „*Magyar Gazda*” című, kéthetenként megjelenő gazdasági lap van csatolva s ezen felül rendkívül mellékletekkel is bővíti le a lapnak hetenként másfél s minden másodikként négy terjedő tartalma.

A „*Világkrónika*” július elején kiváló érdeklő hosszabb elbeszélés közlését kezdte meg „*Két évi viszontagságaim a matabélék országában*” címmel, melyet *Speke Grant* angol számadós írt.

A „*Világkrónika*” képes hetiközlönyét hetilapjaink előfizetői félve 1 frt, negyedévre 50 kr. pótdíjért rendelhetik meg.

Az előfizetések a „*Vasárnapi Ujság*” és „*Politikai Ujdonságok*” kiadó-hivatalába, Budapest, Egyetem-utca 4. küldendők.

WILT MÁRIA HALÁLA.

Wilt Mária, a hírneves énekesnő, a budapesti operaház tiszteleti tagja, szept. 24-én öngyilkossággal vetett véget életének Bécsben. Délután 4 órakor a *Wollzeilen* levő *Zwettel*-udvar 4-ik emeletéről leugrott az udvarra és szörnyen halt.

Mélyen megdöbbentett e hír mindenkit Bécsben, Budapestben is mély részvétet gerjesztett, mert a művész itt sokszor megfordult, hónapokig vendégszerepelt, s a művész-világban és társaságokban jól ismerték. A polgári természetű, takarékos, földi javakban bővelkedő művésznőről senki sem képzelhette volna, hogy ily tragikusan fejezi be életét. Már néhány év óta azonban nagy változás történt életében, sőt pazarlásokat követett el, úgy hogy elmebajban szenvedett, s Gréczban megfigyelés alatt is volt. Bécsben is idegbaj ellen gyógyíttatta magát. Alig lehet kételkedni, hogy az öngyilkosság szintén

zavart lelki állapotának következménye. A boldogtalan művész rögtön szörnyet halt. Annira öz-szerűdött, hogy vonásaira nem lehetett ráismerni. Találtak azonban nála névjegyet, melyen az állt: cs. kir. udvari és kamarazeneész, a budapesti nemzeti színház tiszteleti tagja. Wilténél 1100 frt készpénzt s több ezer forintot érő ékszereket találtak. Az öngyilkos nő utolsó útjára fényesen felcizomázta magát, sőt selyem ruhát vett fel, karjai és ujjai csak úgy csillogtak a sok karpereczből és gyűrűből. Wiltné egy ideig Krafft-Ebing gráci gyógyintézetében volt internálva, azonban erősen fellépése következtében szabadon bocsátották, noha kétségtelen, hogy a művész már akkor is elmebeteg volt. Nehány év óta már nem énekelt; némely hírek szerint azért, mert elvesztette hangját, de meglehet azért is, hogy a művész, ki már nem fiatal korban lépett a művészi pályára, s erős hiányszám indult: el-érkezettnek hitte a visszavonulás idejét. Taval nagy feltűnést okozott, midőn a művész a bécsi és gráci diákok javára száz ezer forintot alapítványt tett s ezt azzal indokolta, hogy szíve egy egyetemi hallgató iránt szerelmre gyúlt s miután ez az egyetemi hallgató pénz nem fogadott el, ily módon akart szerelmének kifejezést adni. Wiltné akkoriban vitték a Krafft-Ebing-féle gráci szanatóriumba, azonban itt sikerült bebizonyítania, hogy nem őrült. Néhány hét előtt dr. Holländernek hackingi magánorvosi intézetébe került és itt szándékozott a telet is tölteni. — Wiltné a legsajátosabb színpadi jelenségek közé tartozott. Az ifúság és szépség varázsa tőle távol maradt, de annál bámulatosabb tiszta hanggal rendelkezett, úgy hogy rá is alkalmazták azt a régi hasonlatot, melyet minden kővér énekesnőre olvasnak: elefánt, melyet filemilit nyelt.

Wilt Mária Bécsben született 1833-ban és Wilt Ferenc mérnöknek lett a felesége. 1867—1877-ig a bécsi udvari színházban, azután 1879-ig Lipcsében működött. Később, 1885-ben lépett fel mint énekesnő s rendkívüli hangjával annyira feltűnt, hogy rögtön szerződötték a bécsi operaházhoz, előbb azonban Grázba ment s ott lépett fel először a legjobb sikerrel; erre Velenczébe ment s ott a Fenice-színházban játszott. Bécsben csak 1867-ben állapította meg rendíthetetlen művészi hírnevét, miután óriási hangjának drámai erejével tökéletesen meghódította a közönséget. A bécsi operában első drámai és koloratúr-énekesnői szerepeket játszott. Csáladi vizslát azonban lehetetlenné tette Bécsben maradását; elvált férjétől és 100.000 frtot kötött le, hogy Bécsben nem lép föl többé soha. Az őszeg kamatait férje élvezte s unokáit is abból nevelteti. Wilt Mária a budapesti közönség körülből tíz év óta ismert. Legnagyobb szerepei voltak Aida, Borgia Lucrecia, Melinda (Bánk-Bán), Donna Anna (Don Juan), Erzsébet (Hunyady László), Valentine (A hugonották), Norma, Alice (Ördög Róbert), Berta (Proféta), Sulamith (Sába királynője), Leonora (Troubadour). Hogy melyik volt a legjobb szerepe, azt bajos volna eldönteni; de egyéniségének leginkább megfelelt Donna Anna, Norma és Erzsébet. Főleg az utóbbi volt minálunk az ő force-szerepe és valahányszor ebben lépett föl, mindig zsufolva volt a színház. A híres La-Grange áriát, mely hangterjedelem, kitaratás, drámai erő és könnyed koloratura szempontjából a legnagyobb igényű énekszámok egyike, melyeket valaha irtak, La Grange óta alig énekelte Wiltén kívül valaki. Bucsufülléptől is ezt a szerepet választotta.

1889 április 30-án lépett nálunk utoljára a színpadra és ez alkalommal a közönség oly lelkes ovációkban részesítette a művésznőt, melyek őt könnyekre fakasztották. Az igaz, hogy Wiltné nem volt sem szép, sem kecses és főleg az utóbbi években, ha fiatal leány szerepet adott, mint például Alicet (Ördög Róbert)-ben, vagy Bertát a „Proféta”-ban, szemet kellett hunyni, hogy megjelenése ne rontsa az illúziót. De ezért bőven kárpótolt énekével. Az utóbbi évtizedekben nem volt az övéhez fogható nagy terjedelmű és erejű hang. Wiltné csáfolata annak az uralkodó nézetnek, hogy nőknél a hang kiképzésére legalkalmasabb a 16—20 éves életkor. Wiltné eleinte zongoraművésznőnek képzelte magát és mint ilyen lépett először a nyilvánosság elé. Már 30 éves volt, mikor egy társaságban valaki őt szép hangjára figyelmeztette. Ekkor kezdett csak énekelni tanulni és 35 éves korában lett kész énekesnő. Azon- nál 24.000 frt évi fizetéssel szerződötték.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelmúlt napok alatt: Dr. ROTTEN- BILLYER JÁNOS, a budapesti angalföldi elmebeteg intézet főorvosa, Pest néhai jeles polgármesterének, Rottenbiller Lipótnak unokája, hosszas szenvedés után, 40 éves korában. — VUK ALAJOS, budapesti nagykereskedő, a „Vuk M. és fia” cég főnöke, a fővárosi törvényszék tagja, köztestületi férfi, 41 éves. — RÁCH FERENCZ, a Szent György-ről címzett soproni társaskáptalan prépostja, királyhelyi apát, a koronás arany érdemkereszt tulajdonosa és arany- misés áldozópap, 86 éves korában. Sopronban. — EDER JÁNOS, derecskei apát-plébános és cs. kanonok, 77 éves korában, Derecskén, hol 42 évig volt plébános. — KERESZÉNYI JÁNOS, reform. lelkész, egyh. kerületi és egyh. megyei tanácsbíró, a köröndi ref. egyház 27 évig volt lelkipáter, életkora 58-ik, lelképáterkedésének 31-ik évében, Radegundban, s Kormenden temették el. — CEZELVÉZ VENCZEL, sós- kúti plébános, ki szülőhelyén, Némethprónán, 64 ezer forintot óvodát építtetett. Sósokton szegényházat alapított s általában jótékony cselekedtekre fordította vagyonának nagy részét. — CSÖKA JÓZSEF, győrfővárosi káplán, 27 éves, Győrött. — VILLETZ ISTVÁN, kir. tanácsos, pénzügyi nyugalmasított főtanácsos, Kerekretn, élete 81-dik évében. — SZINOVÁZ GYULA, a szombathelyi törvényszék bírja, ki korábbi években a szépirodalommal szeretettel foglalkozott, az egykori budai népszínházban és vidéki színpadokon több drámáját adták, 56 éves, Szombathelyt. — KRIZA GYULA, kolozsvári pénzügyi titkár, boldog emlékeztető Kriza János unitárius püspök és a „Székely vadászok” híres gyűjtőjének fia, 48 éves korában, Kolozsvárt, mely bánatban hagyván özvegy édes anyját, ki rövid idő alatt vesztette el két felnőtt gyermeket, most pedig az utolsó is. — SZIRMAI KÁLOS PÁL, Ugocsa-megyének 26 éven át volt főszolgabírája (1862—1887), legutóbb vármegyei le- vélbíró. — VÉBER FERENCZ, tanító, ki ötvenöt évig működött tanítói pályán, 75 éves korában, Kis-Jenőn. — BÉRO SZENTKERESZTHY FERENCZ, a kolozsvári kir. ítélőtábla bírja, főrendiházi tag, Bécsben, hol gyógyíthatatlan betegségét megtudván, önké- zületet véget életének, s holttestét Zágonba szállították. — ID. BÉRO ISTVÁN, 83 éves, Ósodolán. — SZIRMAI MÓR, okleveles polgári iskolai tanár, a „Magyar nők lapja” szerkesztője, 24 éves, Szatmár. — PAJZOSZ FERENCZ, földbírtokos, 33 éves, Kor- ában, Zsadányban. — SZVODA FERENCZ, iparvasúti üzletvezető, Kovásznán. — VANCOS GÉZA, joghall- gató, 20 éves, Egerben. — SANTA SEBESTYEN, föld- mives, székelyföldi, a Gyula határában levő sza- badkai tanyán. — DR. BACSÁK IMRE, a székesfehérvári székesegyház tiszt. kanonoka, az alsóbudai kerület eszere s vörösvári plébános, 82 éves korában, Vörösvárt. — VANYEK LÁSZLÓ posta és táviró tiszt, 26 éves, Debrecezen.

KÁLLAY MÁRTHA, Kállay Béni közös pénzügyi- miniszter leányának temetése e hó 17-ikén ment végebe Bahrnban, Brixen mellett, s halmait csak a télen hozzák haza a családi sírboltba. — ÖZV. SOLY- MOST SAMUELNE, szül. Korponai Borbála, néhai fő- gimnáziumi tanár özvegye, Miskolcon, élete 62-ik évében. — DÉNES ISTVÁNNE, szül. Málnási Rákhel Kézdí-Vásárhelyt. Benkő Sándor orsz. képviselő a nagyanyját gyászolja az elhunytban. — LUBY MÁ- TYÁSNE, szül. Kisztér Matild, ügyvéd neje, Balassa- Gyarmaton, élete 77-dik évében. — KECZELY SÁNDOR- NE, szül. Keczely Erzsébet, 54 éves, Szamosúj- várt. — CZIFFRA MÁRTONNE, szül. Lizakovits Józsa, 39 éves, Aradon. — MAKAY IRMA, Makay Gyula hon- védszázados leánya, élete 12-ik évében, Pozsonyban. — MOCHÁRY DÁNIELNE, szül. Vay Lidia, kamarás öz- vegye, 75 éves, Lapujtón. — LANI GOTTFREDNE, nyug. alispán neje, 69 éves, Besztercén. — ÖZV. ASBÓTH KÁROLYNE, szül. Asztalos Irma, 58 éves, Pozsonyban. — BRUKNER MARISKA, Brukner Imre dohányhivatali főnök leánya, 13 éves, Tolnában. — TARNÓCZY JÓZSEFA asszony, Zimay László ismert dalszerző édes apja, 79 éves Kecskeméten. — KORNIS JOLÁN kir. posta s távirai tisztviselő, Aradon.

Külföldről ALEXANDRA nagyhercegnő, Pál orosz nagyherceg nejeének Moszkvában történt halálát tudatják. Az elhunyt a görög király leánya volt és 1889. júl. 17-én, 19 éves korában egybekelt Pál nagy- herceggel, a császár fiával. Házasságukból 1890-ben született Mária Pavlovna nagyhercegnő.

Szerkesztői mondanivalók.

Széchenyi szobra az Ávasban. Lapunk zártakor érkezett, társalunkban a „Polit. Újdonságok”-ban kö- zöljük. Őszel a pusztán. Petőfi remiszenczencia; de mily lapos, mily alantjáró, mily színtelen. Fúrcaságok is fordulnak elő benne, pl.: tüzess vérti hal. Ilyen for- mában a tüzről pattant gazdaságot halatru gazdasá- szonyának is nevezhetnők. Bár fenn a szél. A gondolat szép; kár, hogy a ki- dolgozás jóval gyengébb; de így is beválk. Margitösz. Nem egészen világos; a vers elején azt hisszük, hogy a költő holt kedvesét siratja, s csak a képzelt játszik vele, midőn a „Szép kis gyermeket víz- szavarázolja”; később azonban úgy szól, mintha élő- höz beszélne, kitől szerelmért szerelmet esdhet. A „szép- kis gyermekem”, „édes kis gyermekem” kifejezések is zavarólag hatnak, mert ezekből könnyen azt gondol- hatja az olvasó, hogy az apa szől gyermekéhez. A „Bettyár dal” egészen gyöngye.

Az ifjú kedélye. Halász vagyok Hervadnak. A két előbbi egészen gyarló, csak az utolsó — a népdalszerű kis vers árul el némi tehetséget.

Bücsű. Átdolgozva sem válik be. A „Hull az eső” című még kevésbé üti meg a mértéket, régen elcsé- pelt tárgy, a nélkül, hogy az előadás bája vagy fris- sesége nyújtana némi kárpótlást a gondolat köznap- ságáért.

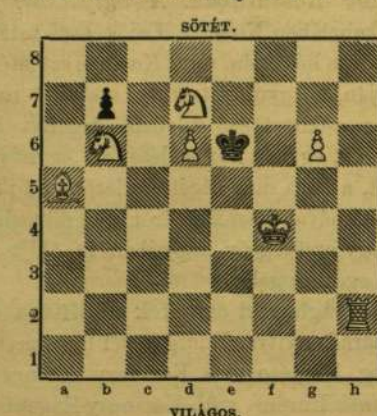
Ha meghalok. H. B. kisasszony emlékkönyvébe. Mindkettő mesterkelt, dagályos.

Kis kertemben jártam. Álom és való. Válás után. Semmi figyelemreméltó nincs bennük.

Átok. Az ellentét a szerelem boldogító és boldogta- lanná tevő hatalma közt elég jól van elgondolva, de- maga a vers nagyon nehézkes s Venus és Lucifer, a két különböző mythologiai világ összekeverése sem szerencsés.

SAKKJÁTÉK.

1682. számú feladvány. Ros J. A.-tól.

Világos indúl s a negyedik lépésre matot mond.

Az 1675. számú feladvány megfejtése.

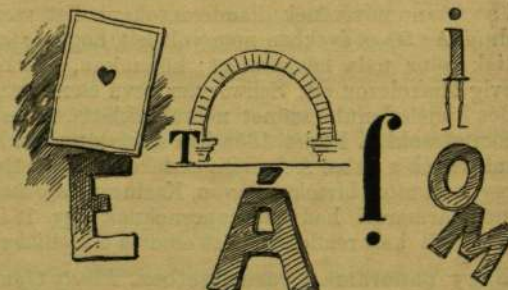
Petersen C. F.-től.

Megfejtés.

Világos.	Sötét.	Világos.	a.	Sötét.
1. Bb6—b2	c4—c3 (a)	1.	—	Fh6—f8 (b)
2. Bb2—b4	c6—c5	2.	Bg4—g5	Ke5—e4
3. He2—d4	t. sz.	3.	He8—f6	+ stb.
4. H v. B mat.				

Helyesen fejtették meg: Budapest: K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — Kézdiadárhegy: Györfő Ger- gely. — Kecskemét: Balogh Dienes. — A pesti sakk-kör.

KÉPTALÁNY.

A „Vasárnapi Ujság” 37-ik számában közölt kép- talány megfejtése: A vélemény mindenható.

HETI-NAPTAR, szeptember—október hó.

Nap	Katholikus és protestáns	Görög-Orosz	Israélita
27. D 19 Kozma s D. 18 Kozma	15 P. Nikéts v. 24		
28. H. Venczel király Venczel	16 Eufemia v. 25		
29. K. Mihály főangyal Mihály	17 Zsófia v. 26		
30. S. Jeromos id. ed. Jeromos	18 Eumen p. 28		
1. C. Remig p. v. Remig	19 Trofim v. 28		
2. P. Leodégár v. Leodégár	20 Euszták s T. 29		
3. S. Kandil v. Jauris	21 Kodrát	1 Th. 5653	

Holdváltás. ● Újhold 3-án 2 óra 14. perccel.

Felölös szerkesztő: Nagy Miklós. (L. Egyetem-tér 6. szám.)

Selyem-grenadine, fekete és színes (esti világításához is minden színben) 95 kr. egész frt 9.25 méterenkint (18 minőségben) — szállít ruhán- ként vitel- és vízálló-mentesen Henneberg G. (csak- és kir. udv. szállító) gyári raktár, Zürichben. Mint- postafordultával. — Levelekre: Széchenyi 10 kr.-os levélbélyeg ragasztandó.

Tisztelt Reakció és Közvélemény!

A Hentaller 1848—49-diki kiállítása megnyit, a „Bolond Istók” soha sem is fog bezárulni. Nézzétek és olvassátok belőle ezt:

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

„BOLOND ISTÓK”

humoriztikus képes hetilapra.

A „Bolond Istók”, a legnagyobb és legdiszesebb magyar éleztap, a tizenegyetedik évfolyam utolsó negyedébe lép.

Előfizetési feltételek:

október—december évenyre — — — — — 2 frt
október—március félre — — — — — 4 frt

Előfizetések, legelőzsebbben posta-utalvánnyal, a kiadó hivatalnak küldendők: Budapest, egyetem-utca 4. szám.

Felkérjük mindazon t. előfizetőinket, kiknek előfizetéseik lejárt, azt megújítani sziveskedjék, hogy a szétküldésben akadály ne legyen.

A Bolond Istók kiadóhivatala.

SZÖRVESTŐ POR

(POUDRE DÉPILATOIRE)

BRÜNING G. C.-től M./m. Frankfurtban.

Elismert legjobb szörvestő szer, méregmentes, egészen ártal- matlan, a leggyöngédebb bőrt sem támadja meg, minőlfogva hü- lyeknek kiválóan ajánlható. Hatása rögtön és tökéletes. Egyetlen szörvestő szer, mely orvosiag ajánlható, s melynek Orvosi- és Gyógy- vitélet a szentpétervári orvosi hatóság megengedte, s mely az ant- peni világkiállításon az ottani Musée commercial de l'Institut superieur de Commerce által elfogadva és kitüntette lett.

Egy üvege 1 frt 75 kr., a hozzávaló csot 12 kr.
Raktár Budapest TÖRÖK JÓZSEF gyógyszer., Király-utca 12.

Legjobb és Leghírnevesebb
Pipere Hőlgypor
La VELOUTINE
Különleges Rizspor
BISMUTATI VEGYITVE
CH. FAY, ILLATSZERÉSZ,
PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

„Hazánk legkedveltebb savanyuvize”
A MOHAI
ÁGNES
FORRÁS.

Legjobb asztali és üdítőital.
Ő fensége József főherceg asztalán rendes italul szolgál.
Friss töltésben mindenkor kapható
ÉDESKUTY L.
cs. és kir. és szerb kir. udv. szállítónál, Budapest.
Ugyazintén minden gyógyszerárban, fűszerkeres- kében és vendéglőben.

RÉTHY JÁNOS

mérnök, nemzetközi

szabadalmi irodája,

BUDAPESTEN,

Erzsébet-körút 14. sz.

eszközi

uj találmányok szabadalmazá- sít és a szabadalmak meghos- szabtatását bármely államban. Elvállalja a találmányok ér- tékesítését és védelmét. Min- denemű felvilágosítással szolgál szabadalmi ügyekben. — Véd- jegyeket belajstromoztat min- den államban.

Olympia rizspor. Tökélete- sen ártal- matlan arrozpor, az arznak bír- sonszerű simaságot, átlátszó fe- hőséget és természetes ősdeséget kölcsönöz. Fehér, erőse és róza- színben, ára 80 kr.

Olympia crème. Eltávolít az arczról szeplőt, májfoltot, bőrtakát, pat- tanást, ára 1 frt.

Olympia hajviz. A legjobb hajápoló- szer hajhullás, őszülés és hajkorpa képződés ellen, ára 1 frt.

Olympia Bouquet. Felül- mulhat- lan kellemes és tartós illatszer, ára 1 frt és 1 frt 50 kr.

Olympia Lustrine. A haj és szakall- nak fonyt és lágyaságot kölcsönöz, ára 80 krajczár.

Olympia gyógy- fogpor.

Megakadályozza az ugynevezett borképződést, eltávolít min- den szájbűzt, a fogakat hófehérré változtatja, ára 30 krajczár.

GYÁRI FŐRAKTÁR

WINKLER SIMON

illatszerész Szabadkán.

Kapható Budapest: Nerada

Nándor úrnál hatvani utca és

Török J. úrnál király-utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

és szomszédos utca 12

Nem lesz szeplője, bőrtakája és pör- senése, ha szorgalmasan használja a

Arzenkesőst. 35 kr.

Kereskedelmi Takaré- és Hitelszövetkezet

Budapest, Kigyó-utca 2. szám, I. emelet.

Sorsjegy-egyesületek részletfizetésre.

Az eddig alakított sorsjegytársulatoknak a résztvevő tagok előnyére elért sikerére hivatkozva s az abból kifolyólag számos felhívásnak engedve, van szerencsénk jeleníteni, hogy szövetkeztünk sorsjegyek vásárlása czéljából újabb 20 egyesületet (XXXIII—LII.) alakított. — Ily egyesületbe való belépésre ezennel felhívást intéz.

A játéktervbe felvett sorsjegyek a következők:

3 darab 100 forintos 1860. államsorsjegy,	
évente négy huzás: február 1., május 1., augusztus 1., november 2.	főnyeremény forint 300,000
3 darab 50 forintos 1864. államsorsjegy,	
évente három huzás: március 1., június 1., december 2.	150,000
2 darab 4%-os 100 forintos tiszai sorsjegy,	
évente két huzás: április 1., október 1.	100,000
3 drb 50 frtos 1870. magyar kir. nyereménysorsjegy,	
évente három huzás: április 15., augusztus 14., december 14.	150,000
2 darab 100 forintos 1874. bécsi községi sorsjegy,	
évente négy huzás: január 2., április 1., július 1., október 1.	200,000
5 drb 3%-os 100 frtos osztrák földhitelintézeti sorsj.,	
évente hat huzás: február 15., április 15., június 15., augusztus 10., október 15., december 16.	50,000
5 drb 4%-os 100 frtos m. jelzáloghitelbank sorsjegy,	
évente három huzás: január 15., május 15., szeptember 14.	50,000
5 darab 3%-os 100 frcos szerb államsorsjegy,	
évente öt huzás: január 2/14., március 2/14., június 2/14., augusztus 2/14., november 2/14.	frcs 100,000
2 darab 100 forintos 1858. osztrák hitelsorsjegy,	
évente három huzás: január 2., május 1., szeptember 1.	forint 150,000
5 darab osztrák vörös-kereszt sorsjegy,	
évente három huzás: január 2., május 1., szeptember 2.	50,000
10 darab olasz vörös-kereszt sorsjegy,	
évente négy huzás: február 1., május 1., augusztus 1., november 2.	frcs 100,000
25 darab magyar vörös-kereszt sorsjegy,	
évente három huzás: március 1., július 1., október 31.	forint 25,000
65 darab bazilika-sorsjegy,	
évente két huzás: március 1., szeptember 1.	20,000
65 darab Jó-szív sorsjegy,	
évente három huzás: február 15., június 15., október 15.	20,000

200 darab sorsjegy.

A sorsjegytársulati tagok mindjárt belépésükkor a sorsjegyekkel még az esetben is játszanak, ha azon csoport, melybe beléptek, nem lenne teljesen jegyezve.

A feltételek következők:

Minden egyes sorsjegy-egyesület 50 résztvevőre van alapítva, egy tag azonban ugyanegy, vagy különböző sorsjegy-egyesületben több részesedéssel is vehet részt.

Az egyesület fennállása öt évre van megállapítva. Mindazon nyeremények, melyek az idő alatt a lekötött sorsjegyekre esnek, az egyesület tagjainak tulajdonát képezik; azon sorsjegyek pedig, melyek az öt év lefolyása alatt nem sorsoltatnának ki, a napi árfolyam szerint fognak eladtni, s azok eladási ára a nyereményekből befolyt összegekkel együtt a tagok között egyenlő arányban annak idejében szétosztatni. Azonban jogában áll minden sorsjegytársulati tagnak a napi árfolyam szerint, a kijáró összeg erejéig, vagy ráfizetéssel, bármely nemű sorsjegyet megtartani.

A kereskedelmi takaré- és hitelszövetkezet, mely az egyesülethez szintén tagként járul, a sorsjegyek bevételeihez szükséges összeget maga előlegezi, miért is a sorsjegyek a szerződésileg megállapított egyesületi időtartama alatt a kereskedelmi takaré- és hitelszövetkezetnek kizárólagos tulajdonában maradnak s a tagok kívánságára bármikor előmutattnak. Minden tag tartozik 120 frt 90 krt és pedig első három részlet fejében 5 frt 85 krt egyszerre, a többi pedig 59 egymásra következő 1 frt 95 kros havi részletben befizetni.

Az összes befizetések kizárólag a kereskedelmi takaré- és hitelszövetkezet pénztáránál teljesítendők. A fentmelt 120 frt 90 krtban a sorsjegyek bevételeire előlegezett összeg törvényes kamatai befizetve maradnak, külön irásdíjak nem számítatnak.

Az egyesületbe való belépés egy egyszerű nyilatkozat s az első három részlet, azaz 5 frt 85 krt. befizetése által eszközöltek; felkérjük tehát a belépni szándékozó t. ezimeket, ebbeli elhatározásukat velünk minél előbb közölni, mert tulajdonkezelés esetében az előlegek beérkezési sorrendje fog határozni. Vélhető megrendelések posta-utalvánnyal eszközölhetők s postafordultával intézettek el, ideiglenes nyugtán a feladó-vevény szolgál. Utánvételi megrendelések nem vétetnek figyelembe.

Mihelyt egy tag részvételt bejelenti, az első három részletet beküldi, egy részvételi könyvecskét fog kapni, mely a társaság szabályait és a bevételeit sorsjegyek neveit, sorozatát és számait tartalmazza.

E sorsjegyek vásárlására alakult egyesület igen tetemes előnnyel kecsegtet, a

4508

ennyiben magában foglalja az előnyös játéktervvel ellátott osztr.-magyar, valamint némely kedveltebb, a törvény által megengedett, külföldi sorsjegyeket is, úgy, hogy a tagok az öt éven át 200 drb sorsjeggyel minden sorshuzásban résztvesznek.

Kívánságára minden egyes huzásról a tagok sorsolási lapunk által azonnal értesítetnek, az 5000 frt és azon fölül nyeremények azonnal szétosztatnak.

Fölemeljük, hogy az uton minden résztvevő kényelmesen egy kis tőkét gyűjt, mert a havonti 1 frt 95 kros részletfizetés igen csekély s az öt év elteltével mégis minden egyes tagnak egy tetemes összeg fog kifizetettetni.

Végül megjegyezzük, hogy ügyünköt nem tartunk s így kérjük, minden érintkezést közvetlen a szövetkezettel eszközölni.

A kereskedelmi takaré- és hitelszövetkezet elad mindennemű a budapesti tőzsdén jegyzett értékpapírokat és sorsjegyeket

részletfizetésre az 1883. évi XXXI. törvényzikk értelmében a legelőnyösebb feltételek mellett.

Továbbá eszközöl mindennemű értékpapírt és sorsjegyvételt s eladást, szorosan a napi árfolyam mellett minden jutalék nélkül, bevált lejárt s még le nem járt szelvényeket s kisorsolt értékpapírokat, az lombard-előlegeket értékpapírt és sorsjegyekre 3 havi időnkénti megújítással a napi árfolyam 80%-áig, vagy havi részletfizetésre az árfolyam teljes összegéig.

Végül megjegyezzük, hogy szövetkeztünk 50 frtos részjegyei után a múlt években 3 frt 50 krt, azaz 7% osztalékot fizetett s mivel részjegyeink fölmondás esetén teljes névértékben lesznek általunk beváltva s így árfolyamvesztésnek nincsenek kitéve, azokat mint állandó tőkebefektetést ajánljuk, továbbá elfogadjuk takarékbetéteket 5% kamatozással. Alapszabályllyal s egyéb felvilágosítással iradánk készséggel szolgál.

AZ IGAZGATÓSÁG:

BENKE elnök,

PETERDY vezérigazgató.

40. SZÁM. 1891.

BUDAPEST, OKTÓBER 4.

XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt / fél évre — 6 •

Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG / egész évre 8 frt
fél évre — 4 •

Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK / egész évre 6 frt
fél évre — 3 •

Külföldi előfizetésekre a postailag meghatározott viteldi is csatolandó.

SZEPES-MINDSZENT.

1891. szeptember.

ARRÓL a kis szepesi falucskáról néhány évvel ezelőtt még nagyon keveset beszélt a krónika. Mindössze is a felvidék kivándorlóiról időnként nyilvánosságra kerülő vármegyei kimutatások emlegették. Mert Szepes-Mindszent is Amerika adózói közé tartozik, de tegyük hozzá, hogy csak időszaki vendégeket ad neki. A mindszenti vándoradár hűségese visszatér a fészke helyéhez s rendszerint anyagilag is gyarapodva kerül meg. Tiszta, csinos, zsindegyel fedett s itt-ott jólétre valló háza nagy részének a tengeren túl lett megvetve alapjok. Szepes- és Sáros-vármegye azonban nemcsak ezen a réven ismerte Mindszentet, hanem mindenkifől a kastélya révén. Önnét nyert vezetést pár évig az utóbbi, s önnét intézte Szepesmegye közigazgatását, húsz évig, a gróf Csáky Albin tapintatos keze. Erről a vezető kézzől természetesen már mi is tudunk szélesebb körben, maga Szepes-Mindszent azonban csak azóta ismerős nekünk, a mióta nyári időben ott dönt tárczája lényeges kérdéseiben a kultuszminiszter.

A kassa-tátrai vonal Szepes-Olaszi állomásától egy kis órányira fekszik, s parkettel veteledő gördülékény útja van, melyet félúton erdők, mezők üde zöldje szegélyez, a másik felén meg felmerülnek a szepesi vár regényes romjai, oly hűségese kíséretet adva a kastélyig, hogy azok annak ép oly feltétlen tartozékai, mint akár az előtte elterülő pompás park. A kastély délnyugati széles előrésének közel félszáz ablaka mind a várra tekint, s valódi festői látványt ad annak kertre nyíló terrasza. Valami idylli s megnyugtató van e képbén. A ki először lép ki a kastély nagy terméből, lebilincselő hatása alól nem tud menekülni. A park közepén tisztás terül el, két oldalt hús árnyat adó sűrű fasorral; szemben egy kopasz csúcsra a régi várfészek komor fala int, melynek lábánál, oldalt, Szepesvárja húzódik; közvetlen közel lankás ereszkező váltakozik erdő benőtte hegyekkel, a távolban meg magasabb hegylánc gyűrűződik, a merre a szem lát; s az egész képnek valami összhangzatosan egyszerű bája van.

A ház és környezete azonban nem volt mindig oly derűs, mint manapság. Sokáig lakatlanul, komoran nézett farkasszemet a várral, gazdái csak vendégül keresték fel időnkint, s lakásra akkor is csak egy-két ajtaja nyílt meg, az előtte elterülő mai park meg elhagyott növényzet va-

dul tenyésző talaja volt. A kastély a száz évet túlhaladta már, de élni, tulajdonképpen csak egy negyedszázada él. Az életet Csáky Albinék vitték bele, huszonöt év előtt, mint boldog ifju pár.

A kastélyt gr. Csáky János építtette a mult század végén, országbiro korában; a ki annak Csákynek unokája volt, kiről a tátra-füredi ismert «Csáky-forrás» nyerte nevét. Az az erdő-ség, az összes mai Füredekkel, Csáky-birtok volt akkoriban, s a forrásra vadászat közben bukkant István gróf. Hogy az a forrás miképp került ki a Csáky kézből, annak följegyzésre méltó emléke van. A mindszenti kastély építtetőjének egy különöz unokája maradt, a kinek két kiváló

sajátsága volt. Esküdtött a homeopatiára és a szive verésére hallgatott. Az elsőért feláldozta a Csáky-forrást, a másikért meg a származási tekinteteket.

Homeopata meggyőződése nem tűrte meg tulajdonában a, szerinte, mérget tartalmazó ásványvizet, s miután behozta az első homeopata orvost külföldről a Szepességbe, a forrásra túl-adott. A mi a másik gyengeségét illeti, egy egyszerű leányon akadt meg a szeme, nevelésbe adta őt s mikor művelt nő lett belőle, örök hűséget esküdtött neki. Övéké volt Szepes-Mindszent, csak hogy Károly gróf, a ki 1823-tól 1846-ig Szepesmegye főispánja volt, állandóan Nagy-Váradon lakott s csak vendégül járt a Sze-

Koller utóda fényképe után metszette Morell.

GRÓF CSÁKY ALBIN.